

ŽIVOT

KULTURNĚ SPOLEČENSKÝ ČASOPIS • ÚNOR • FEBRUÁR • LUTY 1986 (ČÍSLO 333) CENA 10 ZL

JÁN JONÁŠ

JEDENÁSTE PRIKÁZANIE

Kresba: Areta Fedaková

Vojtech Adamica vyšiel na svoj priestraný dvor. Gazda na Podkose, ako sa v Drienkovciach od nepamäti hovorilo Adamicovmu dvoru, vstával vždy prvý a to tak v deň robotný, ako v deň svatočný. Taká tu platiла obyčaj ešte od prapradeda Adamicu, poddanského richtára. A Vojtech Adamica mal ešte jednu príčinu privstať si. Jeho žena Hermina nad ránom dostávala záchvaty dusivého kašla. Preto starý gazda, ako mu hovorila čelad', vstával na Podkose prvý, hoci si mohol pochovieť v posteli. Obaja starí boli už dávno na výmenku.

Starý gazda, nevysoký a tenký, so žltkastou vrásčitou kožou na riedko zarastajúcej tvári, pomekol sa po dvore, či má mladý gazda všetko v poriadku. Potom vystúpil pred mohutnú drevenú bránu, oprel sa rukou o latkový záhradkový plot pred radom okien a pozeral sa dolu ulicou. Ulica sa klonila k dlhému pásu vŕb, pokrútenému ako pohodený bič, ktorý označoval kľukaté koryto potoka Drieňovky. Z horného konca, kde stál dvor na Podkose, videl Vojtech Adamica celú dedinu aj so záhumním ako na dlani.

Drienkovce sa ešte neprebuli. Iba kde-to sa kúdolil na kalenici niektoréj strechy nevládny dym, akoby si neutrúfal vystúpiť vyššie, k fažkám, vodnatým mrakom. V kalužiach na štrkovitej hradskej stála krištáľova čistá voda, taká býva len po dlhotrvajúcich a výdatných dažďoch.

Nevyzerá na ľas, na čas nevyzerá, — riekoval si starý gazda, opakujúci obrátené vetu podľa zvyku, pre ktorý mu v Drienkovciach hovorili Vojtech Adamica-vojtech. Zvrátil hlavu trocha dozadu, akoby si chcel prečítať čosi z prevaľujúcich sa mrakov, usiloval sa zachytiť smer vetra na liečach. Bolo však úplne bezvetrie.

Sily nemá, nemá sily, — zahundral; bol by sa pobral nasplň do dvora, keby sa mu do pohľadu nevpisali dve čudné postavy, ktoré sa vynorili na zákrute pred mostom cez Drieňovku.

Na prvý pohľad mu bolo jasné: to nie sú Drienkovčania, ani nik z okolia. Drienkovčania by kráčali stredom cesty. Tito dvaja? Každý kráčal sám, každý po inej strane hradskej, akesi opatrne nad samým krajom priečupy.

— Nebudú to tunajší, nebudú... — Adamicovojech urobil niekoľko krokov dopredu.

Postavy na ceste videli sa mu mátožné. Akoby nekráčali po zemi, iba sa sunuli dopredu v mantloch dlhých až po zem. Počul vrznúť dvere na izbe, v ktorej spávali mladi. Poodchýlił klenuté dvere na bráne a zavolał:

— Stefan, ty si, Stefan...? Hybaj sem, kto to tiahne do dediny, do dediny, kto to tiahne...

POKRAČOVANIE NA STR. 18

Nový rok 1986 uvítalo 37 miliónov 345 tisíc obyvateľov Poľska. V roku 1985 sa narodilo vyše 676 tisíc detí a umrelo 382 tisíc osôb. 60% obyvateľov býva v mestách. Máme 3,4 mil. detí do 4 rokov a 4,4 mil. osôb v dôchodkovom veku. 21. storočie uvíta — podľa odhadov — 40 mil. 600 tis. obyvateľov Poľska.

NOVOROČNÉ POSOLSTVO WOJCIECHA JARUZELSKÉHO

„Je už našou odvekom tradíciou a zvykom, že v túto novoročnú noc myšlienky Poliakov smerujú k ešte neznámej budúcnosti. Práve taký čas zamyslenia nad našimi národnými úlohami a potrebami dodáva sily. Mnohokrát v ďalších a nedávnych dejinách sme ukázali, že dokážeme odložiť na bok urážky a pochybnosti preto, aby sme sa sústredili okolo pre nás všetkých nadradenej otázky — otázky prospeschu našej republiky...

Cheiem sa obrátiť so slovami srdiečnej vdávky na všetkých našich rodákov, ktorých práca a služba, vlastenecký postoj, um a srdečne prispeli k nepochybnému úspechu uplynúvajúceho roku.

Som presvedčený, že urobíme ďalší krok napred. V tomto názore sa opieram o očakávané urýchlenie vedeckotechnického pokroku, rast široko chápanej úspornosti a efektivity hospodárenia. Malo by to v značnej miere povzbudiť zmodernizované mechanizmy hospodárskej reformy, ktoré — podľa mňa — účin-

nejsie než doteraz, budú prispievať k dosahovaniu práve týchto cieľov.

Obraciám sa na vás všetkých, drahí rodáci, s vrelými, zo srdca plynúcimi blahoželaniami, aby rok 1986 bol rokom, v ktorom sa splnia vaše túžby, rokom pokoju a mieru, rokom tvorivej a plodnej práce. Aby vo vašich rodinách vládlo zdravie a štastie. Aby to bol rok dobrých spomienok.

A predovšetkým, aby to bol rok pocitu hrdosti a spokojnosti s tým, čo spoločne urobíme pre blaho našej vlasti, v prospech Poľska."

Takto zneli posledné úryvky novoročného posolstva predsedu Státnej rady PLR Wojciecha Jaruzelského, ktoré vysielali rozhlas a televízia v posledný deň minulého roku. Tentokrát však toto posolstvo malo charakter rozhovoru s hlásateľmi poľskej televízie, teda nepriamo s rozhlasovými a televíznymi poslucháčmi v celej krajinе.

NA OBRANU MÍRU

Ve Varšavě proběhl v lednu Kongres intelektuálů na obranu mírové budoucnosti světa, který shromáždil účastníky z celého světa, prodechnut společnou naději na lepší pochopení a oživení dialogu mezi lidmi z různých zemí a světadilů.

„Varšavský kongres je první velkou světovou akcí v Mezinárodním roce míru, vyhlášeném Organizační spojených národů,“ řekl účastník kongresu Bedřich Svestka, člen Československé akademie věd, předseda Výboru míru ČSSR, člen předsed-

nictva Světové rady míru. „Varšavský kongres dal intelektuálním silám světa možnost vyjádřit názory a stanoviska v dnešní kličkové otázce války a míru, a to v důležitém okamžiku rozvoje mezinárodní situace. (...) Není historicky příliš dávná doba, kdy proti válce, proti využívání vědy a kultury pro šíření války vystupovali jednotliví vědci a tvůrci. Dnes máme co dělat s všeobecným hnutím, které shromáždilo velmi četné představitele vědy a kultury.“ K problematice kongresu se vrátíme v příštím čísle.

Všetkým krajankám, krajantom, priateľom a znáym, ktorí na nás pamäťali, srdečne ďakujeme za vianočné a novoročné pozdravy.

UV KSSCaS A REDAKCIA ŽIVOTA

V ČÍSLE:

Záloch spišských miest	6—7
Podunajské múzeum	8
Agilný krajanský činitel'	10
Krempašská knižnica	11
Z Kanady	
a Juhoslávie	12—13
Divadelné hnutie	22—23
Úvodom o súťaži kresieb	24

PRVÝ TAJOMNÍK ÚV PZRS a predseda Štátnej rady Wojciech Jaruzelski spolu s členmi Politického byra ÚV stretol sa v sídle ÚV so skupinou 168 zaslúžených činiteľov poľského robotníckeho hnutia, ktorým odovzdal novoustanovený Odznak Ludwika Waryńskiego. Na snímke: W. Jaruzelski odovzdáva vyznamenanie Jadwige Chojnackej.

X. ZJAZD PZRS
V JÚNI. Na XXIII. plenárnom zasadním ÚV PZRS, ktoré sa konalo na záver min. roka, prijali rozhodnutie o zvolení X. zjazdu Poľskej zjednotenej robotníckej strany v tretej dekáde júna 1986 vo Varšave. V súvislosti s tým zvolili zjazdovú komisiu, ktorej predsedom je Wojciech Jaruzelski. V schválenom uznesení sa zdôrazňuje, že X. zjazd bude významnou udalosťou v živote strany, národa a socialistického poľského štátu.

Dôležitým bodom rokovania boli taktiež smery prác nad návrhom programu strany a hospodárske otázky. V tomto kontexte ústredný výbor schválil uznesenie o úlohách strany v realizácii Ústredného ročného plánu na rok 1986. V organizačnej časti zasadania za tajomníka ÚV zvolili gen. Józefa Barylę a schválili zmeny vo funkciach vedúcich niektorých oddelení ÚV. Na snímkach: záber zo zasadania ÚV, vedľa J. Barylá.

SPORTOVCI ROKA 1985. Vítazom jubilejnej 50. súťaže novín Przegląd Sportowy o najlepších 10 poľských športovcov roka 1985 sa stal majster sveta v cestnej cyklistike a víťaz Pretekov mieru Lech Piasecki (prvý zľava). Ďalšie miesta obsadili: Andrzej Grubba (stolný tenis), Barbara Kotowska (moderný päťboj), Wacław Nyż (letectvo), Bogdan Daras (zápasenie), Zbigniew Boniek (futbal — chýba), Dariusz Dziekanowski (futbal), Anieszka Brustman (šach), Bogusława Olechowicz (dižudo) a Józef Mlynarczyk (futbal — chýba). Trénerom roka sa stal Ryszard Szurkowski (sprava).

Staronová kapela z Podsrnia

Veľkí a mali malolipnickí muzikanti

HRAJ MUZIKA HRAJ...

Novobelania — hudobníci, akých málo

V posledný sobotňajší večer minulého roka bol dolnozubrnický kultúrny dom dejiskom milého podujatia — prehliadky ľudových kapiel, aké každoročne organizuje naša Spoločnosť.

Sotva dozneli slová uvítania početne zhromaždených divákov a všetkých účinkujúcich, ktoré vyslovil miestny predsedca KSSCaS Eugen Kott, zo scény zazneli prvé trilky husli, harmoniky a iných nástrojov. To sa už predstavili Novobelania s vedúcim Jozefom Majerákom a primášom Jozefom Mirkom, ktorí predviedli pestrú paletu spišských a slovenských pesničiek. Sia v kaleidoskope striedali sa melódie z rôznych obcí a oblastí. Lebo hľa, hned za nimi vystúpili Oravei z Podsrnia s primášom Jozefom Bonkom. Po prvý raz po dlhšej prestávke. Hrali dobre — clivé, trochu smutné, ale i rezkejšie oravské melódie. Všetky pôvodné, aké dnes už zriedkavo počúť.

Ledva skončili, rozlahli sa v preplnenej sále svižné spišské poľky a čardáše v podaní

Vojtech Lukáš z Krempach

muzikantov z Krempach. Sláčiky len sa tak mihali. „To už bol veľký kumšt“ — bolo sem-tam počut medzi obecenstvom, obdivujúcim hru kapely a najmä mladého primáša Vojtecha Lukáša. Potom sme opäť začuli Oravu, pekné malolipnické pesničky, ale i celooravské melódie, typické pre túto oblasť. Už skôr sme poznali majstrovstvo primáša malolipnickej kapely Jozefa Kobroňa, ale tentokrát nás očaril aj nový talent, strášorčený violončelista Zbyszek Smrečák. A takých je tam vraj viac.

Mohutným záverom prehliadky bolo spoľočné vystúpenie všetkých kapiel, odmenených búrlivým potleskom a cenami z ÚV KSSCaS v hodnote 3 tis. zl. Posledné, vydanrené podujatie našej Spoločnosti v minulom roku zavŕšila ľudová veselica, na ktorej vyhralávala skupina modernej hudby z Dolnej Zubrice.

Text a foto:
ANNA KRISTOFÉKOVÁ

Krempašania hrajú vari na diktát?

Eugen Utrata z Hornej Zubrice

Z novoročných vyhlásení M. Gorbačova a R. Reagana

Podľa vzájomnej dohody predniesol 1. januára o 19. hodine nášho času generálny tajomník ÚV KSSZ Michail Gorbačov televízne novoročné blahoželanie ľudu Spojených štátov severoamerických a prezident USA Ronald Reagan v tom istom čase k ľudu Sovietskeho zväzu. Oba prejavy boli vysielané ústrednou sovietskou televíziou a národnými kanálmi televízie USA.

Mikhail
Gorbačov
k
americkému
ľudu
povedal:

Ronald
Reagan
k
sovětskému
lidu
reklo:

Sovietski ľudia sú oddaní miestu ako najvyššej hodnote, ktorá sa vyrovňá hodnote života. Myšlienka mieru sa zrodila z nášho utrpenia a vstúpila nám do krvi spolu s bolestou nezahojených rán a zármutkom nenhraditeľných strát. V našej krajine nie je ani jedinej rodiny a ani jediného domu, v ktorých by nežila pamiatka na rodných a blízkych, ktorí zahynuli v požiare vojny. Práve tej vojny, v ktorej boli sovietsky a americký ľud spojencami a v ktorej bojovali bok po boku.

Z mnohých vašich listov a z rozhovorov s predstaviteľmi vašej krajiny — so senátormi, kongresmanmi, vedcami, podnikateľmi a štátnymi činiteľmi — som nadobudol presvedčenie, že aj občania Spojených štátov si uvedomujú, že naše dve krajiny spolu nemôžu bojovať a že ich boj by znamenal nesmiernu tragediu.

Jedna z realít súčasného sveta spočíva v tom, že je nezmyselne usilovať sa o upevnenie vlastnej bezpečnosti vývojom nových druhov zbrani. Každý nový krok v horúčkovitom zbrojení zvyšuje dnes nebezpečenstvo a riziko pre jednu i druhú stranu, pre všetko ľudstvo.

Zivot naliehavo a dôrazne vyzaduje, aby sme išli cestou znižovania jadrových arzenálov a zachovania mieru vo vesmíre. O tom taktiež rokujeme v Ženeve a veľmi by sme si želali, aby naše rozhovory boli v nastávajúcom roku úspešné.

Našou povinnosťou voči všetkému ľudstvu je dať spoľahlivú perspektívnu mieru, perspektívnu vstupu do treteho tisícročia bez strachu. Dajme si za úlohu, že skončujeme s nebezpečenstvom hroziacim ľudstvu. Neprenášajme túto úlohu na naše deti.

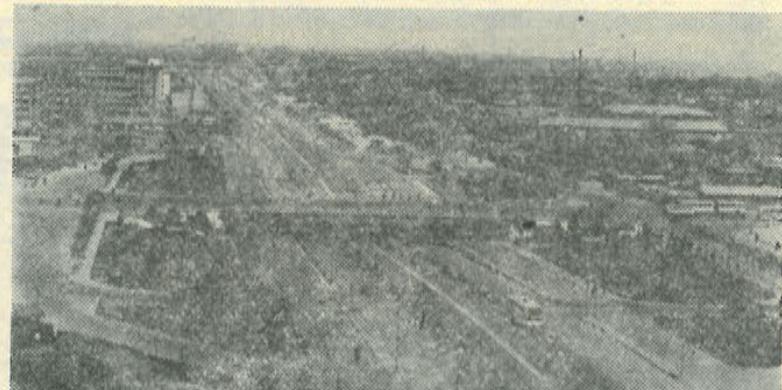
Tento cieľ ľahko dosiahneme, ak nazačneme zrunko k zrunku zhromažďovať najcennejší kapitolu — dôveru medzi štátmi a národmi. A je bezpodmienečne nevyhnutné začať naprávňať stav, keďže v sovietsko-amerických vzťoch nedostatok dôvery.

Blahoželám vám k novému roku. Želám pevné zdravie, mier a šťastie každej americkej rodine.

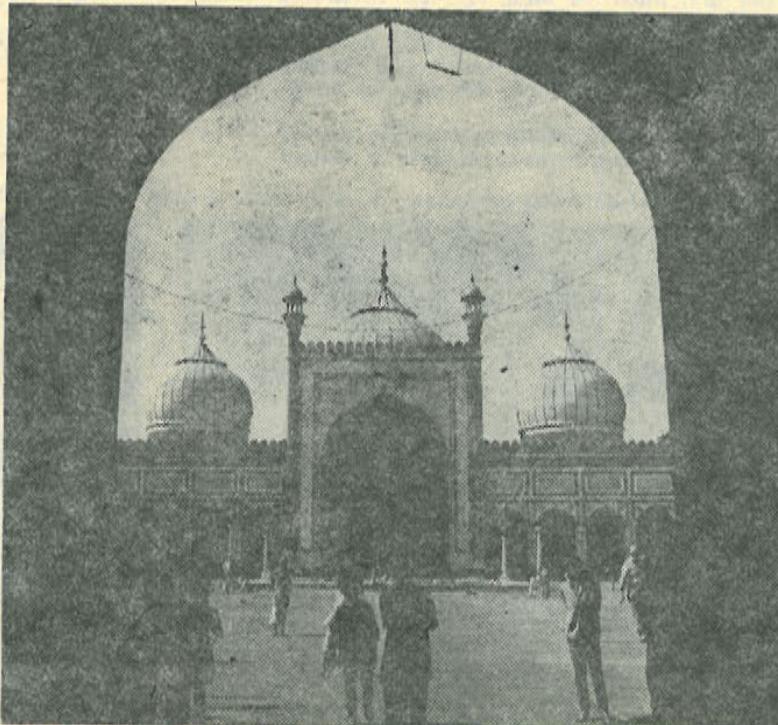
GENERÁLNY TAJOMNÍK ÚV KSC a prezident CSSR Gustáv Husák v novoročnom prejave o. i. povedal: Uplynulý rok bol pre nás ľud, pre nás štát ďalším dobrým rokom. Milióny našich občanov vykonali veľa státočnej a užitočnej práce. Plody spoločnej práce sa odzrkadlujú v politickej, sociálnej a ekonomickej stabiliti nášho štátu, v jeho pevnom a uznávanom medzinárodnom postavení. Premietajú sa v raste životnej úrovne, osobnej a spoločenskej spotreby obyvateľstva.

Rovnako ako všetky národy sveta považujeme za najdôležitejšiu otázku dneška zachovanie svetového mieru. Nové možnosti a perspektívy pre rozvoj dialógu a pre riešenie najnáležavejších medzinárodných otázok súčasnosti otvorili výsledky rokovania na najvyššej úrovni medzi ZSRR a USA. Sme presvedčení, že mierová politika Sovietskeho zväzu, socialistického spoločenstva, rastúce úsilie mierumilovných a realisticky uvažujúcich ľudí vo svete umožní zachovať mier pre súčasné a budúce generácie.

PEKING. Čína bola dlhé obdobie pomerne uzavretou krajinou. V poslednom čase však začala stále viac rozširovať medzinárodné kontakty a hospodársku i obchodnú výmenu s inými štátmi, tak sozialistickými, ako aj západnými. S tým sa spájajú čoraz častejšie návštevy predstaviteľov vlády ČLR v rôznych krajinách. Napr. prednedávnom bol na návštive v Moskve podpredseda čínskej vlády Li Peng, ktorého prijal generálny tajomník ÚV KSSZ Michail Gorbačov. Súčasne ČLR začala generálnu modernizáciu svojej ekonomiky a uskutočňuje široké hospodárske reformy. V tomto kontexte americký týždenník Times vyhľásil člena Stáleho výboru Politického byra ÚV KSC Deng Xiao Pinga za „človeka roku 1985“, ktorý sa významne podieľal na zavedení spominaných reforiem. Na snímke: pohľad na modernú dopravnú artériu v Pekingu.

DILLI. Prešiel už rok odvtedy, keď predseda indickej vlády Rájiv Gándhi prisľúbil zmernovanie hospodárstva v tejto krajine zavedením modernej komputerovej techniky. Modernizácia sa týka najmä priemyslu, príčom ide o zreformovanie nerentabilného štátneho sektora a súčasne o zaktivizovanie súkromného sektora. Má tomu prospieť obmedzenie byrokracie, zníženie daní, zvýšenie dovozu moderných priemyselných zariadení a pod. Mnohí poprední indičtí ekonómovia však začínajú kritizovať zavádzané zmeny, keďže ich považujú na umelé a absolútne nevystačujúce. Na snímke: jeden z pamätnkových palácov v Dilli.

Jednou z nejdôležitejších záasad, na ktoré sa dohodli, je nutnosť omezit obrovské jaderné arzenály na obou stranach. Jak jsem už řekl nejednou, jadernou válku nelze vyhráť a nikdy k ní nesmí dojít. Proto jsme také souhlasili s tím, že urychlíme rozhovory v tých oblastech, kde máme styčné body, že omezíme a nakonec odstraníme prostredky jaderné zkázy.

Jedním z najlepších zpôsobov, jak budovať vzájemné porozumenie, je umožniť americkému a sovietskemu ľudu navzájom sa lepej poznáť. V Ženeve jsme podepsali novou dohodu o výmene našich nejlepších umelcov, viedců a hudebníkov. Dohodli jsme se rovnako, že budeme rozširovať kontakty mezi našimi ľuďmi, aby sa mohli studenti, učitelia a mladí ľudia poznávať súčasne. Jestliže sa budou môci ľudia obou zemí také navštěvovať a společne studovať a pracovať, pak budeme prohlubovať vzájemné porozumění a budovať pevné základy trvalého míru.

Myslím, že nás čeká rušný rok v budovaní našich vzťahov na základech, ktoré byly položené v Ženeve. Čeká nás mnoho práce. Pan Gorbačov navštívi letos Spojené štáty a těším se, že mu ukážíme naši zemi. V roku 1978 sa chystám navštívit vaši zemi.

Jménom amerického ľudu prial prezident USA sovietskemu ľudu mnoho štěstí a zdraví v novém roku.

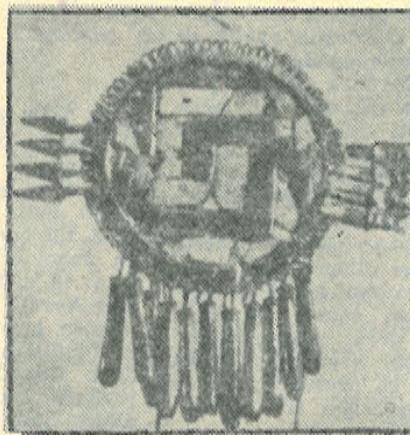

PRETORIA. V Juhoafričkej republike neprestáva teror a násilie. Každý deň v rôznych mestách a oblastiach tejto krajiny konajú sa masové demonštrácie, ktorých účastníci protestujú proti politike apartheidu a dožadujú sa práv pre černošské obyvateľstvo a oslobodenia všetkých politických väzňov. V zrážkach s policiou, zasahujúcou proti demonstrantom, zahynulo už za posledných 15 mesiacov vyše tisíc ľudí a niekoľko tisíc bolo ranených. Na snímke: demonštrácia v černošskej štvrti pri Kapskom meste.

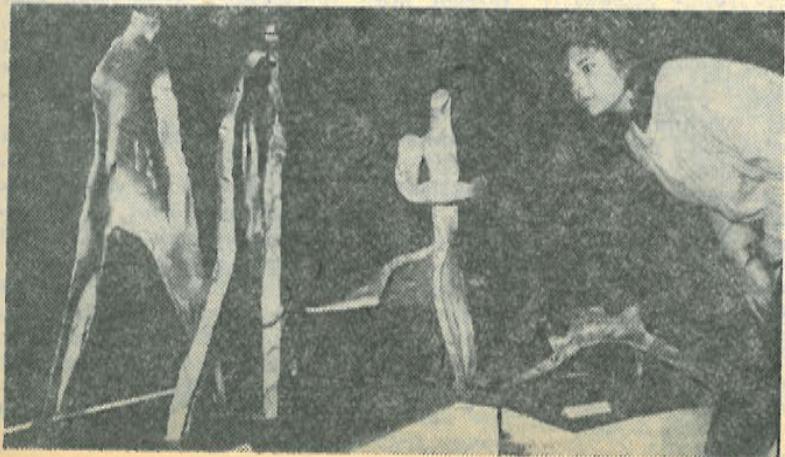
USA. Naša snímka predstavuje najmenšie dieťa na svete s transplantovaným srdcom, ktoré oplustilo nemocnicu Loma Linda v Kalifornii v 43. dni po operácii.

MEXIKO. V národnom múzeu antropologie a histórie v Mexiku neznámi páchatelia ukrali cenné exponáty z obdobia Aztekov a Májov. Na snímke: jeden z ukradených exponátov.

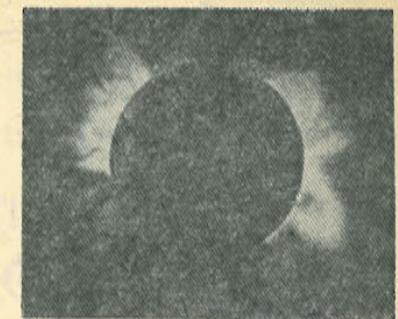

Snímky: CAF, TASS, AP, ČTK

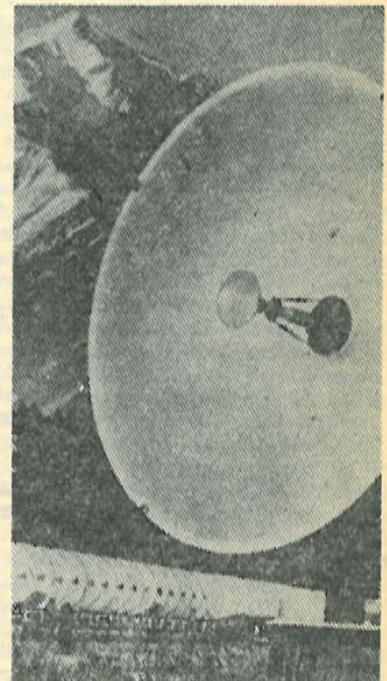
V KLUBE medzinárodnej tlače a knihy Nowy Świat vo Varšave otvorili zaujímavú výstavu kovotepeckých prác československého umelca Antonína Nového. Na snímke: záber z výstavy.

PRACHOVÉ PRSTENCE KOLEM SLUNCE. Astronomom je již dávno známo, že kolem Slunce se vyskytuje prstenec z jemných častic prachu. Je to pozůstatek původní hmoty, ze které se vyvinula naše planetární soustava. V jižních zeměpisných šírkách lze tento prachový prstenc pozorovať na jasné noční obloze v podobě tzv. zvířetníkového světla. Je to vlastně sluneční světlo odražené od tohoto prachového prstence. Přímé pozorování tohoto prstence není možné, protože se nalézá velmi blízko Slunce a ztrácí se v jeho záři. Jediná možnost pozorování se naskytá při zatmění Slunce Měsícem. Při posledním zatmění v roce 1983 vyslali indonéští hvězdáři do výšky kolem 30 km speciální výzkumný balón vybavený automatickými přístroji, hvězdářským dalekohledem s televizní kamerou a infračerveným teleskopem. Jejich pomocí bylo možné v průběhu 3 minut a 50 vteřin získat denní údaje o tomto prachovém prstenci, který obklopuje Slunce v podobě disku ve vzdálosti 3,8 slunečních poloměrů od kraje. Prachové částice tohoto disku mají hmotnost kolem 1 milionu tun a jsou rozpáleny slunečním teplem na teploty 1300°C. Podle názoru hvězdářů má za poslední planetou naší sluneční soustavy existovat ještě jeden prachový prstenc, který má být rovněž pozůstatkem po planetární prahmotě. Má obsahovat převážně lehké plyny a vodní páry proměněné v sníh. V tomto poměrně řídkém, ale velmi rozsáhlém prstenci se mají vytváret komety, které zalétají až do naší blízkosti. Výskyt tohoto vnějšího prstence nebyl dosud prokázán. Od kosmických sond typu Pioneer a Voyager, které postupně opuštěly naši sluneční soustavu, se očekává potvrzení této doménky. V tom případě by byla naše planetární soustava obklopena dvěma prstenci. Jedním v blízkosti Slunce a druhým za hranicemi oběžné dráhy Pluta.

OIRT jsou od roku 1979 v Praze na Strahově umiestnená v nové spojové budove vybavené modernou technikou. V řídicim centru významně urychluje výmenu programu počítač.

ZRCADLO PLANETY. Jedna z observatórií Sibiřského ústavu pozemního magnetismu u Irkutska je vybavena mnohoprvkovým křížovým sibiřským radioteleskopem. Jeho dva paprsky se skládají z parabolických antén, což umožňuje rozlišovat na povrchu Slunce objekty radiového záření o velikosti dvaceti úhlových sekund. Podobný teleskop na světě neexistuje.

ZÁLOH SPIŠSKÝCH MIEST

1412-1769

ELŽBIETA CIĄGWA — JÓZEF CIĄGWA

Dnes nás veľmi udivuje, že pojem zálohu fungoval v stredoveku nielen na súkromno-právnej rovine (teda medzi osobami, pričom záloh tvorila hnutelná alebo nehnuteľná vec), ale aj verejno-právnej (čiže medzi štátmi, pričom založenou vecou mohla byť časť štátu). Takéto medzinárodné zálohy miest, zámkov či poddanských dedín sa v stredoveku vyskytovali pomerne často. Záloh spišských miest neboli z tohto hľadiska jediným a osamoteným príkladom. V dobe, kedy ešte nebola dosť presne vydelená sféra súkromného práva od sféry verejného práva, dochádzalo skoro k mechanickému prenášaniu pojmov civilného práva do oblasti štátneho práva. Založenie územia štátu — spravidla, samozrejme, iba časti štátu — malo však svoju špecifiku. Totiž medzi základnými zákonomi každého štátu bol aj zákaz alienácie štátneho územia vrátane jeho zálohovania, ktorý platil pre každého panovníka. Takýto zákaz platil taktiež v medziach pojmu Koruny uhorského kráľovstva, ktorý sme už preanalyzovali. Z toho vyplýva, že odovzdanie časti územia do zálohu presahovalo kompetencie kráľa a mohlo sa uskutočniť legálne iba po získaní súhlasu privilegovaných stavov reprezentovaných v sneme. Podľa pravidiel obsiahnutých v pojme Corona Regni Hungariae, odovzdanie miest do zálohu bez vedomia a súhlasu stavov, vyjadreného zákonom schváleným v sneme, malo by sa uznať za neplatné, teda bez akýchkoľvek právnych následkov. Koruna zahrňovala ešte jedno pravidlo: povinnosť vladára znovažiť utratené územie. Tieto, zdalo by sa, čisto teoretické úvahy o Korune uhorského kráľovstva a jej vzťahu k zálohu budú mať v ďalšej časti našich uvažovaní celkom konkrétny a praktický rozmer.

3.

Pričinou odovzdania do zálohu spišských miest boli finančné ťažkosti rímskeho cisára nemeckého národa a súčasne uhorského kráľa Zigmunda Luxemburského (1387—1437), ktorý sa v

roku 1412 chystal na vojnu s Benátkami o Dalmatské pobrežie. „Na vojnu treba tri veci: peniaze, peniaze, peniaze!“ — uvedomovali si to oveľa skôr, než sa objavil v románe Petra Jaroša — žobrák Gagoš. Zigmund Luxemburský sa uprial na Vladislava Jagelovského ako prípadného veriteľa. Dňa 19.X.1411 delegáti Poľska a Uhorska prerokovali v Sromowciach Wyżnych podmienky prímeria medzi dvoma štátmi, v čom zohľadnili aj svoje vzťahy s križiackym rámcom. Dňa 15. marca 1412 došlo na hrade v Starjej Ľubovni k stretnutiu oboch panovníkov, ktoré malo politický charakter. Akiste už vtedy, hoci o tom nemáme konkrétné písomné dôkazy, padli prvé slová o pôžičke a jej podmienkach. Potom sa veci ujali poradcovia a splnomocnenici oboch panovníkov, ktorí pripravovali podrobnosti aktu pôžičky a zálohu. K zmluve o pôžičke — možnože aj k vyplateniu súme sumy — došlo v Poľsku dňa 16.X.1412. Samú zálohovú listinu dal Zigmund Luxemburský vyhotoviť 8. novembra 1412 v Záhrebe, dnešnom hlavnom meste Chorvátskej republiky, kde sa Zigmund zdržiaval počas vojenského taženia proti Benátkam. Nepoznáme však presný dátum udelenia pôžičky. Je možné, že sa to stalo počas rokovania arcibiskupa Kanizsaya a Michala Kochmeistra s poľskou delegáciou, ktorí sa konali v Poľsku 16.X. 1412. Určite však k tomu došlo pred 8. novembrom 1412, lebo v zálohovej listine sa o pôžičke hovorí zreteľne v minulom čase. Zo zálohovej listiny jasne vyplýva, že vrátenie dlužby sa malo uskutočniť na Nedeckom zámku. Od toho momentu sa záloh mal stať neplatný. Je charakteristické, že v zálohovej listine neboli určení termíni vrátenia pôžičky. Záloh mal byť akýmsi nástrojom, ktorý nielen zabezpečoval vrátenie pôžičky, ale aj súril k jej splateniu. 8. novembra 1412 ešte nikto nemohol predpokladať, že založenie spišských miest bude trvať skoro 360 rokov, teda do roku 1769.

1.

Treba sa najprv zamyslieť nad tým, čo je to záloh. Záloh (lat. pignus, mad. zálog, nem. Pfand, pol. zastaw) je ustanovenou vecou práva, známu ešte rímskemu právu, odkiaľ prešla — dokonca v štatoch, ktoré formálne neprijali rímske právo — do súčasného civilného práva vo väčšine štátov na svete. Už v rímskom práve „účelom záložných práv bol zabezpečiť zaplatenie dluhu (úveru), pretože osobné ručenie dlužnika alebo rukojemníkov veriteľovi v nejednom prípade nestačilo“⁶. Podstata zálohy je aj dnes taká istá ako v rímskom práve. Teda záloh bol dávnejšie, ale aj dnes, prostriedkom na získanie pôžičky a zárukou jej vrátenia, a to tým, že prijmy dosahované zo založenej veci

2.

Treba taktiež preskúmať otázku vzťahu zálohu k pojmu Corona Regni Hungariae, ktorý vznikol už skôr, lebo v polovici 14. storočia. Koruna uhorského kráľovstva neznamená len určitú materiálnu hodnotu, akou boli všetky uhorské územia, nazývané neskôr korunou sv. Štefana alebo Zalitavskom, ale aj určitú ideologickej hodnotu. V tomto druhom prípade koruna znamenala aj nedeliteľnosť územia celého štátu a právomoc privilegovaných stavov spoluuhodovat s kráľom v najdôležitejších otázkach štátu. Týmto spôsobom Koruna uhorského kráľovstva sa stala ideologickým základom pre rozvoj uhorského parlamentu — nakoľko stavov vyjadrovali svoju vôle prostredníctvom parlamentu — a celej stavovskej monarchie.

V ďalšej časti tejto práce sa budeme venovať samému záložovému aktu z 8. novembra 1412. Latinský originál aktu sa zahoval do našich čias a je uschovaný v Múzeu Czartoryských v Krakove, kde je ostatne hodne materiálov k dejinám Spišského starostva (1412—1769). Do polštiny preložil tento akt v roku 1930 Władysław Semkowicz, hoci aj pred týmto dátumom už existovalo viac prekladov (boli to často preklady odpisov a nie originálu, ktoré sa čoraz viac odlišovali od pôvodného textu), zase do slovenčiny ho preložil o. náš jurgovský rodák, kňaz Jozef Vojtas⁸. Práve v jeho preklade uvádzame obširne úryvky textu zo záložovej listiny.

4.

„My, Žigmund, z bojej milosti rímsky kráľ, vždy vznenený a uhorský kráľ atď., oznamujeme všetkým, ktorým vediet patri, že sme titulom skutočnej pôžičky získali od najjasnejšieho panovníka, pána Vladislava, poľského kráľa a jeho prelátov a veľmožov a v hotovosti dostali 37 000 kôp širokých českých groši razenia a čísla, dobrej a spravodlivej vähy.

Chcejúc však zaručiť tomuto pánovi Vladislavovi, poľskému kráľovi, jeho nástupcom, prelátom a veľmožom vrátenie týchto peňazí, ako je spravodlivé, a dat mu istotu o ich zaplatení, týmto sme zastavili so zvláštnym k tomu súhlasmom našich prelátov a veľmožov a do zálohu dali:

zeme, náš hrad Lubovňu, ináč Libovľu s mestom, a mesto Podolinec s tvrdzou a dedinami k nim patriacimi, ako tiež aj s mestami nižšie uvedenými a mestečkami ležiacimi v našej spišskej zemi a ostruhomskom biskupstve, a to:

Hniezdne, Spišská Belá, Lubica, Vrbov, Tvarožná, Poprad, Stráže pod Tatrami, Veľká, Spišské Vlachy, Spišské Podhradie, Spišská Nová Ves, Ruskinovce, Matejovce pri Poprade a Spišská Soba zvanými,

so všetkými ich príslušenstvami, daňami, výnosmi, dôchodkami, svetskou právomocou, majetkami, roľami, lúkami, poľami, lesmi, kroviskami, včelinmi, rybolovmi, rybníkmi, jazerami, močiarmi, vodami, vodnými tokmi, mlynmi, výmolmi, dubovými a ihličnatými hájmi, podrastmi, prútinami, lovmi vtáctva, polovačkami, riadnymi daňami, každoročnými príjmami, príslušenstvami a všetkými súčasťami, nech sa nazývajú akokoľvek.

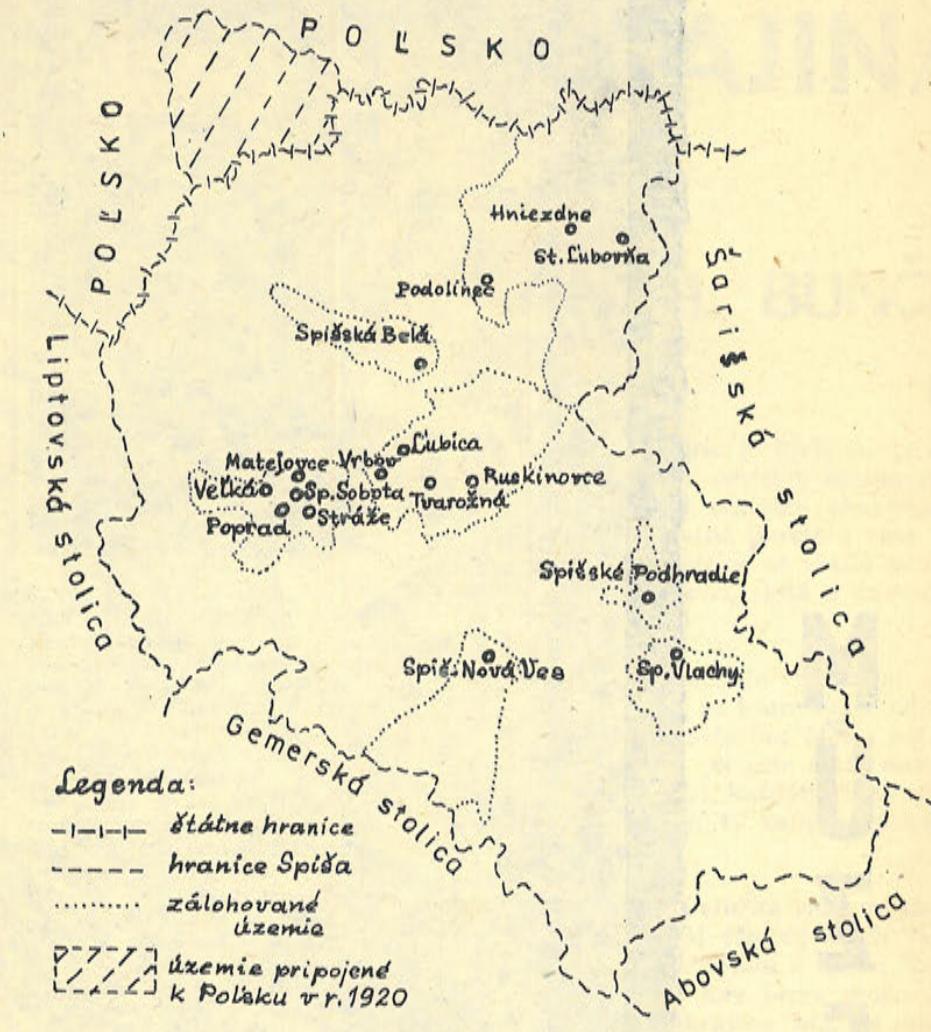
Z nich si neponechávajúc pre seba ani pre svojich nástupcov žiadne imanie alebo úžitok, takže ten istý pán Vladislav, poľský kráľ a jeho nástupcovia môžu brat osoh zo všetkých tu opísaných úžitkov a dôchodkov a nimi sa tešíť bez obavy z úžery.

Všetci mešťania a obyvatelia územia uvedených miest a dedín majú mu byť tiež poslušní ako nám, a budú súčasne povinní zodpovedať za jednotlivé dane, dôchodky a príslušenstvá, kym od neho alebo od niekoho z nich späť nevykúpíme tieto zeme, hrady a mestečká, mestá a dediny.

Tieto však zeme, hrady, mestá a dediny budú držať, vlastniť a mať menovaný pán Vladislav, poľský kráľ, nástupcovia, prelátai a veľmoži jeho, kym jemu, nástupcom, prelátom alebo veľmožom jeho skutočne nevyplatíme my, alebo naši nástupcovia spomínaných 37 000 kôp širokých groši českého razenia, dobrej a spravodlivej vähy, alebo ich hodnotu v zlate alebo striebre.

Okrem toho svojim kráľovským slovom poctivo sľubujeme, že tieto zeme, hrady, mestá a dediny budeme brániť, a tak ochraňovať od všetkých krív a akýchkoľvek vnútorných znepokojovalí, akoby boli v našej držbe, kym ich bude mať tenžé pán Vladislav, poľský kráľ, jeho nástupcovia, ani to neopomenúc, že ak by niekto z nášho uhorského kráľovstva dostal, alebo získal tieto zeme, hrady, mestá, mestečká a dediny za panovania tohož pána Vladislava, poľského kráľa, nástupcov, prelátov a veľmožov jeho, budeme povinní a zaviazaní získať späť a vrátiť bez isti a klamstva; (...)

ZÁLOH SPIŠSKÝCH MIEST POĽSKU 1412-1769

sprac. E. Janoš

Na dôkaz hodnovernosti tejto listiny sú na nej privesené aj pečate našich prelátov a veľmožov. (...)

Dané v Záhirebe ôsmeho dňa po sviatku Všetkých svätých roku Pána tisícštyristo-dvanásťeho, dvadsiateho šiesteho kráľovania nášho v Uhorsku, rímskeho však tretieho".

11 miest. Ďalšie tri založené mestá (Podolinec, Lubovňa a Hniezdne) nikdy nepatrili do zväzu 24 miest. Spoločenstvo 24 kráľovských miest, ako aj dva iné administratívne spišské okruhy (územia tzv. malej župy, čiže spišských kopijnikov; banské mestá) sa sice nachádzali na Spiši, ale keďže mali veľkú samosprávnu právomoc, boli privilegovanými okruhmi, ktoré nepodliehali normálnej správe Spišskej župy.

Iné obce sa do zálohu nedostali. Teda o. i. nebolo založené územie západného Zamaguria, patriace Uhorskému kráľovstvu od ne pamäti až do roku 1920, kedy na základe rozhodnutia Rady veľvyslancov v Paríži z 28. júla 1920, ratifikovaného 10. augusta 1920, pripadlo Poľsku, napriek mnohým protestom slovenských emigračných organizácií v USA. V tejto situácii nemožno brať vážne niektoré novinárské výpovede bud' obsah niekoľkých turistických sprievodcov o odovzdaní do zálohu Poľsku Zamaguria. Založené územie netvorilo kompaktný celok; bolo zložené zo 7 enkláv rozdelených medzi sebou inými mestami a obcami, ktoré neboli založené ani neležali na hranici s Poľskom. Výnimkou bola len jedna enkláva, tzn. mestá: Stará Lubovňa, Hniezdne a Podolinec spolu s okolitými majetkami, ktorá priamo hraničila s Poľskom. V tejto situácii by bolo tažko hovoriť o príslušnosti týchto miest k Poľsku. Formálne tvorili nadálej časť Uhorského kráľovstva, hoci mestá založené Poľsku nazývali spolu Spišským starostvom, ktoré spravoval poľský starosta menovaný kráľom. Možno teda povedať, že neboli založené mestá, ale príjmy a úžitky z týchto miest.

5.

Rozsah tohto článku pre-
sahuje možnosti plnej anal-
ýzy uvedených úryvkov
záložovej listiny. Našu po-
zornosť upriamime teda na
najdôležitejšie otázky. Z
aktu vyplýva, že požičaná

suma bola dosť veľká. 37 000 kôp širokých českých groši, nazývaných aj pražskými, čiže po vynásobení 60 — 2 220 000 groši sa rovnala 98 000 zlatých florénov (podľa kro-
niky mesta Lubica), prípadne 1 065 600 rakús-
kých zlatých (podľa spišského historika
Münnicha sa jedna kopa pražských groši rovnala 28,8 rakúskych zlatých). Podľa tých-
to prepočtov možno zistiť, že požička presa-
hovala sumu sto miliónov dnešných korún
československých.

Ako vyplýva zo záložového aktu a mapy založeného územia, zo Spiša sa do zálohu dostalo iba 16 miest, pričom niektoré s okoli-
tými osadami mestského charakteru. Tri-
násť založených miest patrilo predtým do Spoločenstva 24 kráľovských miest (Com-
munitas 24 Regalium Civitatum), nazývané-
ho skôr Všeobecnosťou spišských Sasov
(Universitas Saxonum de Scipus). Zväz 24 miest sa tým rozobil na spoločenstvo miest založených Poľsku a spoločenstvo ostatných

POKRAČOVANIE V BUDÚCOM ČÍSLE

Ikona
zo zbierok
komárňanského
múzea
Foto: Orbis

PODUNAJSKÉ MUZEUM

Jednou z najväčších brán cestovného ruchu v ČSSR je Komárno, mesto na hraničnom prechode medzi Československom a Maďarskom. Stáne hranice v Komárne prekračuje ročne niekoľko miliónov turistov. Počet motorových vozidiel možno rátať na stálejce. Socialistickú prítomnosť mesta reprezentujú predovšetkým moderné lodenice, kde sa stavajú lode a obrovské plávajúce bagre pre mnohé krajinu. Vzácne pamiatky na slávnu minulosť Komárna, obývaného už v praveku, schraňuje komárňanské Podunajské múzeum.

Históriu Komárna už od najstarších čias osídlenia v podstatnej miere ovplyvnila jeho poloha na Dunaji. Ako jeden z významných prístavov medzi Viedňou a Budínom (dnešná Budapešť) pritahovalo Komárno zámožných obchodníkov s drevom a obilím zo všetkých prídujanských krajín už v 15. storočí. Vedľa Slovákov a Maďarov stretávali sa v tomto medzinárodnom prístave Nemci, Rumuni, Rusi i Srbi.

Osobitne vplyvnú etnickú skupinu v Komárne v polovici osemnásťteho storočia predstavovali srbski plavci a obchodníci. Obchod im tu rozkvital do tých čias, kym ich tra-

diéné plte nevytlačili z Dunaja prvé parníky v polovici 19. storočia. Srbské rodiny v Komárne strácali svoj vplyv a postupne splývali s domácim obyvateľstvom. Do dnešných čias sa tu však po nich zachovala cenná pamiatka: neskorobarokový pravoslávny kostol z roku 1754, ktorý je dnes majetkom Podunajského múzea a miestom stálej expozície sakrálnego umenia balkánskeho pôvodu.

Vďaka starostlivosti socialistického štátu o pamiatky minulosť, stal sa kostolik predmetom záujmu odborníkov. Po prieskumných prácach historikov a archeológov sa pristúpilo k renovácii stavebnej časti a reštaurácii interiéru.

K najvzácnejším pamiatkam expozície sakrálnego umenia patrí tu ikonostas, pochádzajúci približne z r. 1770. Obrazy ikonostasu sú usporiadane v dvoch pásoch. Cez ich stred tiahne sa polkruhovitá, tzv. cárská brána, ktorá umocňuje monumentálnosť celého súboru. V strede brány je dominujúci obraz Pantokratora na tróne.

Všetky obrazy výjavu sú bohatu zdobené na okrajoch drevorezbou. Podobné rezby,

pochádzajúce približne z čias stavby kostola, nachádzajú sa na čelách lavíc a na stallách — oddelených priestoroch pre ženy. Bohaté drevorezby, zdobiace aj kazateľnicu, pripravujú sa viedenskému sochárovi F.X. Seegerovi.

Pozoruhodný je tiež súbor dvadsiatich troch pravoslávnych ikon menšieho formátu zo 17. a 18. storočia. Na rozdiel od spomínaného ikonostatu nie sú ich motívy dejovo späť.

Nádherou dokonalej remeselnnej práce a drahocenného materiálu príťahujú návštěvníkov múzea bohuslužobné prikrývky a knihy, zdobené tepaným striebrom, zlatom, druhokamami a výšivkami. K najstarším pamiatkam patrí neskorogotický kalich s filigránom z konca 15. storočia, filigránový zlatý kríž, vykladaný drobuškami ikonami zo 16. storočia i ľažké, takmer kilogramové zlaté pečaťidlo z r. 1511. Pošmúrnost dubového dreva, ktorým je vyložený interiér expozície sakrálnego umenia, doplnená vznieseným, matným leskom zlata a patinou striebra, vytvára charakteristickú atmosféru, vanúcu akoby z Dostojevského diel.

MILOSLAVA KODOŇOVÁ

SVATOPLUK ČECH

DOSTI NÁS

SVATOPLUK ČECH
nar. 21.II.1846
v Ostředku u Benešova
zemřel 23.II.1908 v Praze

Jsme slabí, malí — Dosti těchto řečí!
Jen, kdo tak zoufá, sláb a malý jest.
Oč byla Hellas, byla Roma větší,
než skrání nesmrtnou se dotkla hvězd?

Jak směšné byly našich předků cepy, když celý svět se zdvihl proti nim, a hle! svět celý zdrtil vůdce slepý a Táboru se klonil věčný Řím.

Jen v srdce zápal, chrabrost bohatýrů
a budem vojsko netušených sil!
Sláb jenom ten, kdo ztratil v sebe víru,
a malým ten, kdo zná jen malý cíl.

(Z Jitřních písni)

ZIMNÁ KRAJINA

PAVEL BUNČÁK

Zase je biela moja krajina,
koľkokrát zostarla matka ubolená,
toľkokrát omladla znovunarodená,
lúbostná horela a zase zhasína
tak ako jedlička, čo rástla zo semena,
zelená, zlatá a dnes obelená.

Povedz mi, kde si, vetrom odviata,
za ktoré môre odplavená,
bolesťou klesla na kolenná,
či ešte stále poznám fa,
keď človek každým dňom sa mení,
aspoň ty ostaň bez premeny.

Celučká celá vo mne spíš,
môj vlastný dych fa kolise,
odlietam s tebou najvyšše,
kde láska môže doletieť,
krajina iná, ty môj svet,
sama ho vo mne zobudiš.

SLOVNÍK ŽIVOTA (131)

PREDLOŽKU K, KU používame, keď vyjadrujeme smer alebo približovanie k nejakému cieľu: a) hmotnému alebo nehmotnému: priblížiť sa k mestu, sadnúť si k stolu, ísiť k lekárovi, prikročiť k riešeniu otázky, dostať sa k práci, dostať sa k slovom... b) vo význame časovom a inom: schýľuť sa k ránu, k večeru, k bürke, k dažďu... Ďalej, keď vyjadrujeme pridávanie: priplatiť k cene, prispiet k zvýšeniu životnej úrovne, príspevok k diskusii (aj do diskusie). Keď sa vyjadruje vzťah, pomer: láska k rodičom, k vlasti, k padlým hrdinom...

Ale pozor: keď vyjadrujeme účel, používame predložku „na“ (na otázku „na čo?“) alebo „do“ (nie „k, ku“):

SPRÁVNE

kniha na čítanie	k čítaniu
dať článok na posúdenie	k posúdeniu
odsúdiť niekoho na smrť	k smrti
je povolaný na to, aby...	k tomu, aby...

NESPRÁVNE

kniha na čítanie	k čítaniu
dať článok na posúdenie	k posúdeniu
odsúdiť niekoho na smrť	k smrti
je povolaný na to, aby...	k tomu, aby...

POLSKY

lojotok	mazotok
lojówka	lojová sviečka
łokieć	laket
łokciowy	laktový
łom	sochor; úlomky
łomot	lomoz
łomotać	lomoziť
łono	lono
kość łonowa	ohanbová kost

SLOVENSKÝ

mazotok
lojová sviečka
laket
laklový
sochor; úlomky

lomoz
lomoziť
lono
ohanbová kost

ČESKÝ

mazotok
lojová svíčka
loket
loktový
sochor, pácidlo;
zlom
hlomoz
hlomozit
lůno
stydíká kost

lopata
 loński
 lopian
 lopot
 lopotać
 serce lopocze
 loskot
 losoś
 los
 lotewski
 lotr
 lotrowski
 lotrzycą
 Lotwa
 Lotysz
 lowca
 lowić
 lowiectwo
 lowicki

łopata
łoński
łopian
łopot
łopotać
serce łopocze
łoskot
łosoś
łos
łotewski
łotr
łotrowski
łotrzyca
Łetwa
Łotysz
łowca
łowić
łowiecwo
łowiecki
łowny
łowy
łoza
łoże
łoźnica
łożysko
łódka
łódź
łój
łódź podwodna

lopata
lanský
lopúch
pleskot
plieskat
srdeční tlácie
lomož
losos
los
lotyšský
lotor, ničomník
lotrovský
ničomnica
Lotyško
Lotyš
lovec
lovňí
poľovníctvo
lovecký, poľov
nický
lovný
hon, poľovačka
vŕba
lôžko
spálňa
ložisko
člnok
lod'
loj
ponorka

lopata	
loňský	
lopuch	
šum	
třepetat	
srdeční tlouče	
lomoz	
losos	
los	
lotyšský	
lotr, darebála	
lotrovský	
ničemnice	
Lotyšsko	
Lotyš	
lovec	
lovit	
lovectví	
lovecký	
lovný	
hon	
vrba	
lůžko	
ložnice	
ložisko	
lod'ka	
lod'	
lůj	
noporník	

Agilný krajanský činitel'

Kultúrno-organizačná činnosť MS Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Nedeci patrí k najaktívnejším na Spiši a Orave. Veľký podiel na úspechu nedeckej skupiny má aj kraján JOZEF GRONSKÝ.

Narodil sa 2. júla 1934 v Nedeci ako piate dieťa v slovenskej roľníckej rodine Anny a Jozefa Gronských. Ako každý chlapec na dedine, od najmladších rokov musel pomáhať rodičom v práciach na gázdrovstve a v domácnosti. Už od detstva mu rodičia vstupovali lásku k vlasti a rodnej reči. V Nedeci mal možnosť učiť sa slovenčinu v škole, žiaľ, len prvých päť rokov. Po vojne, v rokoch 1945–47, pokračoval už len v polskej Ľudovej škole. Keďže Jozef bol najmladším z chlapcov a jeho starší súrodenci pokračovali v ďalšom vzdelení, otec si ho zvolil za svojho nástupcu. Ako šestnásťročný chlapec vstúpil do Ľudového športového zväzu, ktorého bol členom dvanásť rokov. Začiat-

kom päťdesiatych rokov sa zúčastnil výstavy trate mládeže v Rzeszovskom vojvodstve. V akcii Služba Poľska bol jedným z tých, ktorí najviac dňa odpracovali v Nižných Lapšoch, Novom Targu a najmä v Nedeci pri stavbe športového ihriska.

V r. 1952 sa mladý Jozef stal členom miestnej skupiny Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Nedeci. Zaujímal ho práca Spoločnosti a začal aktívne pôsobiť v miestnom divadelnom krúžku, v ktorom účinkuje dodnes.

V r. 1955 mu zomrel otec. Tažko prežíval jeho smrť, veľ všetka zodpovednosť spadla naňho, devätnásťročného mládencu. Otvocenie obrábal spolu s matkou. Napriek tažkej a namáhavnej práci si vždy vedel nájsť voľnú chvíľu na svoje záľuby.

Keď mal dvadsaťtri roky, Jozef Gronský sa oženil s mladou krajankou Genovérou Stroňákovou a spolu sa im ľahšie pracovalo na gázdrovskom kolotoči. Po dvoch rokoch sa im narodil syn Andrej, potom Ján, Jozef, Helena a napokon v r. 1969 najmladšia Marta. Pribudli im ďalšie povinnosti — výchova svojich ratolestí. Napriek tomu sa nadalej angažoval v práciach našej Spoločnosti a v MS mu z roka na rok pribúdali nové funkcie. Jeho krajanskú prácu vedeli Nedecania docenit a v r. 1974 ho zvolili za podpredsedu miestneho výboru KSCaS. Túto funkciu vzorne plní už dvanásť rokov.

Rodinnému štastiu sa netešil dlho. V januári 1979 mu neúprosná smrť vzala milovanú manželku a piatim deťom dobrú a statostlivú matku. Ostal sám s deťmi a sedemdesaťšesäťročnou matkou. Napriek strate tak blízkej osoby sa neuzačrel do seba a nadalej bol veľmi agilný. V roku 1979 sa stal členom OV na Spiši a členom ÚV KSSCaS. Posledných päť rokov ako člen divadelného krúžku a folklórneho súboru Veselica veľa cestuje. Bol už v Detve, Terchovej, Oravské Prievidze, Slatinských Lazoch a samozrejme v mnohých južných mestách Poľska.

— Ako chlapec som si oblúbil prácu v divadelnom krúžku — hovorí kraján Jozef Gronský. Najdôležitejšie je to, že prostredníctvom našho divadelka a folklórneho súboru môžeme šíriť medzi krajanmi našu slovenskú reč a samozrejme staré tradície našich otcov a praotcov. Nielen ja, všetci členovia našej MS sú hrdí na pekné výsledky našho súboru.

Kraján Jozef Gronský sa aktívne zúčastňuje na všetkých schôdzach a poradách. Bol už pätkrát delegátom na zjazdoch Spoločnosti. Už niekoľko rokov je obetavým propagátorm časopisu Život a predtým bol tiež aj jeho dopisovateľom. Ako mi povedal, vždy si prečíta celý časopis. Nielen on, ale aj deti a osemdesaťtyriččná Jozefova matka veľmi radi čítajú krajanský Život a dievčatá varia podľa receptov našej Zuzky.

Jozef Gronský je vzorným roľníkom. Hospodári na vyše 11-hektárovom gázdrovstve. Gazduje dobre a v roku 1984 si vystavil pekný rodinný dom. Odikával brieľa toľko sily a času, že na všetko stačí! Hovorí:

— Veľmi veľa mi pomáhalá žena. Neskor, po jej smrti, keď som sa chcel viať angažovať pre Spoločnosť, treba bolo jednoducho skôr vstavať, zviaťť vtedy, keď deti boli ešte menšie. Potom mi pomáhalia aj deti. Synovia nie sú členmi súboru, pretože všetci cestujú nemôžeme. Zato dcéra Helena účinkuje u našej Veselici skoro päť rokov a teraz sa zaúča v súbore už aj najmladšia Marta. Veľa mi pomáhalo moja matka, ktorá po smrti manželky prevzala kormidlo domácnosti, kym dorastali dievčatá. Vďaka nim som mohol a môžem sa i nadalej podieľať na krajanskej práci.

Na otázkou o pracovné plány MS na rok 1986, kraján Jozef Gronský povedal, že predovšetkým dôraz musia klásiť na vyučovanie slovenského jazyka v nedeckej škole. Budú sa snažiť zvýšiť počet žiakov, aby využili dobré podmienky, aké majú od jesene minulého roka.

Za dlhoročnú a obetavú prácu v krajanskom hnutí bol vyznamenaný v roku 1977 medailou Za zásluhy pre KSCaS a v r. 1979 medailou Frontu národnnej jednoty. Dostal taktiež odznak Zaslúžilého kultúrneho činca.

ANNA KRIŠTOFEKOVÁ

ĽUDIA • ROKY • UDALOSTI

MAREC — BŘEZEN

1.III.1986. — Sovietska kozmická loď Venuša 3 dosiahla povrch planéty Venuše.

1.III.1971. — V Českých Budějovicích umrel František Hrubín, český básnik a spisovateľ, národný umelec. Začal publikovať v tridsiatych rokoch; všetky jeho diela majú lyrický ráz. Milostné vzťahy, rodná zem, príroda — to sú spočiatku jeho námetové zdroje. V období okupácie sa prehľubuje vrelé vyjadrenie vzťahu k rodnej zemi a hľavne k rodnej reči. Vďaka spevavosti veršov, ľahkosti vyjadrovania a prostote jazyka sa stal jedným z najúspešnejších básnikov pre deti. Zaoberal sa tiež prekladmi (hlavne z francúzština) a písaním divadelných hier. Po oslobodení sa v jeho dielach prejavujú protivojnové tóny a dozvuky na okupačné zážitky. K jeho dielam o. i. patria: Romance pro křídlovku, Jobova noc, Chléb s ocelí, spomienkové prózy — Lešanské jesličky, U stolu, Zlatá reneta, divadelné hry — Srpnová nedele, Krišťálová noc. (nar. 17.IX.1910 v Prahe).

2.III.1931. — V dedine Privolnoje v Krasnogvardejskom okrese Stavropolského kraja narodil sa v roľníckej rodine Michail Gorbačov, jednomysleň zvolený za generálneho tajomníka ÚV KSSZ na mimoriadnom zasadnutí Ústredného výboru KSSZ 11. marca. 1935 v Moskve.

2.III.1951. — V Novom Meste nad Váhom umrela slovenská spisovateľka a poétka Lud-

mila Riznerová-Podjavorinská, národná umelkyňa. Písala verše i prózu, balady a povesti a rôzne príbehy z dedinského života. Vo svojich prácach sa operala o vlastné pozorovanie dedinských zvykov a obradov a rozprávania počuté za dlhých zimných večerov pri páraní peria. Svoju prvú besednicu — čo nebýalo v literatúre častým javom — vydala už vo svojich pätnásťich rokoch. Síredobodom jej tvorby je život a mentalita podjavorinského ľudu a jeho myšlienie a konanie. Prvé práce pisala pod pseudonymom Ružodolská. Neskoršie ho zmenila na Podjavorinská — podľa kraja, v ktorom žila. Podstatná časť Podjavorinského diela vznikla v desaťročí 1890–1900. Spočiatku zaznieva u nej romanticko-sentimentálny tón. Čoskoro sa však vyhŕňuje na realistickú spisovateľku. Slovenskú literatúru obohacuje o typ ženy nespokojnej a buriacej sa proti svojmu osudu. Z jej pera sa zrodila aj úctyhodná básnická a prozaická tvorba, ktorú venovala mládeži. Jej Gajdoš Filúz a Zlocha z Turej Lúky sprevádza deti od školských lavíc. Znie z nich láska k človeku, charakteristická pre celú jej tvorbu. Bola prvou poétkou v dejinách slovenskej literatúry, ktorá zverejnila zbierku ľubostnejlyriky Z vesny života. Z prozaických diel sú to: Rôznymi cestami, Ideál, Blud, V otoctve, Žena, zbierka básni Balady, Piesne samoty, novely Prelud a Na bále, kde prototypom dr. Jeseňa (ako naznačuje aj jeho meno) nebol nik iný ako sám Janko Jesenský. (Charakterizuje ho ako cynika s nie najlepšou po-

vesťou). (nar. 26.IV.1872 v Horných Bzincach).

5.III.1851. — Narodil sa Václav Brožík, významný maliar tzv. generácie Národného divadla v Prahe, ktoréj figurálna tvorba bola presýtená obrodeneckými a národnými motívmi. Študoval na pražskej Akademii výtvarných umení, potom na akadémii v Drážďanoch, Viedni, Mnichove a opäť v Prahe. V r. 1876 sa usadil v Paríži, bol nositeľom Kríža čestnej lágie, členom parížskej Akademie umenia a členom Českej akadémie vied. Vo svojej tvorbe dosiahol vysokú úroveň a získal europskú slávu. Maľoval predovšetkým veľké historické kompozície najmä z husitských dejín (o. i. Hus pred Kostnicím koncilom, voľba Jiřího z Poděbrad na českého kráľa). (um. 15.IV.1901).

7.III.1811. — V Doľanoch, okr. Bratislava-vidiek, umrel jeden z najpoprednejších slovenských osvetovenských spisovateľov Jur Fándly, ktorý svoje rozsiahle literárne dielo — Pilní domajsi a poľni hospodár venoval povzneseniu slovenského roľníctva a dedinského ľudu (nar. 21.X.1750 v Častej, okr. Bratislava-vidiek).

8.III. MEDZINÁRODNÝ DEŇ ŽIEN.

8.—17.III.1917. — V Rusku vypukla revolúcia, zvaná februárovou, ktorá zvrhla cárizmus; bola utvorená buržoázna Dočasná vláda.

9.III.1461. — Vo Florencii sa narodil taliansky moreplavec Amerigo Vespucci. Podľa jeho mena bola pomenovaná Amerika (um. 22.II.1512 v Seville).

Krempašská knižnica

Slovenské knihy su oblúbili predovšetkým mladí čitatelia

Knihovníčka Alžbeta Klukošovská

Hovorí sa, že kniha je najlepším priateľom človeka. Každý z nás rád siha po knižku buď vo vlastnej alebo vo verejnych knižničach na dedine či v meste. Dnes pár slov o tom, ako poskytuje služby Krempašom ich obecná knižnica.

Založili ju v roku 1973 ako odbočku Gminnej verejnej knižnice. Spočiatku sa knižnica nachádzala v prenajatej miestnosti. Keď v r. 1975 Krempašania dokončili stavbu Obecného kultúrneho domu, knižnicu prestáhvali do peknej miestnosti na prízemí kultúrneho domu. Jej vedúcou je od založenia vzdelaná knihovníčka, krajanka Alžbeta Klukošovská, s ktorou sa rozprávam o práci tohto kultúrneho stánku.

Je to neveľká knižnica. Má vyše 4.500 kníh, v tom 850 v slovenčine. Je to vlastne jediná verejná knižnica na Spiši, ktorá má slovenské knižné zbierky. V roku 1981 Miestna skupina Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Krempachoch vyšla s návrhom, že odovzdá väčšiu časť svojich slovenských kníh, v tom najmä detské a mládežnické knížky, krásnu literatúru a poéziu, do obecnej knižnice, aby ich ešte viac sprístupnili krajanom. Vedúca Alžbeta Klukošovská s radostou uvítala tento návrh a vybavila všetky otázky, ktoré s tým súvisia na patričných úradoch.

V knižnici sa nachádzajú vedeckopopulárne a odborné kníhy, krásna literatúra, kníhy pre deti a mládež, povinné čítanie pre žiakov a študujúcu mládež, priručná knižnica zbierka. Sú to kníhy rôzneho formátu a rozsahu. Každý čitateľ si môže hľadať danú knižku v autorskom buš vecnom katalogu.

Knižnica má 287 stálych čitateľov, v tom 174 deti do 14 rokov a 49 mládež od 15 do 19 rokov. Najmladší čitateľ majú po sedem rokov a najstaršou čitateľkou je osmedesiatročná Rozália Lojeková. Denne navštíví knižnicu okolo 21 osôb, ktoré si požičiavajú priemerne 47 kníh. Okrem kníh si občania majú možnosť prečítať v knižnici 11 rôznych novín a časopisov. Samozrejme, medzi časopismi je aj nás Život. V priebehu roka knižnica dostáva okolo 250 nových kníh.

— Moji čitateľia si veľmi obľúbili slovenské kníhy — hovorí Alžbeta Klukošovská. — Pekné slovenské rozprávky si požičiavajú dokonca aj deti, ktoré sa v základnej škole neučia slovenčinu. Páči sa im okrem iného pekná grafická úprava kníh. Bola by som rada, keby všetci Krempašania boli mojimi čitateľmi.

Text a foto: ANNA KRISTOFÉKOVÁ

10.III.1796. — V Rimavskej Pile (okr. Rimavská Sobota) sa narodil Matej Hrebenda, prostónarodný básnik, zberateľ a kolportér slovenskej a českej literatúry. Napriek slepoti chodil z dediny do dediny, z domu do domu a predával slovenské i české kníhy, aby vzbudzoval a šíril národnú osvetu. Hoci žil v chudobe, venoval Revúckemu slovenskému gymnáziu svoju cennú knižnicu. V Hačave na dome, v ktorom žil a zomrel Matej Hrebenda, je vytiesaný na pamätnej tabuli, odhalenej 20. mája 1960, verš od Jána Kollára: O, by množi vidouci Slováci podobní byli tomuto slepemu v láske k národu a ve znalosti řeči mateřské! (um. 16.III. 1880).

10.III.1947. — Vo Varšave za pobytu česko-slovenskej vládnej delegácie s predsedom vlády Klementom Gottwaldom bola podpisana polsko-československá zmluva o priateľstve, spolupráci a vzájomnej pomoci, ktorá sa stala medzníkom v dejinách vzájomných vzťahov oboch našich krajín a udalosťou obrovského významu pre rozvoj vzájomnej prospešnej politickej, ekonomickej a kultúrnej spolupráce. Táto zmluva bola 20. marca 1967 rozšírená a predĺžená na ďalších 20 rokov a stala sa základom ďalšej, všeestrannej spolupráce našich krajín.

12.III.1938. — O 5. hod. ráno nemecké vojská začali okupáciu Rakúskej spolkovej republiky a večer boli už vo Viedni. 13. marca Hitler proklamoval pripojenie (Anschluss) Rakúska k Tretej ríši, čo priamo ohrozilo Československo, ktoré sa stalo ďalším objek-

tom expanzie hitlerovského Nemecka v Európe.

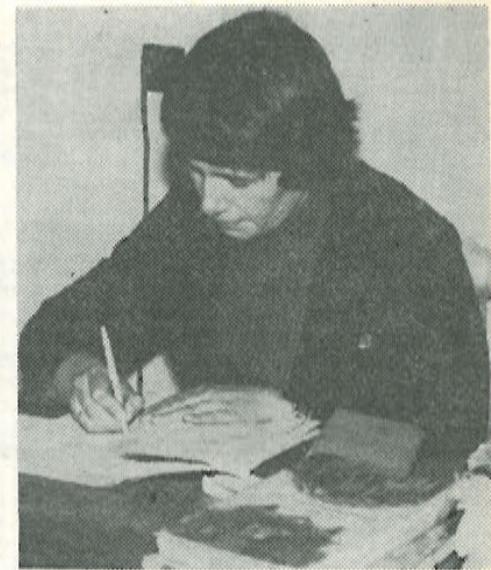
12.III.1956. — V Moskve umrel Bolesław Bierut, aktivný družstevný a robotnícky činiteľ, člen ÚV KSP, mnohokrát väznený; účastník protihitlerovského odboja v okupovanom Bielorusku, od r. 1943 v Poľsku. Spoluorganizátor PRS, od r. 1948 predsedu ÚV PRS potom predsedu a prvý tajomník ÚV PZRS. Stál na čele poľskej delegácie na Postupimskej konferencii v r. 1945; od r. 1944 bol predsedom konšpiračnej Krajskej národnej rady; po oslobodení v r. 1947–52 bol prezidentom a potom predsedom vlády PLR (nar. 18.IV.1892 v Rurach Jezuitských pri Lubline).

14.III.1801. — V Berline umrel Ignacy Krasiczki, básnik, prozaik a spisovateľ veselohier, warminský biskup a hnezdnianský arcibiskup (nar. 3.II.1735 v Dubielsku).

14.–15.III.1939. — Následkom mnichovského diktátu územie Československa zostało zmenšené. Pre Hitlera to nebolo konečný cieľ. 14. marca Wermacht vošiel do Prahy; 16. marca Hitler vyhlásil zmenu Čiech na Protektorát Čiech a Moravy. Na Slovensku fudáčka vláda J. Tisu vyhlásila tzv. nezávislý Slovenský štát, ktorý však bol závislý na Nemecku.

16.III.1596. — Kráľ Žigmund III. Vázovec prestáhval poľské hlavné mesto z Krakova do Varšavy.

18.III.–28.IV.1871. — Po vojne, ktorú Francúzsko prehralo s Pruskom, utvorili v Paríži prvú v dejinách revolučnú vládu — Parížsku komunu, ktorej základ tvoril pro-

letariát. V revolučných bojoch Komúny sa preslávili mnohí Poliaci na čele s Jaroslavom Dąbrowskym a Walerym Wróblewskym, generálmi Poľského kráľovstva. Skúsenosti Parížskej komúny splnili dôležitú úlohu v ďalšom rozvoji teórie a praxe medzinárodného robotníckeho hnutia.

18.III.1901. — V Letohrade (Čechy) sa narodil Peter Jilemnický, významný slovenský realistický spisovateľ, novinár a revolucionár, bojovník proti fašizmu, jeden zo zakladateľov skupiny proletárskych básnikov DAV, slovenský národný umelec. K jeho dielam patria: — Vítazný pád, Pole neorané, Kus cukru, Kompas v nás, Kronika a mnohé ďalšie (um. 19.V.1949 v Moskve).

20.III.1956. — Po rokoch boja za národné oslobodenie Tunis získal nezávislosť.

22.III.1471. — Umrel Jiří z Poděbrad, český „husitský“ kráľ a významný stredoveký politik (nar. 23.IV.1420).

22.III.1786. — Vo Varšave sa narodil Joachim Lelewel, významný poľský historik. Počas novembrového povstania bol členom Národnej vlády a predsedom Vlasteneckej spoločnosti. Po r. 1831 žil v emigrácii v Paríži a Bruseli (um. 29.V.1861 v Paríži).

23.III.1901. — V Mnichovom Hradišti sa narodil Ján Šverma, významný český bojovník proti fašizmu, dlhorčný vedúci pracovník KSČ a člen ÚV, komunistický novinár, Hrdina Slovenského národného povstania a hrdina ČSSR, vyznamenaný in memoriam Leninovým radom a Radom Bieleho leva I. triedy (um. 10.XI.1944 pri prechode partizánskeho štábū v Nízkych Tatrách).

Jedna z obyvatelek Hazeltonu a dřevěné domy a totemové sloupy indiánského skanzenu Ksan

INDIÁNI nad Skeenou

Severozapadní pobřeží Severní Ameriky otvírali našemu světu námořníci, loveci a obchodníci s kožešinami teprve během minulého století. Setkávali se s Indiány, kteří — ačkoliv nikdy nepoznali zemědělství a chov dobytka — žili v trvalých vesnicích, nikoliv jako jejich vnitrozemští příbuzní v neustálém pohybu za zdroji potravy. Mohli za to děkovat nesmírnému bohatství ryb a savec v mořských zátokách, průlivech a vodnatých řekách stejně jako množství zvěře v nekonečných vlhkých lesích ostrovů a pevniny. Indiáni se naučili část potravy uchovat v zásobárnách na celý rok, takže neznamali hlad a zbývalo jim dost času i na tvůrčí činnost. Byli to proslulí řezbáři ve dřevě, kosti, rohovině a kamenni, tkalci nádherných láttek z kůry cedru a srsti horských koz a pláteček košů z rostlinného materiálu.

Gitslani, kteří nás budou zajímat, žili nejdéle nerušeně v několika vesnicích v údolí řeky Skeeny a jejího pravobřežního přítoku Kitwangy. Jejich peřejnaté toky, sjízděné na kanoech vydlabaných z kmenů stromů, a úzké stezky vyšlapané na březích zvěři a lidmi byly jedinými komunikacemi. Teprve v polovině minulého století k nim pronikli bili prospektoři, lákání kožešinami a vidinou zlata. Za nimi se proti toku Skeeny

pustil na průzkumnou plavbu v roce 1864 parník Union a o dva roky později parník Mumford, oba však zastavil nesjízdný kaňon Kitselas. Skalnaté překážky musely být odstraněny a od roku 1890 začalo být Skeeny využíváno k občasné nákladní lodní dopravě. První bili osadníci se v obchodním centru skupiny indiánských vesnic, dnešním Hazeltonu, usadili v roce 1868. Do současnosti jich přibylo, založili si své osady Nový Hazelton a Jižní Hazelton, ale Indiáni nezmizeli.

Průlom do izolovanosti krajiny znamenalo dokončení transkanadské pacifické železnice, která v malém přístavu Prince Rupert nedaleko ústí Skeeny dosáhla před sto lety pobřeží Tichého oceánu. Odtud bylo zahájeno pravidelné námořní spojení podél severozápadního pobřeží k jihu do oblasti Vancouveru a k severu do měst úzkého pásu Aljašky, zvaného Držadlo pánve.

Toto spojení existuje i dnes, i když už není jediné. Nastoupila éra silnic a dálnic. Udolím Skeeny si konečně prorazila cesta v roce 1968 dálnice č. 16 Yellowhead. Z dálnice Yellowhead je třeba odbočit v Novém Hazeltonu, osadě s řadou rozptýlených dřevěných domků převážně bílých osadníků. Vedlejší silnice klesá k ocelovému mostu,

překonává hluboký kaňon Hagwilget a začíná klesat k soutoku řek Bulkley a Skeeny. Odbočka nás zavede branou vyřezávanou na způsob indiánských totemových sloupů k velkému parkovišti a kempinku, zřízenému v sousedství hlavní turistické atrakce, skanzenu indiánské vesnice Ksan. Tvoří ji sedm typických dřevěných domů Gitskanů. Mají obdélný půdorys, kostru z trámů a stěny i sedlovou střechu ze širokých fošen. Celní stěny vybíhají v nevysoký štíť, ozdobený velkými barevnými geometrickými ornamenty. Každý z domů slouží jinému účelu. Zabídum cíli Dům doby kamenné je věnován materiální kultuře Gitskanů v době před kontaktem s bělochy. Nalezneme v něm rekonstruovaný interiér s ohništěm, kožešinovými lůžky, kuchyní a dílnou. Soupravy kamenných kladiv a sekér, lžic a naběraček ze dřeva nebo rohoviny se střídají s dokonale pletenými koší a ukázkami oděvů, kamaši a mokasinů. V dalším Domě slavností je zbudováno pódium, na které si naše indiánská průvodkyně stoupala a čtyřikrát uhodila svou „mluvici“ holi o podlahu. Tak nějak začínaly indiánské slavnosti, především pověstný potlač, na který lidé zvali kupy svých známých, často celé vesnice. Nejen je bohatě hostili v družném veselí písniemi a tančí, ale také je hojně obdarovávali. Ve vedlejším Domě vrbovky úzkolisté může každý vzít do ruky železné dřáto, jímž indiánskí mistři vyřezávali ze silných kmenů pověstné totemové sloupy, a zkoušet si na drobném špalíku svou dovednost. Další dva domy nejsou návštěvníkům přístupné. V jednom je textilní ateliér, v druhém řezbářská dílna, kde se během zimních měsíců školi mladí adepti v umění svých předků. Poslední dům skrývá malé muzeum s historicky nebo umělecky cennými poklady, mj. náčelnická žezla a chřestítka.

Prostranství před domy ožívuje monumen-tální les totemových sloupů. V schematizované podobě na nich vidíme nad sebou nahlučené podoby lidí, saveců a ptáků, zdůrazněné živými barvami. Jejich účel byl různý. Některé sloupy vyprávějí mytický původ kmene nebo tradované události z jeho historie. Jindy jde o památník určitého náčelníka nebo významné události z jeho života.

Sám Hazelton není žádnou uzavřenou indiánskou rezervaci, i když indiánské obyvatelstvo zde i v okolních vesnicích převládá. Také dřevěné domky Indánů se nijak nelíší od domků několika bílých osadníků. O kus dále ve stínu lesa můžeme zhlédnout 22 dřevěných pohřebních domů indiánského hřbitova, kde odpočívají davní náčelníci a hned vedle nich i bílí piomýři.

Necelých 10 kilometrů dálé proti toku Skeeny se na rozlehém palouku mezi lesy skrývá další, menší vesnice Kispiox — jméno znamená „lidé, kteří se skryli“. V ní jsme teprve po dalším hledání našli na břehu řeky skupinu totemových sloupů, vyzářených kdysi na památku místních náčelníků. Sloupy vyrůstají z vysoké trávy a jejich barvy už dávno smazal čas. Divají se z nich tváře náčelníků a nahoře jsou zakončeny jejich typickými klobouky s vysokým dýnkem nebo figurkami ptáků.

Nedaleko odtud, za dřevěným kostelíkem konečně nalézám vysoko nad břehem Skeeny domek Freda Starra. S jeho synem Mikem jsem se seznámil cestou autobusem proti toku Skeeny z Prince Ruperta. Mám štěstí, že právě doma. S hrdostí mi ukazuje záření své domácnosti, kde nechybí ani televizor. „Pracují na parní pile, malém podniku, je nás tam sedm. Bavi mne to, ale ne pořád. Nedávno jsem se ještě s jedním přítelem vypravil na lov. Sli jsme nějakých sto třicet kilometrů k severu proti toku Skeeny. Měl byste vidět tu nádhernou divočinu bez lidí. Chtěli jsme dojít až k pramenům naší řeky — ale jsou moc daleko na severu, až někde ve Skeenských horách. Lovit smíme volně a zvěře je všude dost.“

Vracím se s přesvědčením, že dnešní Indiáni jsou ochotni přijímat většinu přijemnějších stránek naší civilizace, ale žít by chtěli i nadále po svém, podle své menality a davných zvyků.

Zpracováno podle E. STROUGALA

ZÁHADY ALEXANDROVHO POKLADU

Král Petar II. niekoľko mesiacov pred smrťou

Legenda sa zrodila z momente královej smrti. Legenda o hesle, na ktoré kráľ Juhoslávie Alexander I. Karadjordjevič vrazil deponoval svoje bohatstvo vo švajčiarskej banke. Kráľ umrel náhle. Zastrelil ho v Marseille 9. októbra 1934 bulharský terorista, ktorému pomáhali chorvátski extrémisti, atentát režirovali fašisti z Berlina a fašisti z Ríma. Chvíľu pred smrťou kráľ Alexander mal vrazil povedať obklupujúcim ho hodnostárom: „Chránite Juhosláviu.“ Práve tieto slová sa stali počiatkom legendy o hesle, tajomstva, nesmiernych bohatstvach.

Alexander I. Karadjordjevič bol skutočne bohatým človekom. Ako ustálili v roku 1947 počas súpisu majetku, ktorý kráľ zanechal, bol majiteľom okrem iného elektrárne, okresnej nemocnice, troch baní na kamenné uhlie, 2 baní na zlatu rudu, ako aj tovární na spracovávanie tejto rudy, niekoľkých vekostatkov, 10 nájomných domov v Belehrade a ďalších v iných mestách Juhoslávie, budovy vojenských kasární, 3 zámkov, 8 letných palácov, ako aj takých „maličkostí“ ako debna naplnená šperkami a klenotmi.

Tento majetok spravovala Správa dvora jeho kráľovskej výsostí, počas okupácie zvláštny Komisariát a po oslobodení, od 25. mája 1945 — Správa kráľovských majetkov. Hlavný dedič kráľa Alexandra, jeho syn, posledný kráľ Juhoslávie Peter II. Karadjordjevič (ušiel za hranice 15. apríla 1941, keď juhoslovanské vojská boli rozbité armádami Nemecka a Talianska) mohol — na základe dodatku k dohode Tito-Subašić z decembra 1944 — „rozhodovať o svojom majetku a nehnuteľnostiach“. Ba, ešte viac, Správa kráľovských majetkov vyplácala kráľovi, ktorý bol v cudzine, patričné apanáže.

Tento stav trval, pravne, do marca 1947. Vtedy dekrétom prezidia juhoslovanského parlamentu, členom kráľovskej rodiny bývajúcim v cudzine, odobrali juhoslovanské občanstvo a všetky ich majetky skonfiskovali v prospech štátu. V rozhodnutí orgánov štátnej moci novej Juhoslávie by sa zdalo, že netiela miesta na žiadne legendy: kráľovské bohatstvá boli vrátené národu. Skeptici sa však pýtajú: bolo to celé bohatstvo? Nenachádzala sa jeho časť v zahraničných banákh?

Tieto pochybnosti sú oprávnené. Kráľ Alexander mal pravdepodobne väčší majetok, ako to dokázal súpis Správy kráľovských majetkov. Bol totiž šporovlivý a dokonca žrgloš. Podnes žijú ľudia z kráľovského dvora, ktorí súhlasne svedčia, že každú jesennú desiatku vojakov pobočnej gardy, pre-

oblečené na kráľov rozkaz do sedliackych šiat, zbierali v kráľovských vinohradoch hroznou a predávali ho na okolitých trhoch.

Je pravdou, že na tom kráľ nemohol zbohatnúť, ale mal predsa aj iné príjmy. Napríklad sovietsky historik V.K. Volkov, v práci o základni atentátu v Marseille konštatuje: „Mesačná mzda kráľa vynášala okolo milión dolárov po vtedajšom kurze. Tieto sumy kráľ odkladal v švajčiarskych, francúzskych a anglických bankách. Robilo to dojem, že neverí v stabilitu svojho trónu a ukladá peniaze na čiernu hodinu v cudzine.“ Vie sa tiež, že otec Alexandra, kráľ Peter I. Karadjordjevič, bol zakladateľom Spoločnosti pre výstavbu metra v Paríži a jej hlavným akcionárom. Akcie Spoločnosti, ktoré ešte dnes prinášajú veľké zisky, zdiedil kráľ Alexander. Predpokladá sa, že aj tie boli deponované vo Švajčiarsku. Okrem toho sa predpokladá, a sú na to dôvody, že dvor dostával vysoké provizie od zahraničných investičí v Kráľovstve Juhoslávie; že kráľ kupoval akcie naftových koncernov; že bol spríbuznený s grófskou rodinou Demidovcov, ktorým patrili veľké huty v USA a časť akcií týchto hút Demidovovci odstúpili Karadjordjevičom.

Vcelku — obrovské bohatstvo. A čudné je to, že kráľ Alexander nikomu nepovedal, kde je deponované. Bol zabitý, keď mal 46 rokov (narodil sa v Cetinju v r. 1888) teda ako dospelý človek, ktorý — keď je vladárom — obvykle piše testament. Vo svete naposledy zverejnencích dokumentov je skoro celkom isté, že atentát v Marseille nebol pre kráľa prekvapením, že musel vedieť o hroziacom mu nebezpečenstve. Je možné, že tvárou v tvár tomuto nebezpečenstvu nikomu, dokonca ani z najbližšej rodiny, nezveril tajomstvo? Neprehradil heslo? Možno teda správa o sejfe v zahraničnej banke, o bohatstve uzavretom v sejfe, je iba mýtus?

Asi nie. Totiž v roku 1953 poskytol interview francúzskemu časopisu *Semaine de Monde* syn kráľa Alexandra, detronizovaný kráľ Juhoslávie Peter II. Karadjordjevič. Povedal o.i.: „Americká Morganová banka mi po druhej svetovej vojne vyplatila 28 miliónov francúzskych frankov z titulu zisiek od kapitálu, ktorý môj otec investoval do výstavby železničnej trate v Kalifornii. Akcie britských spoločností na výstavbu lodí, ktoré otec kúpil, mi priniesli 105 000 libier. Viem tiež, že môj otec mal konto vo Švajčiarsku, ale odtiaľ som nedostal nič, keďže nepoznám bankové heslo...“

Existenciu sejfu kráľa Alexandra potvrdil tiež v roku 1971 Kardjordjevičov advokát v Amerike. Po otvorení testametu bývalého kráľa Petra II. (umrel v Denver 3. novembra 1970) povedal: „Najväčšia časť bohatstva Karadjordjevičov je deponovaná vo Švajčiarsku, v sejfe kráľa Alexandra na heslo, ktoré — pokial viem — nikto nepozná.“

Aké je to heslo? Ako ho uhádnuť? Už päťdesať rokov si najmúdrejšie hlavy v oblasti anagromov nad tým lámu hlavu. Totiž, uvažuje sa, že kľúč k sejfu t.j. bankové heslo je skryté v predsmrtnom výroku kráľa Alexandra: „Chránite Juhosláviu.“ Tri slova tohto príkazu — srbsky: „Čuvajte mi Juhosláviu“ — skloňovali na všetky možné spôsoby, rozdeľovali a skladali. Všetko mŕne. Ba ešte viacej — vysvitlo, že posledné slová kráľa Alexandra sú mýtom. Dokázali, že guľkami atentátnika ostrieľaný zmierajúci kráľ nepovedal ani slovo. „Čuvajte mi Jugosláviu“ vymyslel premiér kráľovskej vlády Bogolub Jeftić. Možno teda mýtom je aj švajčiarsky sejf?

Vláda Sociálnistickej federatívnej republiky Juhoslávie sa v tejto veci niekoľkokrát obrátila na švajčiarske orgány. Naposledy v októbri 1984 sa na kantonálny súd v Zeneve prihlásil kurátor dedičstva po kráľovi Alexanderovi, menovaný v roku 1984 Oblastným súdom v Belehrade. Nastupujú tri otázky: prečo v októbri 1984, kto je kurátorom a prečo ho menoval súd v Belehrade? Podľa platných predpisov pre švajčiarske banky, tajné kontá, pokladnice a sejfy, ktorých majitelia umreli a heslá sa stratili, otvárajú 50 rokov po smrti zákazníka. A práve 9. októbra 1984 uplynulo 50 rokov od smrti kráľa Alexandra. Kto je kurátorom — nevedno. Vie sa iba toľko, že je to juhoslovanský občan. Jeho meno je tajomstvom, aby mal zaistenú bezpečnosť.

Kurátor predložil kantonálnemu súdu v Zeneve žiadosť, v ktorej žiada, aby našli sejf kráľa Alexandra, aby ho otvorili a ustáli, čo sa v ňom nachádza a aby podeliili majetok na základe rozsudku Oblastného súdu v Belhrade z roku 1935. Táto žiadosť je založená na rozhodnutí Konvencie z roku 1888, podpisanej vtedy medzi Srbským kráľovstvom a Švajčiarskom, ktorá doteraz nebola anulovaná, teda platí. Konvencia stanoví, že rozsudok srbských súdov sú uznávané vo Švajčiarsku a Švajčiarskych súdov v Srbsku. A práve súd v Belehrade vyniesol v roku 1935 rozsudok, ako má byť rozdelený majetok po zavraždenom kráľovi Alexandri medzi jeho dedičov.

Dedičov žije ešte pomerne veľa. o.i. dvaja synovia kráľa Alexandra, jeho vnuk — syn kráľa Petra II. (dnes dôstojník americkej armády), nuž a ďalší príbuzní. Teda oni zdedia bohatstvá z tajného sejfu. Aký záujem má socialistická Juhoslávia, keď sa dožaduje spravidlivej deťby medzi kráľovských dedičov, ktorí dokonca nie sú juhoslovanskými občanmi? A predsa — má. A to nie jeden.

Alexander Karadjordjevič bol občanom Kráľovstva Juhoslávie, ktorého následníkom — podľa logiky a práva — je ZFR Juhoslávia, ktorá má právo brať dedičskú daň. Môže byť pomerne veľká. V sejfe sa môžu nachádzať ceniny alebo predmety (napr. zlaté prúty, ktoré voľkedy patrili Národnej banke Kráľovstva Juhoslávie) nejasného pôvodu, ako aj dôležité historické dokumenty. Ak sa dokáže, že tieto predmety sú v sejfe neprávom, podľa medzinárodného práva, by mali byť vrátené právnym majiteľom.

Od vystúpenia kurátora na súde v Zeneve uplynulo už mnoho mesiacov. Našli sejf? Nevedno. Okolo celej veci je ticho. Aspoň v tlači. Švajčiarske banky sa neponáhľajú, aby prehradili tajomstvá sejfov. Ani vtedy nie, keď ich majitelia umreli pred päťdesiatimi rokmi,

Božena Němcová

BABIČKA

(8)

V babiččině světnici jako v zahradě, kam se člověk obráti, všude plno růží, rezedy, střemchy a jiného rozmanitého kvítí a mezi tím celé náruče dubových listů. Barunka, Mančinka vážou kytičky a Cilka vije velký věnec. Na lavici u kamen sedí Adelka s chlapci a odříkávají si přání.

Je předvečer svatojanský, druhý den otcův svátek, slavný to rodině den. Ten den sezval si pan Prošek své nejmilejší přátele na hostinu, to byl už obyčej. Proto byl takový rámus po celém stavení; Vorša drhla a smejčila, aby nebylo ani prášku nikde. Bětka pařila drůbež, paní pekla koláče a babička přihlížela tu k těstu, tu k peci, tu k drůbeži; jí bylo všude třeba. Barunka prosila, aby babička zavolala Jana ven, že jim nedá nokeje, a když byl venku, naříkala Bětka a Vorša, že se jim plete pod nohama. Vilém chtěl, aby ho babička vyslychala. Adelka chytala ji za řasy, škemrajíc o koláče, a na dvore krákaly slepice, dávajíce znamení, že chtějí na hřad. „Pro pána krále, vždyť pak nemohu všem všude najednou posloužit!“ naříkala si ubohá babička. Tu volá Vorša: „Pán jde domů!“ Pletačky se zamknou, paní uklízí, co ještě tajemstvím zůstat má, a babička přikazuje dětem: „Ne abyste potom tatínkův mazánek, ide přece k němu, a na dvorek, děti jdou mu vstří, ale když jim dává otec dobrý večír a po matce se táže, zůstanou zaraženy stát, nevědě, co mají říci, aby nevyzradily tajemství. Adelka ale, tatínkův mazánek, jde přece k němu, a když ji běže na rámě, šepťá mu: „Maminka neče s babičkou koláče, zitra bude tvůj svátek.“ „No počíkej!“ přetrhnou ji chlапci slovo, „tv dostaneš, pověď to,“ a běží žalovat maminec. Adelka zčervená, zaražena sedí na otcovu loktu, až konečně pustí se do pláče. „No, neplač,“ chláholi ji otec: „vždyť já to vím, že je můj svátek a že neče matka koláče.“ Adelka si utře rukávem slze, dívá se ale se strachem na matku, kterou chlapci vedou. Než ono se to všecko vyrovnaná a chlapci dovědí se, že Adelka ničeho nevyzradila. To tajemství ale všecky tři tak tlačí, že otec slyše nesmí slyšet a vidě nesmí vidět. Barunka musí při večeři ustavičně na ně mrkat a štochat je, aby se

dokonce neprozradili, a Bětka se jim potom posmívá, že jsou „slepíci trepky“.

Konečně je vše uděláno, přichystáno, i vůně pečiva se rozešla. Služky ulehly, jen babička ještě klapká ztichounka po stavení. Zavírá kočky, zalívá jiskry v kamnech, a rozpomenouc se, že se topilo také v peci na stráni, že by tam mohla nějaká jiskřička zůstat, nevěří ani své opatrnosti a jde se raději ještě podivat. (...) Otevře pec, opatrne poštourá pohrabáčem v popeli, a nevidouc ani jiskry, zavře pec a jde nazpět. Pod stráni nad loukou se vznáší lehké obláčky v ustavičném kolotání. Babička se dívá na louku, která vede ke mlýnu. Tam od hospody přes potok vběhla na louku postava ženská, zahalená v bílou plachetku. Tiše stojí, naslouchá jako srna, když ze zákrytu lesního vyběhne na širou pláň, by se popásla. Nic neslyší než tálé zvuky slavíka, temné hrkotání mlýnu a ševelení vln pod temnými olšemi. Otočí bílý šat okolo pravé ruky a trhá ní kvítí, kvítí devatero, každé jiné. Maří kvitici hotovu, shýbne se ještě, umyje se čerstvou rosou, a neohlížejíc se vlevo ani vpravo, spěchá nazpět k hospodě. „Kristla je to! Bude dělat svatojanský věneček; myslila jsem si, že má toho hocha ráda.“ povídala si babička, nesnouštějíc s děvčete oči. Jíž ji neviděla, a ještě stála v zamýšlení! Duše její kochala se v vzpomínkách. Vídela před sebou louku, viděla pohorskou vesničku, nad sebou zářící měsíc i hvězdy, věčně krásný, nestárnoucí — ale ona byla tenkrát mladá, svěží holčina, když v svatojanské noci na osudný věneček devatero kvítí sbírala. Jako by to právě bylo, tak cítila babička strach, který měla, aby jí někdo v cestu nepríšel a kouzlo neněkazil. Víděla se v komůrce své, vidi na lůžku ty květované podušky, pod něž uvít věneček klade. Vzpomíná, jak vroucené se modlila, aby jí dal Pánbůh sen. v němž by se jí zlevil ten, jehož si duše její byla oblibila. Dívčera, kterou na osudný věneček kladla, nezklamala ji; vidi ve snu muže vysokého vzhruštu, jasného, upřímného vzhledu — toho jemuž rovného pro ni v světě nebylo. Usmívá se babička té dětské chтивosti, s jakou před slunce východem do zahrady pospíchala k jabloni, by nazpátek

věneček přes ni přehodila a ještě se dověděla, zda Jiřího svého brzo aneb dlouho neuvidí. Pamatuje, se jak ji vycházející slunce pláčící dostihlo v zahradě, pláčící proto, že věneček daleko přes jabloň přelitl a tudy nebyla čáka, že se s Jiřím brzy shledá. V zamýšlení stojí babička chvili, mimovolně ruce sepne, mírný jeji, důvěrný zrak obráti se vzhůru k zářícím hvězdám a z úst vyplyně tichá otázka: „Kdy se asi, Jiří, shledáme?“ Tu převěje větrík lehounce bledou tvář stařenky, jako by ji libal duch zvěčnělého. Stařenka se zachvěje, udělá kříž a dvě slze padnou na sepjaté ruce. Po chvili vejde tiše do stavení.

Děti vyhlížely z oken, kdy rodiče přijedou; byli v městečku v kostele. Otec dal ten den na mši svatou a babička ten den dala na modlení za všecky Jany svého rodu, počítajíc od kolikátého kolena. Krásný věnec, přání, dary — všecko leželo na stole přichystáno. Barunka vyslychala jednoho i druhého, ale samým chvatem vynechalo se tu slůvko a tam slůvko a musela začít znova. Babička měla dila plné ruce, ale chvílkami otevřela dvě, nahlídla do pokoje a s napomenutím „Budte hodny, nic tu nevyvádějte!“ zase odešla.

Právě šla babička nařezat čerstvě petržele do zahrádky, tu běží Kristla po stráni, nesouc něco v šátku zabaleno. „Dej Pánbůh dobré jitro, babičko,“ pozdravuje s tváří veselou, zářicí, že se babička na ni až zakoukala. „Ty vypadáš, děvče, jako bys na růžích se byla vypala,“ povídá babička, usmívajíc se. „Uhodla jste, babičko, moje podhlavníčky jsou samý květ,“ odpovídá Kristla. „Ty čtveráčko, nechceš rozumět, ale nech je tak nebo tak, jen když bude dobré, vidi holka?“ „To, to, babičko,“ přisvědčila Kristla, ale dovtipí se smyslu babiččiných slov, trochu se zarděla. „Copak neseš?“ „Nesu vázaného Jeníkovi; vždy se mu líbí naše rousné holubi, přinesla jsem mu pář mladých, ať si je hledí! (...) Ale mně se všecko zdá, že jsem vám nepovíděla, co se na včerejšek v noci u nás dalo?“ „Včera bylo u nás jako na pražském mostě, nepřišly jsme ani k řeči, ale vím, že jsi mi chtěla něco povídat o tom Taliánu. Tedy povídej, ale musíš vzít z každého verše slovo, čekám naše už z kostela a hosté budou tu co nevidět,“ pobízela babička Kristlu. „Tak si pomyslete, on ten obejda, ten Talián, přicházel k nám každý den na pivo, ale ne aby jako pořádný člověk z stolem seděl, vymejíl jako pometlo celý dvorek, zkrátka kam se já vrtla, tam byl v patách. Tatík se na to mračil, ale znáte ho, je dobrý člověk, nerad ublíží kuřeti a nerad si také hosty odrazí, zvlášť zámecké. Spolehl se tedy na mne; já ho několikrát zhruba odbyla, ale on vedi ustavičně jen svou: „esky olka, mám rád.“ ruce přede mnou spínal, ba i klekl. Nakonec mne ten Talián domrzal. Předevčírem jsme byly na louce hrabat, tu se tam namátl Míla — (babička se tomu namátnuti usmála) — mluvili jsme všelicos, řekla jsem mu taky, jaký mám s tím Taliánem kříž. „No, jen to nech, však já se postarám, aby k vám nešel.“ „Ale abyste tatíka nerozhněvali,“ povídám, neboť znám žernovské hochy, to jsou prošívané podšívky. Večer přijde mlý Talián zase; ale za malou chvíliku přihrnuli se hoši, byli čtyři, mezi nimi Míla a jeho kamarád Tomeš. Já měla radost, když přišli, jako by mi na nové šaty někdo dal. Běžim s chutí nalívat a každému jsem připila. Talián se zamračil zle; jemu já nikdy nepřipiju. Hoši sedli za stůl a začali hrát v karty, ale to jen naoko, přitom se ustavičně Taliánovi pošklebovali. Vítkovic povídá: „Koukejte na něho, vyhlíží jako sůva z nudlí!“ Tomeš zase na to: „Já se ustavičně dívám, brzo-li si neukousne zlosti nos. Mnoho práce by mu to nedalo, sahá mu beztoho až na bradu!“ Tak vám to šlo; Talián přeměňoval všecky barvy zlostí, ale ani necek. Konečně přece hodil peníz na stůl, nechal pivo stát a bez pozdravení odešel.

Já udělala za ním kříž, hoši ale povídali: „Kdyby nás byl mohl pohledem probodnout, bylo by po nás.“ Když dešel, šla jsem po svých. Hoši také odešli. Už bylo po desáté, když jsem šla do komory spat. Začnu se svlékat, tu na okénko: tuk, tuk, tuk. Myslím si, to je zajisté Mila, snad si něco zapomněl. Přehodím si šátek, jdu rychle okno otevřít; a hádejte, kdo to byl? Talián! Bouchnu oknem a leknutím jsem si uplivila. On mne vám začne prosit a mluvit, a ví, že mu nic nerozumím, pak mi podává zlaté prsteny s prstů. Já se vám dopálila, vezmu džbán s vodou, jdu k oknu a povídám: „Jdi odtud, ty pozituro, a hledej si frej tam u vás, ne zde, sice tu vodu na tebe vychrnu!“ Trochu couvl od okna, ale vtom vyskočili z kroví hoši, popadli ho do hrsti a ústa mu zacpalí, aby nemohl křičet. Já prosila Milu, aby ho nebili, a zavřela jsem okno — vlastně jen přivřela, nedalo mi to, abych se nepodívala, co s ním budou dělat. „No Milo, co s ním? Chlapík je kde ně tu nic a srdece zaječí, třese to s ním, jako by měl klepavku.“ „Vyšelete mu žehavkama,“ navrhl jeden. „Namažme ho kolomazi,“ druhý. „Nic to,“ rozhodl Mila. „Tomši, ty ho drž a vy, hoši, pojďte se mnou.“ Odběhli. Za malou chvíliku se vrátili, přinesli tyčku a kolomaznici. „Hoši, zunte mu botky a vykasejte nohavice,“ poroučel Mila. Hoši hned poslechli; když je začal kopat, chlácholili ho jako zlého koníka: „Hahou, malý, hahou!“ „Nedostaneš podkůvky, neboj se,“ povídalo mu Mila, „jen ti nožky namažeme, aby se ti běželo líp domů!“ „Alespoň načichneš zdravou vůni,“ smál se Tomeš; „beztoho smrdíš tou voninou, jak by facky dával.“ Když mu namažaly nohy, jako by botky měl, položili mu tyčku na plece, ruce mu roztahli a přivázali ho na ni jako na kříž. Talián chtěl křičet, ale Tomeš položil mu dlaň na ústa a držel ho jako v skřipci. „Hoši,“ poroučel zase Mila, „svažte mu botky, hoďte mu je přes rameno a vyvedem ho na silnici; ať jechá, odkud přišel.“ „Počkejte, dám mu kytku za knoflík, aby přeče viděli, že jde od holky,“ řekl Vítězslav, utřhl kopřívku a bodlák a zastrčil mu to za frak. Vzali ho pod paždí a šourem ho vyvedli ze sadu. (...) Včera jsem se té pozitouře celý den smála, ale večer byl u nás ponocný Kohoutek, on je u nás každý den, rád si zavdá a pak, co ví, to vykokrhá. Ten vám začal vypravovat, jak přišel Talián v noci domů. „To byly nějaké šelmy, ti ho zdělali,“ povídá a začal ho popisovat až hrůza; to vše, že dělal z komára velblouda. Psi se prý na něho sápali, jaký byl hrozný, a žena prý měla do rána co drhnout, aby mu kolomaz smyla. Dal jim stříbrný tolar, aby ně neříkali v zámku, a zaříkal se prý strašně, že se těm chlapcům pomstí. Já se teď bojím o Milu, povídá se, že ti Taliánovi jsou zli lidé. A ještě to povídala Kohoutek tátovi, že chodí Talián k Mariánci správovat a že si myslí staří, když ho má paní kněžna ráda, že mu dá dobrou službu na panství a pak že by si mohl dceru vzít. No a vidíte, babičko, Mila chce do dvoru se dát za pacholka na rok, aby nemusel být vojákiem; to vše, jak to chodí, když by Talián ale na něho přišťival, správce ho nevezme a bude v bryndě. To jsem si všecko rozmysnila a už mne to nic netěší, co ti hoši vyvedli; dnešní sen mne ovšem zase potěší, ale což je to platno! Co vy tomu říkáte, babičko?“ „Moudré to nebylo od těch hochů, ale dejme chace rozum, dokonce když se do toho lásku vplete! Můj Jiří také vyvedl takový kousek a trpěl za to.“ „Copak, babičko?“ „Inu snad bys nechěla, abych se pustila do rozprávky. Beztoho jsme se zapomněly a zdá se mi, že už slyším dušot koňů; to jsou naši. Pojdme! Já si to musím všecko rozmyslit, cos mi řekla, snad budu vědět pak nějaké rady,“ doložila babička vcházejíc přes práh.

Děti slyšice Kristinčin hlas, vyběhly do síně, a když Jan dostal krásná holoubátká, popadl děvčí kolem krku a tak ji rádostí silně stiskl, že ji zůstala na bílém hrdele červená pruha. Byl by si je také nejradiji hned sám do holubníku donesl, kdyby nebyla Barunka zavolala: „Už je tatínek zde!“

Kresba: Adolf Kašpar

Skoro zároveň s kočárem došli k Starému bělidlu i pan otec a pan myslivec. Pan Prošek vida se v kole milých přátel a rodiny, kterou on tak vrouceně miloval a již tak málo do roka užil, byl velice pohnut, a když začala Barunka přát, polily ho slzy. Děti vidouce otce plakat, i matku i babičku, zajíkaly se v řeči a pustily se také do pláče.

(...) Slzy v oku, ale radost a spokojenosť v srdci, přistoupil pan Prošek ke solu, nalil do poháru vína. „Na zdraví všech!“ pravil, vyprázdniv první pohár. Nato pil všickni na zdraví hospodáře a brzy zářily jim tváře veselosti. Jeník byl nejblaženější; on dostal od myslivec dva králičky, od paní mamy velikánský koláč, všim kořením mazaný, co on rád, od babičky jeden z těch dvacetníků, co měla schované v plátěném pytlíku v truhle, od rodičů dary, a po obědě se tu znenadání vyskytla v sadě paní kněžna s komtesou, a když pan Prošek i paní s babičkou a s dětmi ven vyběhli přivítat je, dostal Jeník krásnou knihu od komtesy, v níž byla rozličná zvířata namalována.

„Já jsem se přijela podívat, Jene, jak se dnes veseliš,“ přivítivě oslovila kněžna svého štolbu.

„U mé rodiny a s několika dobrými přáteli vždy dobře, Osobitosti,“ odpověděl pan Prošek. „Kdo je u tebe?“ „Sousedé moji, mlynář se svou rodinou a rýznburksý myslivec.“ „Nenechej se mnou zdržovat, vrat se mezi ně, já též hned odjedu.“ Pan Prošek se poklonil, netroufaje si veltelku svoji zdržovat, ale prostosrdceň babička začala hned: „I to by bylo krásné, abychom milostivé paní kněžně a milostlsčeně ani koláč nepodaly. Jdi, Terezko, jdi, přines; co přijde znenadání, přijde k chuti. Barunko, ty doběhní pro košiček, načež trochu třešní. Snad by milostivá paní také trochu smetany nebo vina?“ Jan i Terezka byli v rozpacích, báli se, aby to prostě pobídnuti kněžnu neurazilo, ale naopak, s přivítivým usmáním skočila s koně, podala uzdu Janovi a sedajíc na lavičku pod hruškou pravila: „Vaše pohostinství bude mi milé, nechci však, abyste hosti zanedbali, ať tedy přijdou mezi nás.“

Paní Prošková odběhla, pan Prošek uvázel koně u stromu, donesl ven stolek a za chvíli přišel pan myslivec s velikou poklonou a pan mlynář s velkým upejpáním, když se ho ale paní kněžna ptala, jak se mle, mnoho-li užitku mu mlýn nese, byl ve svém životu a tak dalece se osmělil, že podal kněžně šlupec tabáku. Když byla s každým vlivně slovíčko promluvila, přijmula od paní Proškové koláč a od babičky sklenici smetany.

Děti zatím obklopily Jana, který jim ukazoval svoje zvířata, a komtesa stála u nich, mileráda odpovídajíc na každou jejich otázkou.

(...) Kněžna zatím s myslivecem a Janem o všeličem mluvila, až se ptala také, je-li v okolí mnoho pytláků.

„Ještě mám dva takové taškáře; byli tři, ale toho nejhoupějšího jsem několikrát po-kutoval, teď sedí doma. Ale ti dva jsou po šlaku chytří, nemí možná jich dostihnout, leč bych jim trochu broků do těla věnal. Pan nadlesný mi to ovšem vždycky poroučí, ale je to na pomyšlenou, kvůli zajici člověka zmrzačit.“

(...) „Dobře tak děláte,“ přisvědčila kněžna. „Než ale musí tu být nabízku přece jen zlý lid. Přede včerá v noci šel Piccolo z městečka a v bažantnici chtěl ho obrat. Když se ale bránil a křicel, zbil ho, až zůstal ležet; posud je churav. Tak mi se řeklo.“

„Cože se mělo stát?“ ptala se babička, přistoupouc bliže. „I totéž kůže prolhaná! Povím já to milostivé paní jinak.“ A tu začala povídат, co jí Kristíla byla ráno svěřila. „Ne snad abych chvállila, co ti chlapci udělali, ale což je platno, každý hájí své. Děvče má ale strach, aby se jím ten člověk nemstil,“ doložila babička.

„Ať se nebojí, já to srovnám,“ řekla kněžna; nato pokynula komtese k odjetí, obě vysedly na koně, a vlivně zdravice společnost, rychlým evalem ujízdely k zámku.

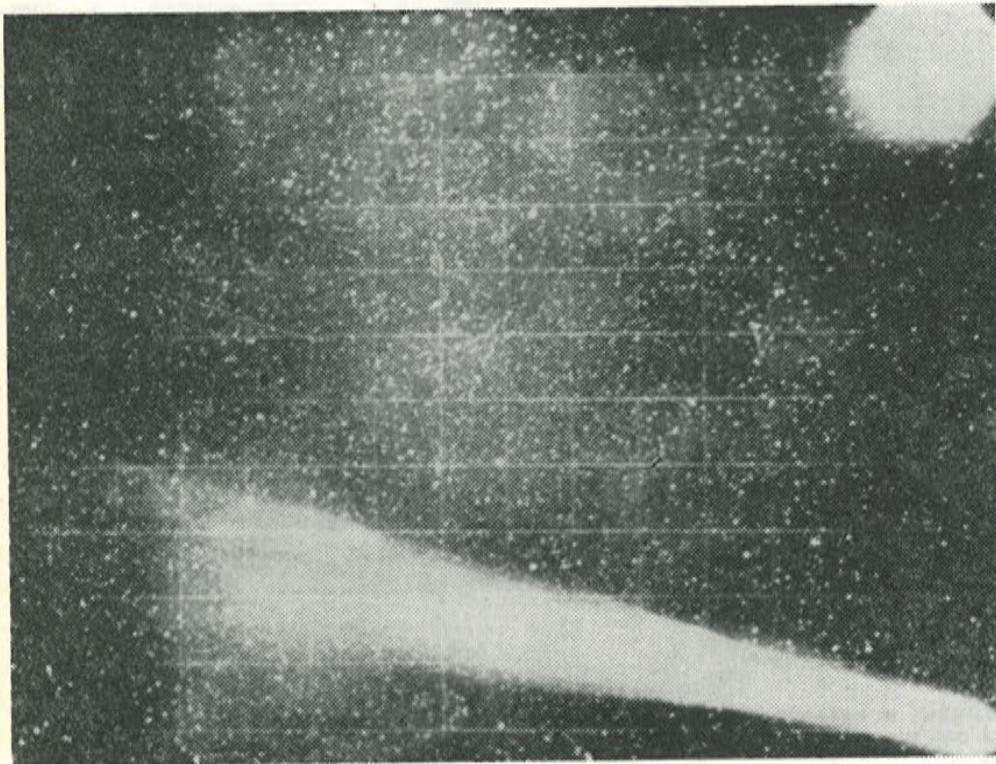
„To je pravda, že by si málko doložil s paní kněžnou tak mluvit jako naše babička,“ minila paní Prošková.

„I ono je někdy lépe mluvit s císařem nežli s pisařem a dobré slovo najde dobrého mistra. Když bych se nezminila, kdo ví, co by z toho bylo pošlo,“ pravila babička.

K večeru přišel Kudrna, a jak slyšely děti flašmeti, pustily se s Kristílou, Bětkou a Voršou do tance. Také žampaňské se pilo, paní kněžna poslala je hospodáři, aby pilí na její zdraví. Ani na Vlkorku se nezapomnělo, babička nesla, když se smrklo, ke splavu na omšený pařez dobrou výslužku.

Druhý den ráno žalovala paní mamy babičce, že měl pantáta mnoho řečí a že po cestě šněroval, ale babička s usmáním povídala: „I paní mámo, vždyť je to jednou do roka, a není kapličky, aby nebylo jednou do roka kázáníčko!“

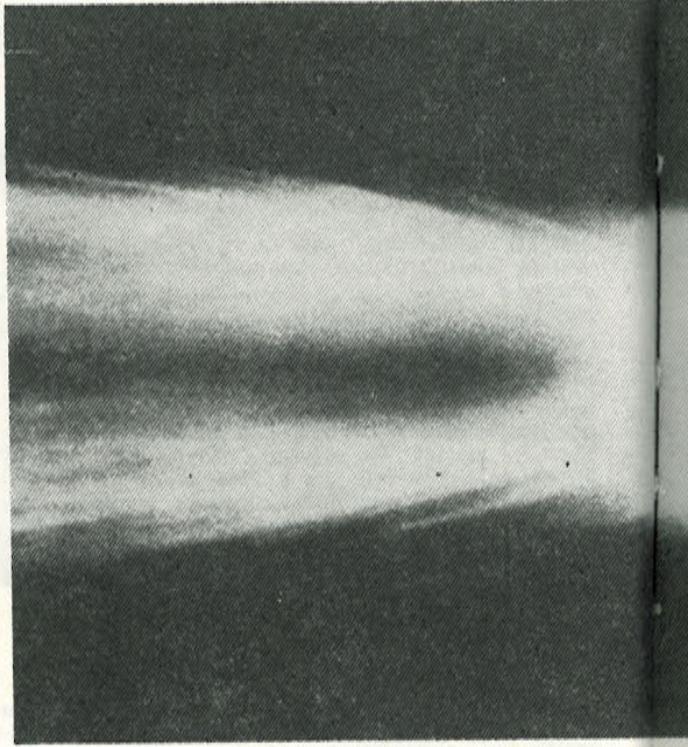
POKRAČOVÁNÍ V PŘÍSTÍM ČÍSLÉ

Edmond Halley (1656 — 1742), anglický hvezdár, ktorý prvý zistil opakujúce sa návraty kométy, ktorá dnes nesie jeho meno.

Halleyho kométa sfotografovaná v roku 1910. Vedľa kométy vidieť planétu Venušu.

Halleyho kométa sfotografovaná 5. mája 1910 r.

Pohyb Halleyho kométy medzi sa pohybujúceho rozdiel od planéto po dráhach tak, ktoré kométy vyznačujú pokocho po prechode rihe

STRETNUTIE S KOMÉTOU

O pár týždňov opäť dôjde k preletu Halleyho kométy okolo našej planéty. V roku 1968 minula rýchlosťou asi desať tisíc kilometrov za hodinu Neptún, ôsmu planétu našej slniečnej sústavy. 16. októbra 1982 ju astronómovia zaznamenali vo vzdialosti 1,6 miliardy kilometrov. Jej rýchlosť už narastla na 35 500 km za hodinu a kométa sa blížila k dráhe Saturna. Koncom novembra 1985 prekrížila rýchlosťou 96 tisíc kilometrov za hodinu dráhu Marsa a zo Zeme bolo ju už jasne vidieť i menším d'alekohľadom. 9. februára tohto roku dosiahla najväčšiu rýchlosť — 196 400 kilometrov za hodinu a skryla sa na nejaký čas za Slnkom. Potom sa vydá so stále pomalším tempom na späťočnú cestu, aby v roku 2024 dosiahla medzi Neptúnom a Plutom najvzdialenejší bod svojej periodickej dráhy. Slávna Halleyho kométa sa objavuje priemerne raz za 75 a pol roka.

Najstarší záznam o jej pozorovaní pochádza z roka 240 pred n.l. od čínskeho dvorného astronóma. Ďalší hvezdári — Hind, Laugier, Cowwel a Crommelin, sa pokúsili pomocou výpočtov určiť tridsať návratov Halleyho kométy, a to od roku 240 pred n.l. až do roku 1910.

V auguste 1682 pozoroval túto kométu anglický astronóm Edmond Halley (1656 — 1742). Začal počítat dráhy všetkých komét pozorovaných v uplynulých dvoch storočiach a určil dráhy dvadsaťtich štyroch komét. Pritom zistil, že dráhy komét z rokov 1531, 1607 a 1682 (a azda aj z roku 1456) sú si nápadne podobné a vyslovil domnieku, že ide o tú istú kométu, ktorá sa vždy po 75 rokoch vracia k Slnku. Jej ďalší návrat predpovedal na koniec roku 1758 alebo na začiatok roku 1759. Keď sa ukázalo, že mal pravdu, kométu pomenovali jeho menom.

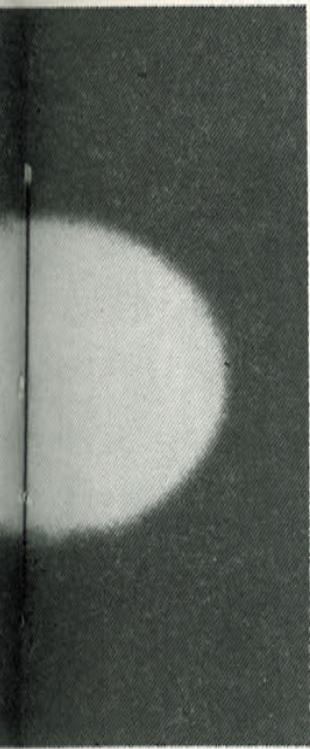
Posledný pozorovaný návrat bol v roku 1910. V máji 1910 kométa dosiahla jasnosť 0,7 — bola teda veľmi jasná. Jej hlava merala pol milióna kilometrov. Po prvý raz sa pomocou spektrálnej analýzy vykonal chemický rozbor kométy. Vysvetlo, že sa skladá z uhlikatých zlúčenín a obsahuje aj jedovatý cyán.

Astronomické výskumy ukázali, že to, čo vidíme voľným okom ako kométu, teda tzv. hlavu kométy a jej chvost, sú plyny a prach vyparujúci sa z malého telieska, jadra kométy. Toto jadro má priemer len päť kilometrov. Skladá sa zo zmrznutých kryštálikov

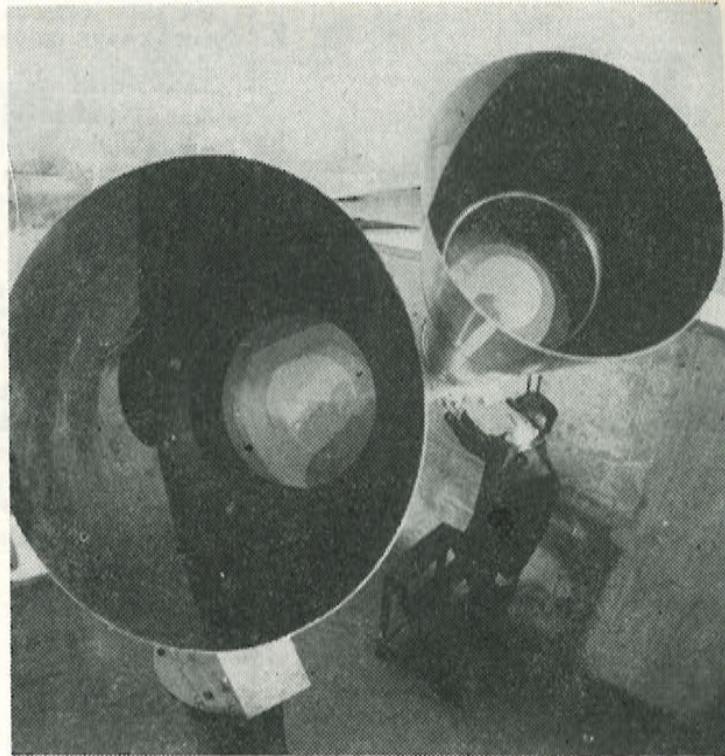
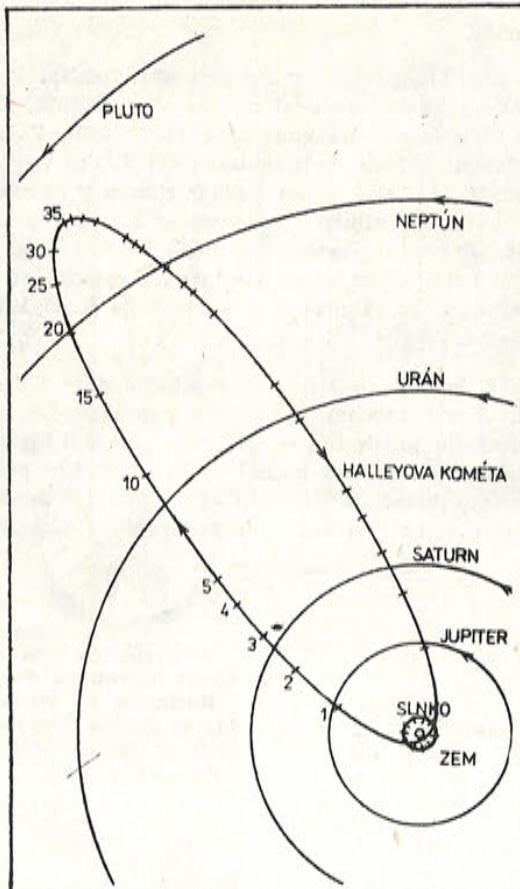
Rozmiestnenie prístrojov na automatickej stanici vanej plošine ASP-G vyrobenej v Československu. 1 — blok riadenia ASP-G; 2 — elektronický televízneho vybavenia; 3 — trojkanálový spektrometer; 4 — infračervený spektrometer; 5 — analogosnímač navádzania; 6 — televízny snímač navádzania; 7 — radiátor chladenia televízneho snímača navádzania; 8 — televízna kamera; 9 — radiátor chladenia televíznej kamery; 10 — elektronické bloky televíznej kamery; 11 — chladiace bloky PES-matic.

vody prilepených k sebe na spôsob snehovej gule. Nie je to celkom čistý sneh, sú v ňom aj kryštáliky zmrznutého čpavku, metánu, oxidu uhličitého, ako aj prach, kamienie, možno i veľké balvany. Kým je jadro kométy ďaleko od Slnka v chladnom kozmickom priestore, nič sa s ním nedeje — okrem malej sublimácie z jeho povrchu. Ale keď sa približuje k Slnku a zohrevajú ho slniečne lúče, začne z jeho povrchu odparovať voda a ostatné chemické látky, ktoré spolu s jemným prachom začnú utvárať okolo jadra hlavu kométy. Vplyvom slniečného žiarenia sa odparené molekuly rozpádavajú na jednoduchšie zložky, fluoreskujú a slniečný vietor ich odnáša od kométy smerom od Slnka. Preto chvosty komét mieria vždy na opačnú stranu oblohy, ako je Slnko. Naj-

VIETENÍ
Priemer jadra
Najkratšia vzdenosť od Slnka
Rýchlosť
Najväčšia vzdenosť od Slnka (posledný razok)
Rýchlosť
Najväčšie príenie k Zemi
Najväčšie príenie Zemi v dejinách
Najkratší čas vratu
Najdlhší čas vratu

Kométy v slnečnej sústave. Kométy sú telesá po pretiahnutej elipse — teda sú telesá, ktoré obiehajú okolo Slnka podobne ako kruhové. Cisla pri dráhe označujú ich polohu po jednotlivých rokoch od jej periheliu.

Na pozorovaníach Halleyho kométy sa zúčastňujú taktiež polské astronomické strediská. V observatóriu Univerzity A. Mickiewicza v Poznani skonštruovali špeciálny prístroj — astrograf s ohniskovou vzdialenosťou jeden a pol metrov a priemerom šošovky 30 cm. S jeho pomocou bude sa môcť pozorovať, a fotografovať neobyčajný host z kozmu.

— NEVIETE O HALLEYHO KOMÉTE

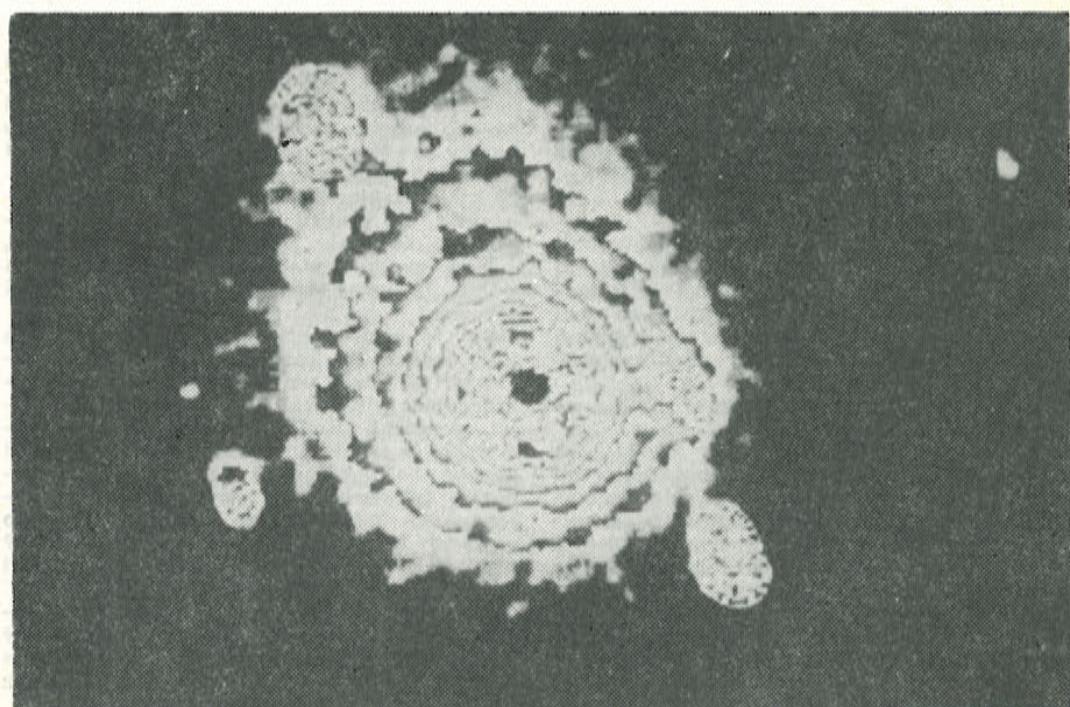
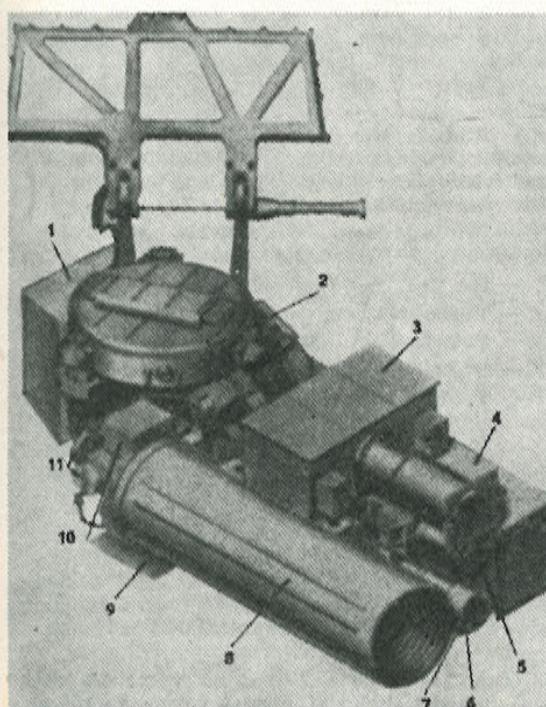
	3—6 kilometrov
Medzidistančnosť	88 miliónov kilometrov
	54,55 km/s
Medzidistančnosť	35,3 astronomické jednotky medzi Neptunom a Plutom)
v roku 1948)	
	0,91 km/s
Dĺženie	93 miliónov km — 27. novembra 1985 na ceste k Slnku 63 miliónov km — 11. aprila 1985 na ceste k Slnku
Dĺženie k	11. aprila 837 — 5 miliónov km
Čas	
Návratu	74 roky 5 mesiacov (1835—1910)
Návratu	79 rokov 3 mesiace

väčšie vyparovanie nastáva, keď je kométa najbližšie pri Slnku. V tom čase kométa mávajú aj najdlhší chvost — dĺžka sto miliónov kilometrov nie je nijakou zvláštnosťou. Len čo sa kométa začne vzdalať od Slnka, vyparovanie sa spomaľuje a kométa slabne.

Pre ľaika bude najbližší príchod tejto populárnej kométy sklamáním, nie však pre hvezdárov. Kométa sa bude dať dobre sledovať z južnej zemskej pologule. Na jej pozorovaní sa zúčastní više 30 veľkých hvezdární. Keďže podmienky na pozorovanie kométy zo Zeme nie sú najlepšie, bude sa sledovať aj z umelých družíc Zeme.

Do úvahy prichádza dvaapolmetrový dalekohľad na obežnej dráhe okolo Zeme — Space Telescope a pozorovanie výprav z raketoplánu Space Shuttle. V ZSSR na pozorovanie tejto kométy skonštruovali medziplanetárne automatické stanice, ktoré sa využijú aj k výskumu Venuše. Ukázalo sa, že neveľký gravitačný manéver umožní naviesť sondy na dráhu vedúcu k Halleyho kométe. Preletia v bezprostrednej blízkosti jej jadra a umožnia zo vzdialenosťí niekoľko tisíc kilometrov fotografovať a zaznamenávať veľa zaujímavých vlastností. Boli vlastne zlúčené dve expedície v jednu a majú názov sond VEGA (VEnera-GAlej).

Je to snímka Halleyho kométy, sfotografovaná čínskymi vedcami z observatória v Junane s použitím teleskopu s metrovou šošovkou. Na stretnutie s tým tajomným nebeským telesom idú kozmické sondy: sovietska, americká, západoeurópska a japonská.

Od tohto čísla začíname uverejňovať na pokračovanie nový román — JEDENÁSTE PRIKÁZANIE od Jána Jonáša.

JÁN JONÁŠ sa narodil 23. októbra 1919 v Prietriži okr. Senica. Pochádzal z roľníckej rodiny. Po skončení obchodnej školy pracoval najprv ako úradník, neskôr v rokoch 1954—70 bol redaktorom Práce a od 1971 tlačovým tajomníkom vlády SSR. Začal písat ako novinár a publicista. Prvou Jonášovou knihou bola zbierka čít Zrnká vo vetre (1961). Roku 1962 vydal prvý román Na úvrate, o desať rokov neskôr román V znamení Panny a v roku 1975 najrozšíahlnejší, ale žiaľ i posledný román Jedenáste prikázanie, ktorý mal byť prvým dielom zamýšľanej trilógie. Posmrtnie vyšla časť druhého dielu pod názvom Do nízkej hory hromy nebajú (1979). Bol nositeľom vyznamenaní: Za vynikajúcu prácu, Za zásluhy o výstavbu a Ceny A. Zápotockého. Umrel v Bratislave na jeseň 1977, v deň svojich päťdesiatych ôsmých narodenín.

JEDENÁSTE PRIKÁZANIE je dielo o živote slovenskej dediny Drienkovce uprostred ūdnej záhorskej krajiny. Autor zoznamuje čitateľa s pracovným, rodinným a spoločenským rytmom dedinského prostredia — pričom na pozadí historických zmien ako posledná vojna, parcelácia, rozklad patriarchálnej rodiny a zložitý proces združtevňovania — ktorého jedenástym prikázaním bolo: „ZEMI SLÚŽIŤ BUDEŠ!“ Jonáš vystihol vzťah roľníka k pôde, ale i snahu zmeniť spôsob hospodárenia a všimiel si nové možnosti života.

JÁN JONÁŠ

JEDENÁSTE PRIKÁZANIE

POKRAČOVANIE ZO STR. 1

Mladý gazda Štefan — v rodine sa mená Vojtech a Štefan opakovali najčastejšie — musel prihnúť hlavu, aby priešiel pod klenbou dveriec na veľkej bráne. Bol o pol druhá hlavy vyšší ako starý, ramenatý, čiernej pleti, ktorá belaso svietkovala napriek tomu, že mladý gazda bol už nahľadko vyholený.

— Čo sa robí...? — opýtal sa otca s malým záujmom.

— Pohľad tam, tam pohľad — starý tajnostársky naznačoval smer iba hlavou.

— Nemci! Otcuprisám... Štefan sa nahol prudko dopred. — Čo tu ľuchajú...?

— Budú rekvirovať! — starý sa nezmohol, aby podľa obyčaje zapákoval vetu obrátené.

— Bolo by ich prišlo viac, — zapochyboval syn.

— To môžu byť iba forposti, ostatní môžu byť ešte vzadu, — starého sa dotkla vojna priamou spomienkou. Pred očami mal Halič, Sedmohradsko i Adiu, kam ho zaviala prvá svetová vojna (...).

Vojaci prešli už kus hore dedinou, zastali a obzerali sa. Ulica bola celkom pustá, aj psy sa už vybrechali, iba tu i tam daktorý zabrechal. Nemci sa rozhodovali, čo urobiť. Nakoniec jeden z nich pristúpil k nízkej chalupe a zabúchal na oblok pri nezamurovanej bráne do úzkeho dvora.

— No nie... Tá ti otvorí, otvorí ti tá... — chechtal sa Adamicavojtech.

V nízkej, drobnej, modrasto, až do siva bielenej chalupe so starodávnymi drobnými kvadratnými oblúčikmi bývala hluhonemá Sidónia, priležitosťná pomocnica, pradiarka konopných nití a zručná vyšívacia. Nemec chvíľu striehol, čakal, podišiel k bráne a zvrchou žiou založmeval. Stará brána z brezových stiepkov desaťročia neotváraná, obrástena trávou a zeleninou, celá sa zakývala ako hegľavý Zub, no nepovolila.

Druhý Nemecký vŕhavco pokročil k veľkej bráne kúsok poýse, ktorú od chalupy Si-

dónie oddeľovala veľká, vysokým múrom ohradená záhrada. Obzrel sa na všetky strany, kym sa odvážil zabúchať na bránu. Ozval sa hlboký basový brechot, a vojak mimovoľne odstúpil. Druhý sa postavil zaňho, položiac si pušku na špičku čízmy.

Obaja striehli a pes brechal.

Ked' sa vojak zberal znova zabúchať, pes náhle stichol a v dverciach, rovno Nemcoví pred nosom, vyklonil dopredu hornú polovičku statného tela gazda Beňák.

— Ale majú nos, majú... — Povedal starý Adamica. — Podme dnu, podme... — akoby hovoril synovi, no toho už dobrú chvíľu nebolo.

Gazda Ignác Beňák bol úradne vládnym komisárom v Drienkovciach. V prvej republike, v druhých voľbách po vojne zvolili ho za starosta. Utľačké jazyky hovorili, že najprv pre jeho obrovskú telesnú silu, potom pre jeho bohatstvo a po tretie — pre dobré hrdlo, z ktorého nielenže vychádzal mocný hlas, ale preglglo aj vedro vína. No ukázalo sa, že Ignác Beňák je dobrý starosta, a ako mu pribúdali roky, ubúdala sila a slablo hrdlo, silnel mu rozum, a najmä rozvaha.

Bol to zvláštny človek. Bol nábožný ako celá dedina. Do kostola chodil riadne, pravidelne si plnil povinnosť, čo viera a náboženstvo prikazovali, ale s farárimi sa veľmi neznášal. Ked' sa vrátil sotva dvačaoročný z frontu prvej svetovej vojny, pred ktorým ho nezachránilo ani to, že bol jediným synom bohatej vdovy, vyhlásil vo vyrobanej krémke Šama Birku, nazývaného gajstový, že sa hneď musí ísi na biskupský úrad k vikárovi, lebo farár Mekyessy musí ísi dočerta.

O mesiac sa priviezol na kočiare biskupský tajomník tučnúčky, mladučký a ružový ako vymývané prasiatko. Ženy sa pred ním spúšťali v láske a pokore na kolená, Ignác Beňák mu zamračene pripomenul:

— Viete, čo sme my tam s takými...? — kývol hlavou na dvere.

Rozhovor sa viedol vo veľkej farskej sieňi; za farára Megyessyho ďalej veriaci nesmeli vstúpiť. Farár Megyessy dozadu načúval za dvermi, na ktoré Beňák pohodil hlavou.

— Kde tam...? — opýtal sa nechápavo biskupský tajomníček.

— Na fronte, — povedal Ignác Beňák ešte hrozivejšie než predtým.

Ignáčova mať, vdova, nezachránila syna pred frontom. O príčine ľudia mlčali. Ked' sa Ignác vrátil z frontu, neukazovala sa v kostole. Beňákov dvor býval odjakživa ohadený múrom, čo sa v ňom stalo, nepreniklo von. Ignác mlčal, akoby matere ani v dome nebolo.

Potom zrazu a nečakane prišiel nový farár, bývalý frontový poľný knaz Lukáč Valentovič, spola Chorvát a spola Slovák, viač gazda a koniar ako knaz, väsnivý spolkár a utajený burič proti cirkevnnej hierarchii, čo o ňom preprádzala aj nedbalosť o vonkajší výzor svojej osoby.

Vtedy sa Ignác Beňák aj vo svojom vnútri uspokojil; s administrátorom Valentovičom traftili si do nôty. Jedného večera, jediac kaupstnú polievku s voňavým údeným mäsom, sklonený nízko nad plechový tanier, rozhadol:

— Mamka, pôjdete na výmenok. Zajtra ideme k verejnemu notárovi.

V materi hrklo. Vstala od stola, odiúvajúcej sa červené líc sa jej podliali krvou.

— Ja tu mám polovičku, — dupla nohou.

— O tej vám hovorím. Zajtra mi ju u notára podpišete. — Ignác energicky položil tažkú latínovú lyžicu na stôl.

— Vyženieš ma ako... — Beňáčka sa zasekla.

— Ako...? Ako ste si zaslúžili. — Ignác stiahol husté oboče. Oči im obom naraz zasvetili ako uhlíky, vpili sa do seba, a mať nevydržala.

— Priniesla som fa na svet, pánbom ma požehnal... — povedala mať duto.

— Iba to... — odpovedal Ignác.

— Vychovala som fa, — namietla ešte.

— Boli tu otec... A krivdu vám neurobím...

— Ba, potom ma vyženieš, — skrehla mať.

— Teraz už nie. Teraz už nie... — Ignác hodil rukou.

— Kto ti povedie dvor...? — sadla si naspat, obdaleč od stola. — Ešte vládzem všetko...

— Ožením sa.

— S kým? — spozornela.

— Uvidíte, — povedal Ignác. Vstal a išiel ku dverám. — Idem pripraviť voz. Pôjdeme skoro ráno, aby sme neprešafáriili celý deň, — hovoril už medzi dvermi.

Ignác, keď posielal mať na výmenok, asi ani nevedel, koho si naozaj vezme za man-

Kresba: Areta Fedakova

želku. Že to bude sedemnásäročná bleduľka, štíhlúčká a dobručká Melánka Adamicová, tam tomu sa čudovala celá obec; administrátor Valentovič, ako vždy roztržitý pri všetkých cirkevných obradoch, keď ohlásil ich úmysel vstúpiť do stavu manželského, ostal v reči stát, akoby sa pýtali: „To sa čudujete, čo...?“

Bolo to však veľmi dobré manželstvo. Až na to, že sa z neho narodili iba štyri dcéry.

Po takejto dvojnásobnej vzbure — najprv proti farárovi Megyessymu a potom materi, príčinu ktorej celá dospelá časť obce poznala a schvaľovala — a za výdatnej pomoci administrátora Luku Valentoviča zvolili aj Drienkovčania za richtára nie Vojtecha Adamicu, takpovediac dediča tohto stolca, ale jeho švagra Ignáca Beňáka, ktorý ešte vo svadobný deň s pohárikom v ruke vyrátal teraz už nebohému svokroví Štefanovi Adamicovi, ktorú kravu, ktorú jalovicu a koľko na vkladnej knižke dá Melánii, keď prvy raz zláhne. S prepisovaním toho majetku sa Ignáč neponáhal. Dcérnu Annu povili až v štvrtom roku po svadbe.

Administrátora Valentoviča nechala cirkevná vrchnosť v Drienkovciach. Azda na neho pozabudla, alebo ho nemala v obľube. Administrátor bol spokojný. Pestoval svoje kone; božechráň, aby ich pretiahol v robe, nakoniec na tie farské polia kone ani nepotreboval. Staral sa o písomnosť všetkých spolkov a — čo cirkevní hodnostári ani netušili — pestoval aj politiku, šikovne a obozretne cez Ignáca Beňáka v agrárnej strane.

Drienkovčania dostávali od republiky subvencie, podpory, dotácie; skôr než to knieža biskup v paláci postrehol, urobil boží administrátor Luka Valentovič z Drienkovčanov agrárnych republikánov a z Ignáca Beňáka doživotného starostu. Keď prišli k moci klerikálni samozvanci, netrúfali si nič zmeniť. Iba názov. Písalo sa vládny komisár, no hovorilo sa ďalej richtár.

Keď toho nedeľného adventného rána richtár Ignáč Beňák vpustil Nemcov pod bránu, držiac na reťazi psa, vzopäťne na zadných nohách, starý Adamicavojtech už starostlivo zamýkal bránu.

— Budú rekvirovať, budú... — opakoval si. Mladý gazda Štefan bol v maštali, poprával koňom podstielku; starý sa pretiahol za ním. Nestávalo sa veľmi často, aby starý gazda výmenkár prišiel do maštale alebo do stodoly. Zastaral sa dakedy iba do niečoho na dvore. Dvor je otvorený, dvor je spoločný, tam je to iné; syn nemôže hovoriť, že sa mu mieša do gázdovstva.

— Beňák začne od nášho konca, od nášho konca začne... — výmenkár iba jednu nohu položil na prah maštálnych dverí. Beňák

nebol preňho nikdy ani Ignáč, ani švagor, tobož nie richtár. Vždy iba — Beňák.

— Čo začne...? — opýtal sa syn, len aby sa opýtal. Rozmýšľal, že pomaly bude musieť prichovať páru mladých kobyl. Obidvom z páru starých sa už prepadávali zadné nohy.

— Rekvirovať, čo by začal? Rekvirovať, — čudoval sa starý. — Neviem prečo by Nemci príšli hneď zrána a to ešte v nedeľu, hneď zrána príšli.

— Všeličo môže prísť. Teraz sú oni páni. — Štefan odmeriaval drevenou holbou obrok z vreca. Starý Adamica sa zachmúril. Po skončení jesenných robôt v poli on nikdy nedával koňom obrok. Aj by bol v tom zmysle niečo povedal, zadržal sa však a iba bokom stratil:

— Paholci sú ešte na pelechu, paholci... Chvílu ešte postál jednou nohou na prahu, keď sa syn robil, akoby nepočul, obrátil sa a svojim náhlivým, na pohľad neistým drobným krokom vykročil k pitvoru. Na poleaste si to rozmyslel a zabočil opäť k bráne. Zvedavosť i očakávanie sa v nôm stupňovalo.

Opatrné odchýliť kridlo veľkej brány a škárou striehol cestu hore dedinou.

Bola pustá, vymývaná daždom, pod lúčmi slnka niesol sa nízko nad ňou sivý opar neskorého rána.

— Drichmú všetci, drichmú...! — pajedil sa. — Dedinu by mohol jeden vypaliť, vypáliť...

— S kým sa diškuriujete...? — ozval sa mu za chrbotom hlboký, no zvonivý ženský hlas.

Starý Adamica sa strhol. Nemal nejaký rešpekt pred nevestou, ale nebol v jej prítomnosti ani veľmi sebaistý. Udalosť s Nemcam iho veľmi zaujala, nespozoroval, kedy Helena vstala a vyšla na dvor.

— Buntošia Nemci, buntošia. Po dedine buntošia, — odpovedal jej a potichu zatvoril bránu.

Helena chytila kľučku na dverách, popamäti odsunula závlačku na zámke a smelo vyšla na ulicu. Pozerala dolu ulicou, ale videla len krivonohého obecného sluhu Vendela Črevu, ako si vykračuje od dolného konca vedľa svojho neodmysliteľného bicykla.

— Kde buntošia? — obrátila sa naspäť do dveriec na svokra. — V dedine je ako po vymreti. Vidím len Črevu s bicyklom...

— No ved', ved', — pomykali sa oči staremu Adamicovi. — Poslali poňho, poslali...

Helena sa niesla po dvore vzpriamena, nevšimajúc si viac svokra. Starý Adamica šípil však, že niečo príde. Vendel Črev bol často na začiatku, vždy však na konci obecných udalostí. O chvíľu sa mal rozbehnúť vedľa svojho bicykla po všetkých dvoroch, v ktorých mali kone. Nemci požadovali všetky záprahy. Evakuovali sklad municie spoza rieky. Prví prišli do Drienkoviec.

Beňák sa nemohol využiť z povinnosti. Mohol hostiť vojakov, koľko chcel, údeným mäsom i pálenkou, nepomáhalo. Napchávali sa, zapíjali a Zubili sa:

— Cvancigpáre, rozumí? Cvancigpáre, — ukazovali na vystretých prstoch.

To boli všetky kone v Drienkovciach, okrem vysokožrebných, ako stačil richtár v mysli rýchlo porátať.

Na predposledný adventný týždeň bolo neobyčajne teplo. Na jabloniach — mariánkach, ktoré prevládali v sadoch na záhumiach drienkovských dvorov, držali sa strapce zelených listov s krvavými okrajmi. Sneh nepadal, nemrzlo, iba pršalo. Zem bola premoknutá, ako hovorili gazdovia — až po dno. Starí i mladí, chlapci aj ženy mléky počítavali na hradskej pred dvorom na Podkose.

Z nízkej neforemnnej veže staručkého kostolíka trohlasne zazvukali drienkovské zvony, vychýrené široko-daleko. Ak ich bolo počúť až v treťom chotári, znamenalo to, že sa čoskoro zmení počasie. Teraz ich zunív hlas oznamoval, že sa od fary pohol voz. Zástup na ceste sa rozostupoval. Ti najväčzejší pristúpili až k murovanej ohrade dvora na Podkose; tejto jesene ohrada vybieli, striešku z polkruhovej tehly natreli červenou hlinkou.

Zo širokých dvojdielnych dverí domu vyniesli na čiernych mŕach bohatu vyzdobenú rakvu na kamenný dvor. Za ňou vystúpila vdova; čierny kroj ju robil páperovo štíhlou. Viedla dve dievčatká. Celá trojica prešla dvermi naraz. Za trojicou vyšla objemná stará gazdiná, akoby sa sunula na valcoch pod širokánskou čiernom sukňou, úplne zastierať šíbleho ako palička rovného starého gazdu.

Paholok Šimon, tenký a vysoký mladý chlap, otvoril nízku dvojkridlovú bránu. Skryl sa za ňu a pozoroval cestu, po ktorej mal starý Leonard, dlhorúčený Beňákov paholok priviesť duchovných — administrátora, rechtnu a ministra. Podchvíľou skrútol zrak na skupinu okolo rakkvy. Tri dni nikoho z nich nevidel. Robil — nerobil, jedol — nejedol, nik sa oňho nestaral. Ani o krváciu Cypriána. Skôr z dlhej chile než z povinnosti tie tri dni opatrolovali kone, kraje, ošipané, hydinu... Šimon striehol na každý pohyb domáčich. Chcel by im dovidieť do mysli. Lenže nikto z nich neobrátil k nemu hlavu. Kačka s Marienkou, obe gazdove dievčatá schovali sa materi za sukne. Báli sa zástopu čiernochodcov, ktorí stáli vonku bojazliví a až za vozom s križom valili sa v kľdi s džavotom do dvora.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

Zámery podľa potrieb

Jerzy Chrząscik je právnym poradcom Gminného úradu v Jablonke (Nowosączské vojvodstvo) a už veľa, veľa rokov je „zamilovaný“ do OSP. A práve preto svoju životnú pasiu môže realizovať ako predsedu Gminného výboru Dobrovoľného protipožiarneho zboru.

— Koľko máte v gmine jednotiek a členov?

— Na deväť obcí máme zorganizovaných osiem jednotiek OSP, ktoré majú 267 členov. Ak ide o vybavenie náradím, nemôžeme nariekať. Jednotka OSP v Jablonke má bojový voz.

— Čo robíte v rámci preventívno-propagačnej činnosti?

— Táto činnosť nám mimoriadne „leží na srdci“. Uvedomujeme si totiž, že starostlivosť každého obyvateľa gminy o protipožiaru ochranu sa veľmi vyplatí — nedochádza k tragédiám, čiže k požiarom. Leták, plagáty, ako aj naši činitelia hovoria o zabezpečení svojho majetku pred požiarom na vidieckych schôdzach. Naša činnosť medzi mládežou bola zanedbaná, a preto sa teraz usilujeme pracovať s mládežou skoro každý deň. Organizujeme veľa podujatí, od rôznorodných súťaží po turnaje. Sme už na takej etape, že zanedbalo chceme zorganizovať na začiatok aspoň dve mládežnícke protipožiarne družiny v školách. Jednou z form našej činnosti sú protipožiarne kontroly. A s plným uspokojením

môžem povedať, že skoro všetci rolnici v našej gmine dodržiajú predpisy o protipožiarnej ochrane. Iba nemnohých upozorňujeme, takže nemusíme ukladať pokuty.

— A kultúrna činnosť?

— Podľa našich skromných možností... Máme dve dychovky v Hornej Zubrici a Podvilku. Ale máme starosti s hudobnými nástrojmi, sú stále staršie a hudobníci ich plátrajú ako môžu, aby sa dali používať. Zíšli by sa nové, ale chybajú nám peniaze. Vo Veľkej Lipnici pod našim patronátom pôsobí regionálny súbor Orava Emilie Mikovej. Vedúcim súboru je náčelník DPZ — Pindziak a šefom kapely, richtárom — Mlynarczyk.

— DPZ patrí k tým spoločenským organizáciám, ktoré organizujú najviac svojpomocných prác...

— To je pravda, aj v našej gmine sú hasiči-dobrovoľníci droždiem tejto činnosti. Od vojny v Štyroch dedinách — práve svojpomocne — vybudovali krásne remízy. Teraz budujeme remízu vo Veľkej Lipnici. Má byť odovzdaná do užívania na budúci rok a bude zároveň plniť úlohu vidieckeho kultúrneho stredu. Výstavbu plánujú tiež hasiči a členovia DPZ v Dolnej Zubrici. Hasiči sa aktívne zúčastňujú výstavby a opravovania cest. V našej gmine žiadna dedina nemá ešte opravdivý vodovod. A preto chceme začať výstavbu vodovodov, najskôr svojpomocne, ale ešte nevieme, či dostaneme nejakú dotáciu na tento cieľ, keďže takáto investícia nie je dnes lacná.

— Dakujem predsedovi za krátke rozhovor a želám mu splnenie všetkých plánov.

Zhováral sa: Z. RUTA

KRAVU STVORIL ČLOVEK

Pohovorme si o krave. O krave? A čo nové možno ešte povedať o dobre známej kravičke. A predsa... V NSR je zoologická záhrada, v ktorej sa nachádzajú kravy, ošípané, kozy... Meštania, najmä deti, radi navštievajú túto záhradu. Pre mnohých je to jediný spôsob oboznámiť sa s domácimi zvieratami. Medzi žiakmi v Bostone vypísali anketu, z ktorej vysvetlo, že väčšina z nich nedávala do súvislosti mlieko s kravou. Deti si mysleli, že mlieko predávané vo farebnom baleňi je vyrábané v továrnach tak, ako coca-cola. Možno je to výnimcoľný prípad, ale iste mnohí obyvatelia miest viacej vedia napr. o živote delfínov, ako o domácich zvieratách, vďaka ktorým máme na našich stoloch nielen mlieko, maslo a syr, ale aj mäso.

V skutočnosti kravu stvoril človek. Začiatkom 18. stor. zabili posledného divokého tura. Toto nádherné zvieraj, ktoré od ne-

pamäti žilo na zemi, bolo predkom dnešného rožného dobytka. Udomácnenie tura slaha do tak dávnych čias, že v dejinách ľudstva nemáme údaje týkajúce sa tohto procesu. Prvý stopy pochádzajú iba spred 8 000 rokov. Človek najlepšie a najužitočnejšie tury ochraňoval. V priebehu dejín sa menil dobytok. Záviselo to od zemepisného prostredia, voľby chovu a sláhovania národnov. Napr. pred 2 000 rokmi boli kravy značne vyššie a dojili ich postojáčky. Ale boli aj časy, keď boli menšie. V 18. stor. v niektorých európskych krajinách rožný statok bol veľkosti dnešného teleáta. Dojivlosť takejto kravy stačila iba na vykŕmenie potomstva. Revolučiou v chove sa stal vedomé kríženie, následkom čoho máme dnes 960 druhov rožného statku. Dnešná krava, z hľadiska typického jedinca, dáva od 15 do 20 litrov mlieka denne. Kravy rekordérky troj

Jedna z najviac stereotypných mienok o krave je o jej farbavosti a flagmatickej. Nie o každej možno tak povedať. Niektoré vedci preskočili plot vysoký 1,5 m a keď sú v nebezpečenstve, bežia rýchlosťou do 40 km/hod. V sovietskom cirkuse vystupujú jahovičky, ktoré sa hrajú s loptou, tancujú a jazda na kolobežke.

„Buči ako krava“ hovoríme, keď chceme charakterizovať mo-

POKRAČOVANIE NA STR. 23

ÚCINNÝ SPOSOB NA HÁDKO REPNÉ. Podľa najnovších výskumov okolo 20 percent u nás pestovanej cukrovej repy je poštihnutých hádatkou repným. Straty, ktoré hádatkou spôsobuje dosahujú 10 až 45 percent. Vedci konštatovali, že niektoré druhy repky — olejky patria k „nepríateľom“ hádatk. Korene repky majú totiž veľkú schopnosť prifahovania lariev hádátka repného — 1 kg koreňov zachytáva až 7 000 lariev. Účinnosť pôsobenia tejto rastliny — pasce, vo veľkej mieri závisí od druhu pestovanej repky, ako aj od teploty pôdy. Optimálna teplota je 8–22°C a mala by byť taká počas 8 týždňov. Z tohto dôvodu v našich podmienkach treba repku vysievať v júli a keď sa na rastlinách objavia jednotlivé kvety, treba ju zničiť pomocou zaorania pluhom alebo frézovalkou. Pokusy uskutočnené na veľkých areáloch dokázali, že vďaka pestovaniu repky olejky ako rastliny pred cukrovou repou, sa množstvo hádatk v pôde znižuje o 60–70 percent a úroda sa zvyšuje o 10–15 percent.

ZARIADENIE NA ZOHRIEVAJANIE PÔDY. Odborníci z lublinského Poľnohospodárskej akadémie vypracovali zariadenie na zohrievanie pôdy. Problém s tzv. „studenoú pôdou“ o.i. majú záhradníci. Doteraz napr. v skleníkoch zohrievali pôdu elektrickými káblami, umiestenými v pôde vo vzdialosti niekoľko metrov alebo rúrami s teplou vodou. Takéto zariadenia zohrievajú pôdu, ale nie rovnomerne a okrem toho ich inštalovanie je pracné a nákladné. Vedci navrhli použitie pásov z umelej hmoty — polyestru. Po pripojení nového zariadenia k elektrickému prúdu sa pás zohrieva a zohrieva pôdu a rastliny. Vedci na toto nové zariadenie dostali patent.

súperov Poľska na šampionáte v Mexiku.

MAROKO

Marocký futbalový zväz vznikol v r. 1923, ale národné mužstvo debutovalo na medzinárodnej aréne až v r. 1956 po získaní nezávislosti. Maročania sa už druhý raz prebojovali na MS — prvýkrát v r. 1970 taktiež v Mexiku, kde však vo svojej skupine obsadili 4. miesto. Mužstvo Mařoka vyniká technikou a dobrou obrannou hrou. Väčšina najlepších futbalistov hrá vo Francúzsku a Švajčiarsku. Sú to o.i. útočník Krimau, záložníci Azis Bourdeba a Timoumi. Trénerom národného mužstva je Brazília José Faria. Poľsko hralo s Marokom trikrát: dvakrát vyhralo 3:1 a 5:0, raz remizovalo 1:1.

tugalci zvlášť dobre hrajú na cestom ihrisku. Napr. počas posledných kvalifikácií vyhrali vo Švédsku, v NSR a na Malte.

ANGLICKO

Anglicko sa považuje za kolík svetového futbalu. Ich futbalový zväz vznikol v r. 1863 a združuje vyše 40 000 klubov a ok. 1 700 000 futbalistov. Je to najúspešnejšie mužstvo v 6. skupine. Na svetovom šampionáte bude hrať už ôsmy raz. Na MS v r. 1966 vyhralo titul majstrov sveta po víťazstve nad NSR 4:2. Potom sa Angličanom menej darilo. V r. 1973 ich vyradilo Poľsko po víťazstve v Chorzowe 2:0 a pamätné remíze na Wembley 1:1. O 4 roky neskôr ich zase vyradilo Taliansko. Na MS v Španielsku odpadli v 2. kole. Veľké úspechy však dosahujú anglické klubové mužstvá ako: Liverpool, Manchester United, Tottenham, Leeds a ďalšie, ktoré viackrát vyhrali európske pohárové súťaže. Anglicko, ktoré má množstvo znamenitých futbalistov, hrá klasický, rýchly a tvrdý futbal a považuje sa za

najsilnejšie mužstvo v 6. skupine.

Mundial '86 sa začína 31. mája. Poľsko hrá prvy zápas 2. júna s Marokom, potom 7. júna s Portugalskom a 12. júna s Anglickom. Do ďalšieho kola postupujú dve najlepšie mužstvá z každej skupiny a 4 mužstvá, ktoré obsadia 3. miesta.

Co ďalej? Keby napr. Poľsko vyhralo svoju skupinu, vtedy sa stretne s druhým mužstvom 5. skupiny, v ktorej, ako vieme, hrá NSR, Uruquay, Škotsko a Dánsko. Keby však obsadilo druhé miesto, potom sa stretne s druhým mužstvom 2. skupiny (hrajú v nej: Mexiko, Belgicko, Paraguay a Irak). Podľa všeobecnej mienky, najčašším súperom v Mexiku bude podnebie, najmä v Monterrey, ktoré je známe vysokými teplotami a veľkou vlhkosťou vzdachu. Bude si to vyžadovať od futbalistov dlhú aklimatizáciu a vôbec dobrú kondičnú prípravu. Dnes je ešte ďalšie predvídat výsledky a hádanie, kto bude majstrom. Môže nim byť totiž každé z 24 zúčastnených mužstiev. Dozvieme sa to koncom júna.

JÁN KACVINSKÝ

PRED MUNDIALOM '86

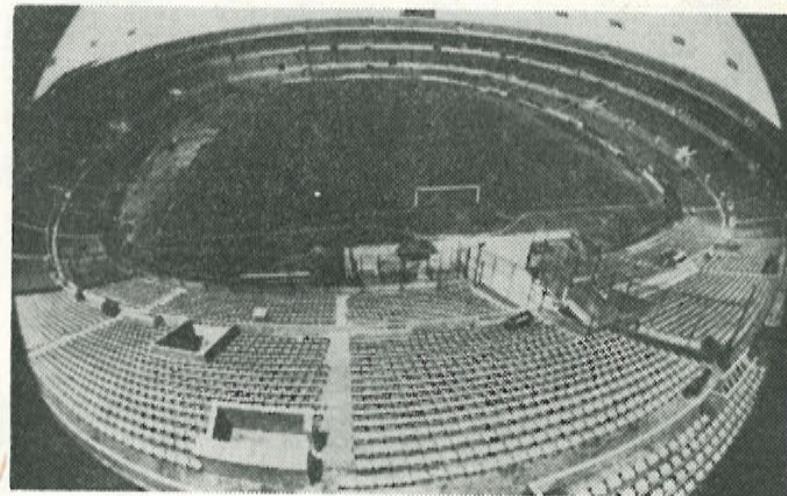
Na decembrové žrebovanie XIII. futbalových majstrovstiev sveta v Mexiku čakal oddávna skoro celý športový svet. Týka sa totož športového odvetvia, ktorého nadšencov možno vari rátať na miliardy. Všetci vieme, ako žrebovanie dopadlo. Pripomeňme, že v 6. skupine, ktorá bude hrať v meste Monterrey, sú: POĽSKO, MAROKO, PORTUGALSKO A ANGLICKO.

Ako vždy pred futbalovým šampionátom, medzi športovými fanúškami, ale nielen, sa rozprúdila živá diskusia o vyhliadkach jednotlivých mužstiev, ktorá prakticky bude trvať až do otvorenia mexického mundialu. Mienky sú rôzne. Všeobecne sa však hovorí, že Poľsko vyžrebovalo priemerne ľahkú skupinu, z ktorej má šance postúpiť do ďalšieho kola. Potom sa vraj uvidí, čo bude ďalej. Dnes chceme aspoň stručne priblížiť prvých

PORUGALSKO

Portugalský futbalový zväz, založený v r. 1914, združuje 1251 klubov a ok. 60 000 futbalistov. Portugalský futbal má dobrú európsku úroveň a preslávili ho najmä úspechy klubov. Napr. Benfica Lisabon vyhrala dvakrát Pohár európskych majstrov. Portugalsko doteraz iba raz hralo na majstrovstvách sveta v Anglicku (1966), kde obsadilo 3. miesto. Vtedy kráľom streľcov bol tak tiež Portugalčan Eusebio. Poľsko sa doteraz pätkrát stretlo s Portugalskom: o.i. v kvalifikáciach na MS 1978 vyhralo 2:0 a remizovalo 1:1, zase v kvalifikáciach na posledné majstrovstvá Európy vyhrali Portugalcia 2:1 a 1:0. Pripomeňme, že na tomto šampionáte sa Portugalcia prebojovali až do semifinále. Aktuálne k najlepším futbalistom tejto krajinu patrí Fernando Gomes, najlepší európsky strelec 1985. Po-

Stadión v Monterrey

Hviezdy svetovej estrády

KAJAGOOGOO

Pred tromi rokmi ju kritici nazývali anglickou skupinou číslo jeden. Založil ju v r. 1982 Christopher Limahl, všeobecne známy pod menom Limahl, ktorý prostredníctvom inzerátu hľadal hudobníkov pre novú skupinu. Prihlásili sa Štýria členovia upadajúcej skupiny Art Noveaux: Steve Askew (gitara), Nick Beggs (basová gitara), Stuart Neale (klav. nástroje) a Jezie Strodel (bicie) a utvorili novú skupinu nazvanú Kajagoogoo.

Limahl, sólista a skladateľ pesničiek, už na začiatku r. 1983 za požičané peniaze zorganizoval dva prvé koncerty v Embassy Club, ktoré priniesli skupine veľký úspech. Výsledkom bola zmluva s výrobňou platní EMI, ktorá im o pár mesiacov vydala aj prvý singel Too Shy.

Nahrali naň rovnomenú skladbu, ktorá sa čoskoro stala populárnym šlágrom nielen v Anglicku, ale aj v ďalších štátach. Potom nahrali album White Features, sice menej úspešný, ale ďalší singel Och To Be Ah ich popularitu ešte viac uprevnil.

Na začiatku r. 1984 sa však Limahl rozechádzal so skupinou a začína kariéru ako sólista. Onedlho nahráva dve platne Only For Love, potom Too Much Trouble, ktoré sa čoskoro dostali na prvé miesta v zoznamoch najpopulárnejších hitov. Za nimi nasledoval album Don't Suppose a ďalšie platne.

Medzi ďalšie ďalšie skupiny sa rozhodli pokračovať v činnosti skupiny, ponechali si aj názov Kajagoogoo, ale zmenili

štýl na — ako hovorili — menej vážny. Hudobná zmena im vyšla na dobre. Už prvá platňa Big Apple, ktorú nahrali sami, sa rýchlo stala šlágrom. Rovnako úspešné boli aj ďalšie nahrávky — singel Lion's Mouth a album Islands, na ktorých spominaná zmena štýlu je už celkom zreteľná. Znenie je ľahšie, tvrdšie a čoraz viac sa vzdialuje

od štýlu pop. Album obsahuje o.i. také známe piesne ako Islands, The Power To Forgive, On A Plane a najmä The Lion's Mouth, ktorá sa stala pesničkou roku 1984. Veľký úspech platne spôsobil, že sa skupina vybrala na veľké svetové turné o.i. po Japonsku, Austrálii, Spojených štátach a NSR a všade sa stretla s veľmi vrelým prijatím.

Príprava a maskovanie hercov je súčasťou predstavenia. Kedž fúzy vymaľovala kr. M. Gribáčová, vyzerali ako pravdivé.

Takýmto tanečným ale istým krokom začali svoje prvé vystúpenie štyri páry nového súboru MS KSSCaS z Vyšných Lapšov, ktorý nacvičil kr. Jozef Krišák (ml.) K istote a dokonalosti majú ešte ďaleko, ale začiatky, ktoré sú najtažšie, majú už za sebou.

VYZNAMENANIA PRE KRAJANOV

Gminné družstvo Rožnicka svojpomoc v Krempachoch vzniklo ako jedno z prvých v bývalom Novotargskom okrese. Štýradsaťročie družstevného hnutia v Poľsku znamenalo príležitosť aj pre toto družstvo na balancovanie doterajšej činnosti a ocenenie práce a aktivity vlastných členov. Počas slávnostného zasadania výboru Gminného družstva v Lopusznej 29. novembra m.r. odovzdali najzaslúžilejším členom výboru vysoké štátne a rezortné vyznamenania. Medzi vyznamenanými boli aj naši krajania. Krajan František Chalupka z Novej Belej obdržal strieborný križ za zásluhy a Valent Krištofek z Krempach Medailu štýradsaťročia PLR. Našim vyznamenaným krajanom srdečne gratulujieme a do ďalších ro-

kov želame mnoho pracovných úspechov.

DS

KACVÍN

Klubovňa Miestnej skupiny KSSCaS v Kacvíne už dlhší čas nevyzerala najlepšie. Tento nevкусný dojem spôsobovali odraté a ošúchané steny a odpadajúca omietka. Potrebný bol rázny zásah, to znamená obnova, lebo doterajšie natieranie stien bolo iba čiastočným, krátkodobým riešením. Po čase omietka z drevených stien opäť odpadala. Preto krajania z miestnej skupiny, po dohode s majiteľom domu kr. Františkom Molitorim, rozhodli o generálnej obnovi, ktorá mala spočívať v obložení stien smrekovým obkladom. Potrebné drevo dodal majiteľ, krajania ho odviezli na pilu a

doviezli späť a nakoniec spoločne obložili steny. Klubovňa sa zmenila na nepoznanie. Na oprave klubovne ziskali predovšetkým krajania, ktorí teraz môžu určite prijemnejšie tráviť čas v útulnej spoločenskej miestnosti. Získal aj majiteľ, ktorému sa prestal „sypať“ dom.

D.S.

NOVÁ BELA

Chcel by som predstaviť niektoré číselné údaje o našej obci Novej Belej na záver roka 1985. Je to čisto rožnická obec, ktorá má 229 čísel. Žije v nej 1160 obyvateľov, v tom 590 mužov a 570 žien. Celý novobelinský chotár má 1735 hektárov a 71 m². Je v tom 864 ha ornej pôdy, 191 ha lúk, 51 ha pasienkov, 513 ha lesov, 15 ha úhorov. Okrem toho potoky zaberajú 64 ha, cesty 27 ha, zástavba obce 12 ha.

JOZEF BRYJA

Namiesto prehliadky...

Vyšné Lapše sa pomaly stávajú stálym miestom prehliadok divadelného umenia našich ochotníkov. Na scéne tamojšej klubovne KSSCaS sa 30. novembra m.r. už po druhýkrát za posledné dva roky predstavili aktuálne pôsobiace divadelné krúžky našej Spoločnosti. Pôvodne sice sa mala konáť prehliadka divadelných krúžkov, ale ukázalo sa, že hry nacvičili iba divadelné krúžky miestnych skupín z Nedeca a Podvilká. Teda namiesto prehliadky boli dva predstavenia.

Podvlčania prišli do Vyšných Lapšov s hrou Pytliačkova žena od Ferka Urbánka. Túto drámu podvlčanskí ochotníci predviedli v minom roku pred vlastným publikom, o čom sme pisali v Živote č. 6/85 a keďže sa zloženie krúžku ani hra nezmenili, stačí keď uvediem, že predstavením jedného rozšíreného dejstva očarili preplnené lapšanské hľadisko.

Zasa Nedečania nacvičili pod vedením kr. Žofie Bogačíkovej v selohru Kubo od Jozefa Hollého. Autor na príbehu prihlupého mládenca zosniešil dávnejšie dedinské praktiky okolo ženby, kde išlo predovšetkým o majetkové transakcie. Ale ako to už vo veselohrách býva, zvíťazila láska a zdravý rozum. Nedečania sa ukázali

Na návštive u susedov. Záber z predstavenia divadelného krúžku z Podvilká

být majstrami živého slova, predviedli skvelú ukážku hereckého umenia. Znamenitá hra, pekný spev a tanec, dobrá slovenčina a výborná režia to boli ich prednosti. Chcelo by sa povedať: viacaj takýchto predstavení, aj keď Neděčanov predviedli iba jedno rozšírené dejstvo.

Na záver predsedu ÚV Spoločnosti kr. Ján Molitoris odovzdal učinkujúcim súborom počažné odmeny a diplomy za vytrvalú prácu a ukážku hereckého umenia.

Divadelníctvo má v našej organizácii svoje trvalé miesto a bohaté výsledky. Preto je naozaj škoda, že do Lapšov neprišli krúžky z ďalších miestnych skupín.

Text a foto: DOMINIK SURMA

Predstavenia divadelných krúžkov spestrili recitáciemi žiačky základnej školy: A. Grigláková, B. Kiežiuchová (na snímke) a B. Bižiaková

Ja som nevinný a nemôžem za to, že som zaľúbený — zdajú sa hovorit zbožne zložené ruky J. Lopatu. Vedľa stojí: M. Krempaská a Ž. Bogačiková.

V predstavení Neděčanov bolo aj miesto na priadky a zábavu, počas ktorej si chvíľu pre seba našli divadelní zaľúbenci — Anička (Ž. Bogačíková, ml.) a Paľko (J. Lopata)

KRAVU STVORIL ČLOVEK

POKRAČOVANIE ZO STR. 20

notónny a nemelodický hlas. Opäť krvdime tomuto sympatheticnému zvieratú. Jej bučanie iba pre človeka zníe jednako. Vysvitlo, že v kravskom „jazyku“ sa rozlišuje 11 farieb hlasu. Keď sa krava dorozumieva so svojím dieťaťom, používa niekoľko tonácií, na ktoré dieťaťo bezchybne reaguje. Znali si už dôvod, že kravy nie sú ľahostajné k hudbe a rozlišujú jej rytmus. Ak hudba neznie príliš hlasno, prichádzajú k jej prameňu a počúvajú. Niektorí pastieri využívajú muzikálnosť kráv, aby zahnali dohomadu stádo, ktoré sa rozišlo po lúke. Sovietski etológovia uskutočnili nasle-

dujúci pokus. 40 kráv naučili chodiť na dojenie na patričný hudobný zvuk. Dve, tri odlišné noty pre každú kravu. Po 10–15 dňoch „školenia“ si žiadna krava nemýlia svoj signál s inými.

Avšak najdôležitejším nádanim je dávanie mlieka. Staré ruské príslovie hovorí: „Krava má mlieko na jazyku“. Ak zvierá žerie s chuťou a dobre si prisvojuje krmivo, aj mlieka bude veľa. Dôležité je nielen množstvo kvality krmív, ale aj podmienky, v akých krava žije. Lebo krava je zvedavá, všimavá a jej nervový systém je veľmi citlivý.

V priebehu tisícročí sa kravy pásli v nevelkých stádoch. Hrýzli pomaly trávu a v určitej dobe sa po brucho ponárali v rieke alebo jazierku. Krátko povedané, od stáročí boli symbolom mieru a pokoja v prírode. Ako sa teda

citia v dnešných betónových maštaľach plných hlučných strojov, medzi mnohými inými zvieratami — predsa najmenšia moderná maštaľ je budovaná na 50 kusov dobytka. Odpoveďou kravy na tieto otázky je dojnosť. Každá porucha má vplyv na množstvo odsávaného mlieka. Stačí prestahovať kravu do inej miestnosti, dokonca hneď vedľa, alebo zmeniť jej susedky a dojnosť sa môže znížiť o okolo 10%.

Tak isto dôležité je napájanie. Maximálnu dojnosť nedosiahнемe, ak zvierá nebude napájané do sýtosti. A vody potrebuje veľa, od 90 do 130 lit. denne, keďže počas prežívania vylučuje 80 až 100 lit. slin. Spozorovali, že zvierá lepšie znáša nepohodlie a zmeny, ak tieto nasledujú večer. Noc pomáha krave zvyknúť si na nové podmienky.

Krava je predovšetkým zvieratom, preto sa musíme postarať, aby v stáde vládli „dobré“ pomery. Svoj význam má aj veľ-

kosť stáda. Z hľadiska ekonómov najrentabilnejšie sú stáda od 50 do 100 kusov dobytka. Zasa etológovia radia tvoriť stáda, ktoré nemajú viac ako 25 kusov. V opačnom prípade v stáde vznikajú nedorozumenia. Problém spočíva v tom, že v každej novozaloženej skupine kráv už nasledujúci deň sa nachádza vodca. Ostatné zvieratá sa v „spoločnosti“ delia podľa hierarchie, ktoréj tajomstvá ešte nie sú známe. Keď uzná vodcu, každá krava pozná svoje miesto. Ak je v skupine viac ako 25 členov, zvieratá nie sú v stave si zapamätat individuálne charakteristické črtky všetkých jedincov a ich postavenie v stáde. Vtedy nie jedna, ale niekoľko kráv sa usiluje vydobyť si miesto vodcu. A tak „na nerovnom pozadi“ množstvo mlieka klesá od 30 do 40% denne. Teda „harmónia a vnútorný počok“ sú tak isto potrebné našej mliej kravičke, ako dobré krmivo a dostať vodu.

JUNIJ NATURALIST

Pozor mladi čitatelia!

SÚŤAŽ KRESIEB '85 UZAVRETÁ

V decembri minulého roka redakčná porota uzavrela súťaž kresieb pre školskú mládež. V tomto čísle uverejňujeme iba základné údaje o súťaži. Mená výhercov so získanými cenami uverejnime v marcovom čísle nášho časopisu.

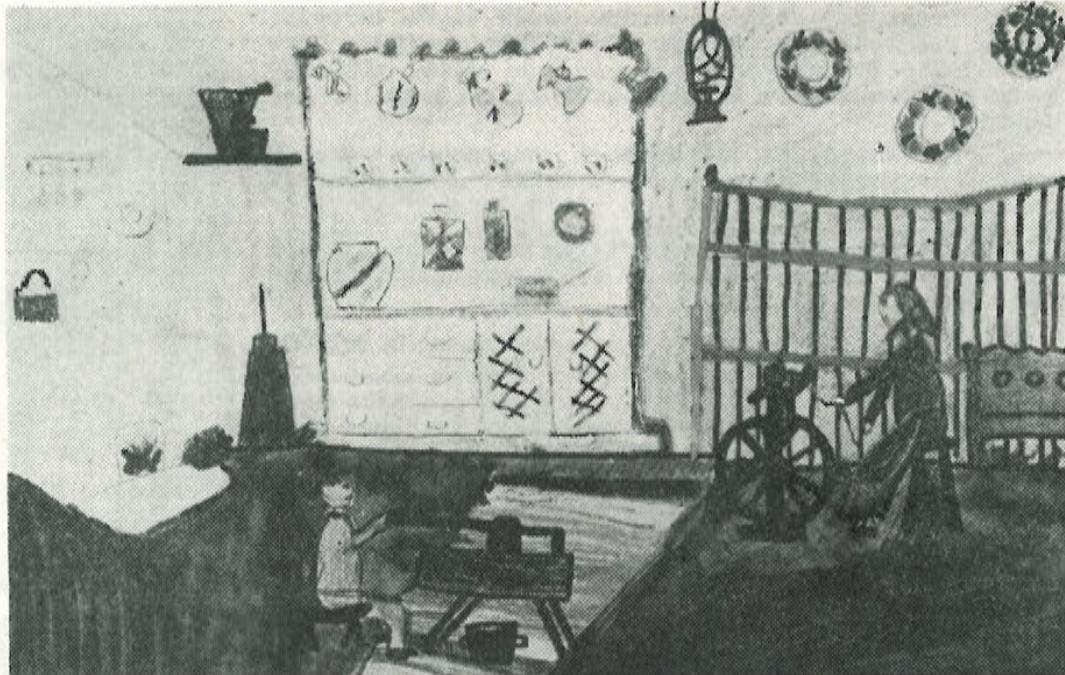
- súťaže kresieb sa zúčastnilo 268 žiakov z 15 škôl na Spiši a Orave, ktorí nám poslali 314 prác
- súťažná porota zhodnotila všetky práce a vybrala spomedzi nich 28 najlepších v staršej skupine t.j. od 5. do 8. tr. a 12 prác v mladšej skupine t.j. od 1. do 4. tr.
- vecné ceny v hodnote 25 tis. zl. získalo spolu 40 súťažiacich
- zvláštnu odmenu — volejbalovú sieť a loptu — za najväčší počet prác získala základná škola č. 1 z Hornnej Zubrici
- dăkujeme všetkým súťažiacim a učiteľom výtvarnej výchovy, ktorí žiakom pomáhali v ich práci
- všetkých záujemcov už dnes pozývame na novú súťaž kresieb, ktorú oznamime v druhej polovici toho roku.

NAŠA FOTOHADANKA

Naša snímka predstavuje známeho polského divadelného a filmového herca. Hral v mnohých filmoch, nielen polských, ale aj zahraničných, o.i. NDR. Z polských filmov hodno uviesť napr. Nôž vo vode, Základňa zomrelých (Baza ludzi umarlych) a in. Napíšte nám jeho meno a poslite do redakcie. Prosíme uviesť aj svoj vek. Na výhercov čakajú knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 331/85 sme uverejnili snímku Tellyho Savalsa. Knižky vyžrebovali: Renata Kulaviaková z Dolnej Zubrice, Bohuslava Šperláková z Jablonky, Mária Milaniaková z Kacvina, Peter Sarniak z Podsrnia, Monika Solitsová z Jurgova, Jadviga Vontoríková z Veľkej Lipnice, Marek Krištofek z Novej Belej a Dana Grigušová z Krempach.

V domácnosti — maľba Anety Pierogovej (4. tr.) z Jablonky- Matonogov — 2. miesto v mladšej skupine

Pečenie chleba — maľba Anny Griglákovej (12 r.) z Vyšných Lapšov — 2. miesto v staršej skupine

VESELO SO ŽIVOTOM

Rozprávajú sa dva kamaráti:

— Nás dedko vôbec nechápe žarty.

— To je taký mrzutý?

— Nie, úplne hluchý!

— Pán Fazuľa, váš pes ma po hrýzol! Čo s ním urobíte?

— Zatiaľ nič. Počkám, či neochorie...

Stoje ujo pred obchodom s hračkami a chce kúpiť bábiku.

— Marienka, — pýta sa ujko netere, — ktorá bábika sa ti najviac páči?

— Dvojčatká, ujko — pohotovo odpovie dievčačko.

— Elenka, — oznamuje mačička dcére, — narodil sa ti braček a celý je po dedkovi.

— Joj, a to má aj fúzy?

— Nás ocko je ako hodiny.

— Taký presný?

— Ale nie, Každý večer sa musí natiahnut.

— Kto z vás, deti, je športovec? — chcel sa dozvedieť nový súdruh učiteľ.

— Prosím ja, — hľasi sa Krištofko. — Ja som zaslúžilý futbalista.

— A o čo si sa zaslúžil?

— Prosím o sedem rozbítých okien...

Ked som kupoval tohto psa, povedali mi, že počúva na slovo. Ale mi nepovedali, na ktoré!

HÝLE

Na bráničke,
asi z dlhej chvíle,
v tuhom mraze
sedeli dva hýle.

Na dnešok mysliac

JÁN KOSTRA

Na dnešok mysliac, do zajtrajškov hľadim
d'alekohľadom básne.
A vidím ľudí, obydlia a sady
ako sen sedmokrásne.

Nik ťa už viacej nepodtne
bičíkom panským,
Slovensko rodné, robotné.

Ten terén, kde sa týcia dovysoka
práchnivé zuby hradov,
ozubadlená, bystrooká
splavuje rieka nadol.

Nech ide dolu vodou, spánombohom
Slovensko biedy, lanských snegov.
My rozkrútime elektrický pohon
Slovenska budúceho.

LIBUŠA FRIEDOVÁ

Neboli v čiapočke,
ani v kožušku.
A strašne sa červenali
na brušku.

Samozrejme! Ved' boli
aj bosí!
Mráz im farbil brušká
— ako naše nosy!

Beran a slimák

„Lepší něco, nežli nic,” pomysel si beran. Rozběhl se a drcl vši silou do ořechu. V očích se mu zajiskřilo.

„Nemyslel jsem, že máš tak tvrdé rohy,” povídá beran slimákoví. „No počkej, však já ti ukážu!”

A znova se rozběhl.

A opět!!

A zas!!

„Nedá se nic dělat, jsi silnější,” uznává beran a zahanbeně odchází ze dvora.

„Silnější ne, ale chytřejší,” smál se slimák, ale to už beran neslyšel.

JOZEF PAVLOVIČ

Rozprávka o zbojníkoch

DANIEL HEVIER

Boli raz takí zbojníci,
čo každého sa báli.

Ked' išli nahnať kráľom strach
ih naháňali králi.

Ked' na nich kocúr zamraučal
skoro sa poskladali!

Ked' niečo šuchlo nabízku,
takito boli mali.
To sú ale zbojníci!

ĽUDOVÍT ŠTÚR

Už sa Tatra stará pred očima veži,
to moje rodisko v jej údolí leži.

Dávno som mrel po ňom v d'alekej cudzine,
teraz ma už drahá rodina privinie.

Leſteže k nej, vetry, šepotajte dvorom,
že už koniec dlhým rozlúčenia boľom.

Tatra sa do jasna vypína vysoko,
lež jej syna smutné blúdi po nej oko.

„Čo ti je tak smutno?” ona sa sptyjuje.
„Že nad naše strany búrka doťahuje.

Zdolu víchor letí, orol skrýšu hľadá,
a na tvoje vrchy čierne mračno sadá.

Po našich to nívach lejáky sa spustia,
po našich to krajoch bude byť hrom zhusta.

A tá naša lípa či pred ním obstojí,
ona na doline povieva v pokoji.”

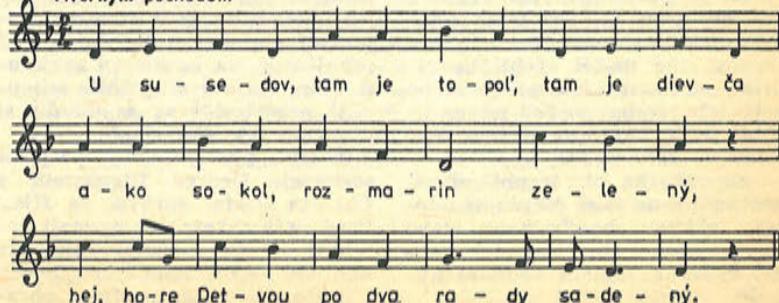
Ale nech sa leje, nechže hromy bijú,
len ked' ma tu stánky rodiny prikryjú.

Z KLENOTNICE L'UDOVEJ HUDBY

U SUSEDOV, TAM JE TOPOL'

2. U susedov, tam je lipka,
tam je dievča ako rybka,
rozmarín zelený,
hej, hore Detvou po dva
rady sadený.
3. U susedov, tam je tráva,
tam je dievča ako páva,
rozmarín zelený,
hej, hore Detvou po dva
rady sadený.

Miernym pochodom

RODIČE A DĚTI

VYMAZÁVÁNÍ ÚSTNÍ DUTINY. Nejčastěji se provádí při moučnive a herpetickém zánetu ústní dutiny. Malý kousek vaty navineme na párátko tak pevně, aby při vymazávání nespadl. Namocíme v léku, přidřžíme dítěti jazyk lžíčkou, kterou držíme v levé ruce, a jemně se dotykáme namočenou lžíčkou nemocných míst na sliznici. Namáčíme vatou jen tolik, aby přebytečný lék nestekal dítěti do hltanu. Druhou stejně zhotovenou lžíčkou na párátku, namočenou v léku, vymažeme celou ústní dutinu. Použitou lžíčku nesmíme podruhé namočit v léku. Při vymazávání musí druhá osoba držet dítěti hlavičku. Ústní dutinu můžeme rovněž vymazat tamponem z mulu, namočeným v léku, nebo dobré umytným prstem ovinutým čistým mulem.

CÍSTĚNÍ ZUBŮ. Dítě se začíná učit čistit zuby, když mu už všechny mléčné zuby (20) vyrostou, obvykle kolem dvou let. Na začátku učíme čistit zuby kartáčkem bez pasty, protože dítě ještě neumí pastu vyplivnout a vypláchnout ústa. Učí se tomu postupně.

Zoubky čistí kartáčkem nejdříve matka, potom dítě společně s matkou a konečně dítě samo. Zuby se čistí shora dolů na předním i zadním povrchu zubů, a na zadních zubech zdola nahoru. Zvýkací plochy čistíme kruhovými pohyby. Dítě si bude ochotněji čistit zoubky, koupíme-li mu barevný kálišek a hezký kartáček. Nejmladší děti si čistí zoubky pastou s pomerančovou příchutí, starší děti fluorovou pastou nebo práškem.

ZDRAVIE

OMRZLINY

Sú to omrznuté miesta na tele, čo sa úzko spája s chladným počasím. Okrem pôsobenia nízkej teploty, ich vzniku prospevajú: — vlhký vzduch a vlhký odev, vliev, ktorý spôsobuje rýchlejšie ochladenie pokožky, ako aj poruchy v krvnom obehu (tesný odev, obuv a artériosklezóza končatin). Už teplota okolo 0° Celzia môže v určitých podmienkach, spôsobiť omrzliny.

Tu sú pokyny ako postupovať v prípade omrzlin:

- preniesť postihnutého do teplej miestnosti, a ak to nie je možné, celé telo zakryť teplou dekou alebo kožuchom; skôr však snať z neho odev, ak je mokrý;
- ak je postihnutý pri vedomi, dať mu vypíti nejaké teplé osládené tekutiny;
- aby sme mohli rýchlejšie zohriat omrznuté končatiny alebo celé telo, treba poškodenému uboriť teplý kúpeľ vo vode s teplotou + 25 — 35°C;
- ak pokožka nie je poškodená, možno jemne triet omrznuté miesta mäkkou handičkou alebo natierať alkoholom (namiesto zohrievania v teplom vodnom kúpeľi).

● V živote ženy poznáme sedem období — batola, dievčatko, slečna, mladá žena, mladá žena, mladá žena a mladá žena. (G.B. Shaw)

● Veľkomyselnosť je svedkom priateľstva (Seneca)

● Kto akým pluhom orie, tak sa mu aj rodí. (slovenské príslušie).

● Niet škaredých žien, sú iba také ženy, ktoré nevedia, ako sa stať peknými. (Lenclos)

● Zostarnutí nie je umenie, umenie je to zniest. (Goethe)

til písomne o pomoc na poštovňu. List mu však vrátili so zdôvodnením, že peniaze nemôže dosťať, keďže od augusta 1984 je považovaný za mŕtveho. Po ďalších intervenciach konečne dostal spomenuté potvrdenie, že... žije.

● Jednou zo súťaží na pretekoch gazdinek, ktoré sa konali v istom západonemeckom meste, bol vrh válkou. V tejto neobyvanej disciplíne zvíťazila istá Rita Dieterová. Zanedlho jej manžel dostal množstvo listov s prejavmi sústrasti od mužov z rôznych strán krajiny.

ZE ŠIRÉHO SVĚTA

ABECEDA PRO DELFINY. Američtí vedeči navrhli zvláštnu abecedu pro delfíny. Tato zviera vymájají svými sluchovými a zrakovými orgány různé tvary ve vodě a speciálně na ně reagují. Vedeči pro ně připravili jako písmena různá geometrická tělesa: hrany, válce, kvádry a podobně.

LASER ZKOUMÁ POROSTY. V Sovětském svazu byl vybudován laserový systém distanční sondáže porostů na povrchu Země s paluby letadla. Byl vyzkoušen na Krymu. Laserový parsek, zaměřený z výšky na zemský povrch, se okamžitě odrazil od listů rostlin a přináší pak informace o jejich chemickém složení. Pomocí laserového přístroje lze získávat údaje o tom, kdy na velkých lánach zrají jednotlivé zemědělské plodiny, a také zjišťovat, do jaké míry je znečištěna voda ve vodních nádržích.

MĚSÍC BYL PLANETOУ. Někteří japonští astronomové po dlouhém pozorování a výpočtech dospěli k názoru, že Měsíc byl původně jednou z planet naší sluneční soustavy. Původně prý obíhal kolem Slunce mezi Zemí a Venuší. Později se přiblížil k naší planetě a v její blízkosti už setrval.

PODzemné mestá. V centre Paríža sa od 12. storočia nachádzal veľký trh. Parižania mali veľmi radi Hale a iba s ťažkosťami si zvykli na ich prešťahovanie mimo mesto. Zanedlho na mieste vyprázdnenom pred necelými 20 rokmi bude otvorená štvrt s mestnosťami pre obchod, kultúru a šport. Bude to vlastne podzemné mesto. Cast, ktoré výstavba sa už končí, sa nachádza v hĺbke 20 m. Nachádza sa pod povrhom parku na ploche 2 hektárov. Je tam o.i. o-ko 40 obchodov, 8 kin, koncertná sieň pre 650 osôb, štúdia pre nahrávanie, výstavné galérie, bazén, televična. Najväčšou atrakciou podzemného mesta bude tropický skleník s plochou 500 m², v ktorom budú rásť figovníky, palmy, chlebové stromy a mnohé iné tropické rastliny.

KARTÁGO — toto staroveké nádherné mesto-štát spred dvoch tisíc rokov, založené v Severnej Afrike (na území dnešného Tuniska) fenickými kolonistami z Tyrusu, podľa legendy týrskou krá-

ľovnou Díidou v r. 880 pred našim letopočtom). Postupne sa stalo jedným z najväčších prístavov na Stredozemnom mori, zburané počas púnskych vojen Arabmi v r. 698 našho letopočtu. Zničená bola hlavné časť mesta nad zemou: dodnes sa v zemi zachovali mnohé pamiatky dávnej, bohatej kultúry. V druhej polovici 1. storočia p.n.l. Kartágo bolo hlavným mestom rímskej provincie Afriky. Pamiatkou na toto obdobie sú dnes ruiny rímskeho cirkusu, amfiteátra, kúpeľov a baziliky. Dnes týmto pamiatkam dávnej minulosti hrozí úplné zničenie. Miesto, kde sa nachádzalo Kartágo, určili tuniské orgány na výstavbu rezidencie diplomátov a veľkopodnikateľov. Archeológovia a milovníci staroveku tvrdia, že za jeden deň práce buldozéra možno pochovať svedectvo 1500-ročnej histórie.

USTRICE. Tieto mäkkýše tvoria veľké lavice na skalnatom pobreží Atlantického oceánu, často ich aj umelo pestujú na špeciálnych farmách a sú vysoko cené ako výborná pochúťka. Vraj Cézar vedel zjest naraz až 300 ustric, kancelár Bismarck sa vraj uspokojil iba so... 175 a dnes je porcia — 10—12 kusov pomerne drahá. Ustricami pripisovali veľa dobročinných vlastností, konštatovali, že pozdvihujú duševnú a fyzickú vitalitu, obsahujú veľa vitamínov C, B₁, B₂, PP, ako aj minerálne prvky a železo, vápno, fosfor a jód. Ale tieto vitamíny a minerálne prvky obsahujú aj iné morské živočíchy.

RADÍME

● Skvrny od kakaa navlhčíme, potomrie koncentrovaný čisticí prostriedok, potom ich opatrne vykefujeme a nakoniec vyperieme v tekutom pracom prostriedku.

● Skvrny od hrdze navlhčíme, posypeme kyselinou citrónovou, necháme pôsobiť, dobre opláchneme a nakoniec vyperieme v tekutom pracom prostriedku.

ODPOVEDÁME

Zofia F.: „Mám veľké starosti s vlasmi, ktoré mi už dlhšiu dobu rastú všade, kde je to len možné. Dokonca aj na prsiači. Neviem, čo mám robiť, aby zmizli. Vlásky na tvári si vytrhávam. Prosím, poraďte mi nejaký účiný domáci spôsob.“

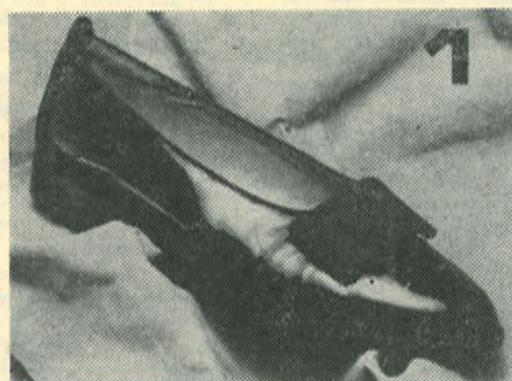
Vec je, ako sa možno domnievať, dosť vážna a domáce spôsoby nepomôžu. Rast vlasov môže byť zapríčinený hormonálnymi poruchami. Treba preto objaviť príčiny a liečiť sa u lekára endokrinológa. Odstraňovanie vlások na tvári nepomôže, keďže opäť rýchle rastú. Odborných lekárov nie je veľa. Radime, aby ste navštívili lekára internistu v oblastnom zdravotnom stredisku, ktorý vás pošle k endokrinológiu, alebo musíte navštíviť lekársku družstvo, čo však bude spojené s istými nákladmi. V každom prípade musíte čo najskôr navštíviť lekára,

Tento rok sú veľmi módne perly a to nielen na krku, ale aj na šatách. Našitými perličkami si môžete osviežiť staršie šaty, blúzky alebo pulóvriky. Originálna blúzka, na našom obrázku ružová, má našité tiež ružové perličky. Všimnite si zaujímavé riešenie zapínania. Blúzka je vhodná pre štíhle postavy a pre slávnostné príležitosti.

Mladým dievčatám odporúčame na chladné dni túto nohavícovú sukňu, veľmi praktickú a teplú. Kadžé je veľmi široká — v pásse naberaná — a so širokým opaskom, hodi sa len na štíhle postavy. K sukni si môžete obliecť kockovanú blúzku, pulóvrik alebo sveter.

1. Veľmi módne lakové topánky na nízkom opätku, s ripsovou mašľou, pre spoľačenské príležitosti.

2. Módne sú nielen nízke, ale aj vysoké opätky. Na našom obrázku čierne, spoločenské topánky z lakovej kože, kombinované so semišom.

3. Tieto topánky majú sice športovú farbu, ale sa hodia na večer, napr. do divadla, keďže sú ušité s krokodílej kože.

VIEŠ, ŽE...

NAJNEBEZPEČNEJSIE POVOLANIE. Vysvitlo, že najnebezpečnejším povoláním je práca gazdiničiek! Aspoň tak vyplýva z výskumov uskutočnených v Taliansku. Počas vykonávania rôznych prác, spojených s vedením domácností, ročne umiera okolo 4 000 osôb a 800 000 je ranených. Viac spôsobujú iba autonehody. A hovorí sa, že doma je najbezpečnejšie...

REZERVÁCIA PLAZOV. Vznikla v Československu. Cieľom tejto neobvykľej iniciatívy je záchranenie pred zánikom a za-

chovanie rôznych ich druhov. Napríklad nie je tajomstvom, že v mnohých európskych krajinách sa v posledných rokoch veľmi znížil počet žiab. Príčiny sú rôzne, ale hlavnou je zanikanie prírodných miest ich existencie.

Má to väčší význam pre ekologickú bilanciu? Totiž vysvitlo, že odpoveď na túto otázkou musí byť kladná. Práve nedostatkom žiab sa vysvetluje súčasný rast množstva komárov a mŕv. V Československu založili nielen ochrannú rezerváciu, ale platia tu aj finančné pokuty za zabíjanie istých druhov žiab.

**LEKARZ
WETERYNARIU**

ROPNIE I WRZODY

Ropnie i wrzody powstają wskutek rozwoju bakterii, które dostają się do tkanek przez uszkodzoną skórę (zakażona rana lub stłuczenie) lub z krwią. Poza tym wrzody mogą powstać w wyniku długotrwałego drażnienia lub odparzenia skóry przez zle dopasowaną uprząż. Miejsce, w którym powstaje ropień, jest zaczernione, gorące, obrzękłe, przy dotknięciu twardy i bolesny. Po kilku dniach zaznaczone granice obrzęku są już wyraźne, środek jego staje się miękki. Przy omacywaniu ropnia wyczuwa się rzadką ropę. Włosy w miejscu obrzęku wypadają. Czasem ropą przebijają się na zewnątrz i wówczas ropień szybko znika, a zwierzę wraca do zdrowia. W okresie tworzenia

się ropnia lub wrzodu można robić gorące oklady z siemienia Inianego, które przyspieszają „dojrzewanie” ropnia i wydostanie się ropy na zewnątrz. Gdy ropień staje się miękki, należy w celu ewentualnego przecięcia go, zaprowadzić zwierzę do lecznicy. Samemu nie należy przecinać go, ponieważ nie mając odpowiednich narzędzi i środków leczniczych zamiast pomóc można tylko zaszkodzić zwierzęciu. Jeżeli ropień sam pęknie i zacznie wyciekać z niego ropa, można przepłukać powstałą ranę roztworem riwanolu, nadmanganianu potasu (5–6 kryształków na szklankę wody) lub wodą utlenioną. Roztwór do plukania można właściwie do butelki, albo nabiernie się go do gumowej gruszki. Na szyjkę butelki zakłada się gumową rurkę, której drugi koniec wkłada się w górną część ropnia lub wrzodu i powoli przepłukuje się go. Wszystkie przybory używane do tego zabiegów muszą być bezwzględnie czyste (wygotowane). Przy owrzodzeniach jamy ustnej trzeba zbadać stan zębów i spilować specjalnym tarunkiem zbyt ostre ich krawędzie. Jednocześnie zaleca się dawanie słodkiego, świątecznego siana, marchwi, owsa lub siemienia Inianego. Zapobieganie ropniom i wrzodom, to przede wszystkim dobry pielęgnowanie i prawidłowe użytkowanie zwierzęcia.

NAJCZĘSTSZE SCHORZENIA KRÓLIKÓW

SLINIACZKA — występuje u 1–2 miesięcznych króliczaków, główną jej przyczyną jest podawanie młodym królikom zbyt twardej lub zepsutej karmy. W trakcie choroby w jamie ustnej powstają pęcherzyki, które po pewnym czasie pękają zamieniając się w owrzodzenia. Królik obficie się ślini, karmę gryzie ostrożnie i powoli. Śliną zlepia włosy na pyszczku wskutek czego głowa królika staje się podobna do głowy myszy. Następuje wychudzenie co może doprowadzić do silnego wycieńczenia, kończącego się padnięciem. Chorym królikom należy podawać siano z lucerny lub młodej konicy, świeżo gotowane ziemniaki z pszennymi otrębami oraz młodą zieleninę. Jamę ustną królika płucze się parę razy dziennie roztworem kwasu borsznego (1 łyżeczkę od herbaty na pół szklanki wody).

PORAŻENIE SŁONECZNE I CIEPLNE — U królików trzymanych w ciasnych dusznych i wilgotnych pomieszczeniach w upalne dni występuje: przegrzanie organizmu i porażenie mózgu. Porażenie może nastąpić również wskutek długiego przebywania na słońcu. Porażenie to występuje przede wszystkim u

samic karmiących, u królików mających obfite owłosienie oraz u sztuk tuczonych. Wśród objawów zauważa się pragnienie, pośmutnienie oraz osłabienie. Króliki mają silnie zaczernienione oczy, szybko oddychają, leżą z wyciągniętymi nogami. Smierć może nastąpić nagle, wówczas królik przewraca się na grzbiet. Przy pierwszych podobnych objawach, chorego należy natychmiast przenieść w miejsce ociecone i chłodne, na głowę robić oklady z zimnej wody. Najważniejszym jednak jest, aby w dni upałów trzymać króliki w chłodnym i dobrze przewietrzonym pomieszczeniu, a klatki do ich chowu powinny być obszerne.

KRZYWICA — Powstaje na skutek żywienia paszą zawierającą niedostateczną ilość soli mineralnych (siana z ląk kwaśnych) i witamin. Najczęściej chorują zwierzęta trzymane w ciasnych, ciemnych klatkach, oraz żywione stale jedną karmą, na przykład obierzynami lub ziemniakami. Krzywica występuje tylko u młodych sztuk, które wówczas nie rosną i stają się smutne. Po pewnym czasie następuje skrzywienie kości kończyn i wygięcie kręgosłupa. Może także wystąpić niedowład nóg. Króliki chore na krzywicę trzeba przenieść do obszernych klatek, które wystawiają się na słońce. Należy podawać karmę zawierającą dużo wi-

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

KURČA SO SYROM. Rozpočet: 1 kurča, 2 polievkové lyžice oleja, 1–2 strúčiky cesnaku, 8 tvrdých paradajok alebo paradajkový preťaľák, 50 g strúhaného syra, soľ.

Kurča umyjeme, rozporciujeme a natrieme zmesou roztiačeného cesnaku so soľou. Mäso na oleji prudko opečieme, pridáme paradajky alebo paradajkový preťaľák a pod pokrievkou dusíme asi 30 minút. Mäkké mäso posypejme strúhaným syrom a v horúcej rúre zapečieme (syr sa musí roztopiť, ale nesmie zhnedniť). Podávame s ryžou alebo so zemiakovým pyré.

ZEMIAKOVÉ POSÚCHY S TVAROHOM. Rozpočet: 750 g zemiakov, 250 g tvarohu, 2 vajcia, väčšia cibuľa, 60 g múky, mletý pepř, čierne koreniny, rasca, masť.

Očistené surové zemiaky s cibulou nastrúhamy, zmiešame s tvarohom, vajcami a múkou, osolime, okorenime a dobre vymiešame. Na horúcej masti rýchlo pečieme chrupkavé posúchy. Sú vhodným doplnkom k mäsu so štvavou a k zelenine, ale možno ich podávať aj samostatne so zeleninovými šalátmi.

DŽUVEČ. Rozpočet: 600 g vepřového masa, 3 cibule, 500 g rajčat (mohou byť mrażená) 6–8 lžie oleje, 200 g rýže, 2 lžice rajčatového preťaľaku, litr vývaru z polievkové kostky, lžička mleté

papriky, mletý pepř, 2 stroužky česneku, sůl.

Očistenou cibuli nakrájime na kostičky, vložíme do zapékacie misy s polovinou dávky rozechŕtateľného oleja a zpečíme. Pridáme na nudličky nakrájené vepřové maso a po všech stranach je opečeme. Ihned přidáme mletou paprikou, zasmahneme ji, maso podlijeme časť vývaru a za občasného míchání je dusíme do polomělká. Potom do zapékacej misy přidáme propláchnutou rýži a s masem ji promicháme. Na druhé polovinu oleje osmahneme na dílky nakrájená rajčata, ochutnáme je kečupem, pepřem a prolišovaným česnekem a po osmahnutí je přidáme k masu a v troubě zapečeme. Podáváme s chlebem nebo pečivem.

SRBSKÁ FAZOLOVÁ POLEVKÁ. Rozpočet: 300 g fazolí, 1 cibule, 4 lžice oleje, vývar z polievkové kostky a litru vody, sůl, mletý pepř, 150–200 g klobásy, petrželka.

Polevkovou kostku rozpustime ve vodě, krátce povaříme a necháme vychladnout. Do vývaru vložíme fazole a necháme přes noc nabobtnat. Oloupanou nakrájenou cibuli zpečíme na polovině oleje. Přidáme k vývaru s fazolemi, osolíme, opepríme a pozvolna asi dvě hodiny vaříme, až fazole zméknu. Potom polevku přecedíme a fazole prolišujeme sítím. Na zbylém oleji osmahneme do červena na kolečka nakrájenou klobásu, přidáme ji do prolišované polevky a ještě chvíli povaříme. Na talíři

říč polévku ozdobíme nadrobno posekanou zelenou petrželkou.

KAPUSTOVÉ REZNE. Rozpočet: 1 hlávka kapusty, soľ, 70 g hrubej múky, 1 vajce, mlieko, strúhanka, masť na vyprážanie.

Hlávku kapusty pokrájame na štrvky a v slanej vode trochu povaříme. Potom opatrne vyberieme, necháme odkvapkať a dáme na chvíli do chladničky studhnut, aby sa z nej dali krájať rezne. Z vajca, zo soľi, z mlieka a múky spravíme cestíčko, v ktorom namáčame pripravené rezne, obalíme ich strúhankou a na masti vyprážime.

Podávame so zemiakovou kašou a šalátom.

ŠALÁT

REDUKCÓNÝ ŠALÁT. Rozpočet: 250 g rýb v paradajkovom preťaľaku z konzervy, 4 vajcia, cibuľa, mleté čierne koreniny, soľ, cukor, citrónová šťava, jogurt.

Rýby z konzervy zbavíme košt, vidličkou roztačíme, pridáme nadrobno posekanú cibuľu, soľ, mleté čierne koreniny, pokravápkame citrónovou šťavou a zamiešame. Nakoniec pridáme na tvrdzo uvarené a na kelieska pokrájané vajcia a všecko polejeme jogurtom.

MLADÝM GAZDINÁM

Pri pečení mäsa treba mať na zreteli, že na pečanie možno použiť len akostné a dobre odležané mäso. Tento druh prípravy zaberie najmenej času a mäso je aj chutnejšie a šťavnatejšie.

Pečáme: na panvici v horúcom tuku — prírodné rezne, reberka, bifteky, čebabčiči, fašírky a pod.; na rošte — mriežky za priameho žiarenia zhora; na ražni — rovnomerne narezané, napichnuté plátky mäsa nasucho alebo zabalenos v pergamene, prípadne v alobale.

Pri vyprážaní používame také tuky, ktoré sa dajú čo najviac rozpaliť a neprepaloju sa, ako napr. bravčová masť. Mechanicky a chutovo pripravené potraviny vkladáme do dostačného množstva rozpáleneho tuku (na 160 až 180°C), ktoré musí zodpovedať primeranému množstvu potravín (závisí to od veľkosti rajnice a počtu rezňov, kuskov hydiny a pod.).

Na vyprážanie sa hodí odležané mäso mladých zvierat, ryby, krehká zelenina, tvrdý tučný syr, bravčové mäso a ľ. Potraviny pred obalovaním osušíme, aby sa obal pri vyprážaní neodlupoval. Obaľujeme ich v múke, námáčame v rozložaných vajciach a v preostatnej strúhanke. Na vyprážanie nikdy nepoužívame už prepálené zvyšky tuku!

tamin, a więc: soczystą trawę, siano z koniczyny lub mieszanki wyki, owies oraz okopowe (szczególnie marchew). Do karmy dodaje się sole mineralne np. kredę szlamowaną. Można także dodawać do karmy tran (1–2 łyżeczki do herbaty na sztukę dziennie), który zawiera dużo witamin. Aby nie dopuścić do wystąpienia krzywicy, trzeba królików odpowiednio żywić i pielegnować. Bardzo ważne jest trzymanie ich w obszernych i suchych klatkach oraz wypuszczanie często na powietrze i słońce.

NAROWY SAMIC PO OKOCENIU — Często zdarza się, że zaraz po okoceniu samiec zjadają swoje młode. Przyczyną tego jest nieodpowiednie żywienie samca, a zwłaszcza niedostateczna ilość soli mineralnych w karmie. Aby zapobiec zjadaniu młodych należy królicę przed okoceniem często wypuszczać z klatki oraz odpowiednio żywić (soczysta trawa, marchew, dobre siano, oraz dodatek do karmy kredę szlamowaną i tranu) i zapewnić jej co dzień świeżą wodę do picia. Nowonarodzone królików można zaraz po urodzeniu oddzielić od matki na parę godzin. Jeżeli jednak narów zjadania młodych nie ustępuje, trzeba samice usunąć z hodowli.

HENRYK MĄCZKA

Mäso (bravčové, teťacie) pokrajame na tenšie rezy, naklepeme ich a na okrajoch narežeme, aby sa pri vyprážaní neskrútili. Kurence, kozľa a domáceho králiku pokrajame na menšie kúsky a pomaly vyprážame, aby pri kosti nezostali krvavé.

ŠETŘÍME V KUCHYNÌ

BRAMBOROVÉ KOBLÍŽKY

Rozpočet: 200 g vařených brambor, 300 dkg mouky, 1 žloutek, 60 g másla, 20 g droždi, cukr, sůl, tuk, strouhaný sýr.

Do droždi přidáme cukr a lžici mléka; necháme vzejít. Do mýsy dáme mouku, strouhané brambory, rozpuštěné máslo, kvásek, žloutek a sůl. Vypracujeme těsto, které necháme chvilku kyknout. Pak je rozválime, vykrajujeme kolečka, která smažíme na tuku. Navrch je posypeme strouhaným sýrem a podáváme k dušené zelenině.

ODPOVEĎ:

POROZMÝSLAJTE — používá ich človek

DEVATÉ ČÍSLO: 32; čtyřnásobek rozdílu obou horních čísel.

ZAKUPY POZA KOLEJNOŚCIĄ

Znamy wszyscy te kolejkowe problemy z własnych, sklepowych doświadczeń i wiemy też, że nie każdy z klientów naszych placówek handlowych ma czas i siły ażeby wglebiać się w obowiązujące w tej dziedzinie przepisy. A sprawy te zostały uregulowane dość szczegółowo.

Przepisy rozporządzenia Ministra Handlu Wewnętrzne i Usług z 14.02.1983 r. w sprawie zasad sprzedaży towarów w jednostkach handlu detalicznego oraz placówkach gastronomicznych (Dz. U. nr 8) z późniejszymi zmianami (Dz. U. nr 56 z 1984 r.) numeratynie stanowią, że prawo do nabywania poza kolejnością: artykułów żywnościovych, artykułów higieny osobistej, środków utrzymania czystości, często nabywanych podstawowych artykułów gospodarstwa domowego, odzieży, obuwia, artykułów dziewczęcych, bielizny osobistej, pończoch i skarpet, przysługuje oczywiście inwalidom wojennym i wojskowym, którzy mają prawo nabywania artykułów poza wszelką kolejnością a także pozostałym inwalidom I i II grupy, kobietom o widocznej ciąży, matkom z dziećmi do lat dwóch oraz matkom dzieci głęboko upośledzonych, osobom w wieku powyżej 75 roku życia, osobom o widocznym kalectwie oraz ograniczonej możliwości poruszania się, siostrom PCK i opiekunkom PKPS, osobom będącym jedynymi opiekunami samotnych inwalidów i osób przewlekle chorych, które nie mogą samodzielnie dokonywać zakupu. Prawo do obsługi poza kolejnością przysługuje przy tym wyłącznie przy nabywaniu towarów na własne potrzeby. Ograniczenie to nie dotyczy jedynie matek dzieci do lat dwóch i matek dzieci głęboko upośledzonych, które mają prawo do nabywania poza kolejnością towarów zarówno dla siebie jak i dla tych dzieci. Nie dotyczy także sióstr PCK i opiekunk PKPS oraz jedynych opiekunów inwalidów i osób przewlekle chorych. Mają one prawo nabywania poza kolejnością towarów na potrzeby swoich podopiecznych.

Prawo do obsługi poza kolejnością nie przysługuje w piątki po godzinie 15.00 i w soboty. Ograniczenia te nie dotyczą inwalidów wojennych i wojskowych, sióstr PCK, opiekunk PKPS, osób opiekujących się inwalidami i przewlekle chorymi, którzy nie mogą samodzielnie dokonywać zakupów. Ograniczenia te nie dotyczą też niewidomych z I i II grupą inwalidów. Prawo do obsługi poza kolejnością nie przysługuje oczywiście przy zakupie wyrobów alkoholowych.

W zakresie systemu obsługiwanego — przepisy rozporządzenia wprowadzają zasadę, że osoby uprawnione do nabywania towarów poza kolejnością obsługiwane są na przemian z pozostałymi klientami, jeżeli przepisy prawa miejscowego nie stanowią inaczej.

Trzeba też pamiętać o tym, że nie może być świadkiem osoba nie posiadająca pełnej zdolności do czynności prawnych, osoba niewidoma, głucha lub niema, osoba, która nie umie czytać i pisać, osoba nie władająca językiem, w którym spadkodawca sporządza testament oraz osoba skazana prawomocnym wyrokiem sądowym za fałszywe zeznania. Nie może też być świadkiem osoba, dla której w testamencie została przewidziana jakakolwiek korzyść. Nie mogą być świadkami również członkowie rodziny takiej osoby a więc jej małżonek, krewni lub powinowaci I i II stopnia oraz osoby pozostające z nią w stosunku przysposobienia.

JAK SPORZĄDZIĆ TESTAMENT

Zwyczaj spisywania testamentów zaczyna u nas coraz bardziej się rozpowszechniać. Jest to bowiem jedyny sposób rozporządzenia swoim majątkiem i dokonania wyboru spadkobierców. Sporządzić i odwołać testament może oczywiście tylko osoba posiadająca pełną zdolność do czynności prawnych. A więc przede wszystkim osoba pełnoletnia, w stanie pozwalającym na świadome i swobodne wyrażenie swej woli. Testamentu nie można przy tym ani sporządzić ani odwołać za pośrednictwem przedstawiciela. Najprościej zaś można go sporządzić w ten sposób, że spadkodawca napisze go w całości pismem ręcznym, podpisze i opatrzy datą. Brak daty nie pociąga za sobą nieważności testamentu, jeżeli nie ma wątpliwości co do zdolności spadkodawcy do sporządzania testamentu, co do treści testamentu lub co do wzajemnego stosunku kilku testamentów, jeśli spadkodawca spisywał uprzednio swoją ostatnią wolę.

Testament może być również spisany w formie aktu notarialnego przez notariusza w państwowym biurze notarialnym. Można go także sporządzić w ten sposób, że spadkodawca w obecności dwóch świadków ustnie oświadczy swoją ostatnią wolę przed przewodniczącym lub innym stale urzędującym członkiem prezydium gminnej, miejskiej lub dzielnicowej rady narodowej. Oświadczenie spadkodawcy spisuje się wówczas w formie protokołu z podaniem daty jego sporządzenia. Protokół taki, po odczytaniu, powinien podpisać spadkodawca, osoba, wobec której wola spadkodawcy została oświadczona a także dwa świadkowie. Jeżeli spadkodawca nie może podpisać protokołu, to należy ten fakt uwzględnić w protokole i wskazać przyczynę, dla której brak jest podpisu. W powyższy sposób nie mogą jednak sporządzić testamentu osoby głuche lub nieme.

CHOROBA ZA GRANICĄ

Choroba potrafi nas zaatakować w najmniej odpowiednim momencie, nawet podczas pobytu za granicą. Warto zatem wiedzieć, czy w takim przypadku przysługuje zasiłek chorobowy i co jest podstawą do jego wypłaty.

Jakie dokumenty należy przedstawić w zakładzie pracy, by otrzymać zasiłek za okres choroby przebytej za granicą? Sprawę reguluje instrukcja ZUS z 6 lipca 1983 r. I tak dowodem wymaganym do wypłaty zasiłku chorobowego za okres niezdolności do pracy z powodu choroby przebytej w czasie pobytu za granicą jest zaświadczenie zagranicznego zakładu leczniczego lub zagranicznego lekarza. Zaświadczenie to musi być wystawione na blankiecie z nadrukiem określającym nazwę zakładu leczniczego lub imię i nazwisko lekarza, opatrzone datą wystawienia i wyraźnym podpisem. Ponadto zaświadczenie powinno określać rozpoznanie choroby, która spowodowała niezdolność do pracy oraz wskazywać początek i końcową datę tej niezdolności. Pracownik, który powróci do kraju, musi złożyć taki dokument przed upływem 3 dni od dnia powrotu z zagranicy.

Dokument ten powinien być pozytywnie zaopiniowany pod względem lekarskim przez kierownika przychodni przy zakładowej lub międzymiędzylądowej, a jeżeli zakład nie jest objęty opieką zdrowotną takiej przychodni — przez kierownika przychodni lub ośrodka zdrowia, w której pracownik uzyskuje świadczenia lecznicze. Jeżeli zachodzi konieczność przetłumaczenia zaświadczenia wydanego za granicą, pracownik powinien przekazać ją przetłumaczone i uverzyfikowane.

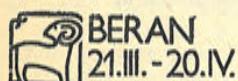
Dopiero po spełnieniu tych wszystkich warunków można otrzymać zasiłek chorobowy. Jest wiele możliwego otrzymanie zasiłku chorobowego za okres choroby przebytej za granicą. Trzeba jednak przedstawić w kraju odpowiednie dokumenty potwierdzające niezdolność do pracy.

HVĚZDY O NÁS

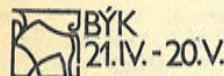
RYBY
19.II.-20.III.

Ryby (19.II. — 20.III.)

Události budou sice zajímavé, ale způsobi ti dost starosti. Buděš potřebovat hodně trpělivosti a dobré ocenění situace, aby měsíc skončil úspěšně. Někomu blízkému neprajevišt dost srdečnosti, což může být začátkem nových nedorozumění.

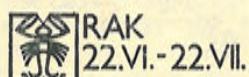
BERAN
21.III.-20.IV.

Ceká tě několik nepříjemných situací, které se tě mohou dotknout. Pokus se na celou věc dívat objektivně. Rozmysliš-li si to, ukáže se, že se vlastně nic strašného nestalo. Promluv si s přáteli, to pomůže mnoho problémů vyjasnit.

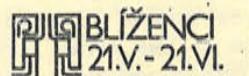
BÝK
21.IV.-20.V.

Nezveličuj události, které se kolem tebe odehrávají. Všechno má i dobrou stránku. Využij své

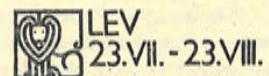
znalosti a zkušenosti, máš možnost předběhnout své soupeře na cestě k úspěchu.

RAK
22.VI.-22.VII.

Začneš ten měsíc v dobré náladě a příznivý vývoj událostí ti ji ještě zlepší. Pravděpodobně se ti podaří konečně splnit nějaký slib, který ti už dlouho leží na srdci. Ceká tě příjemné setkání, neodmítej pozvání.

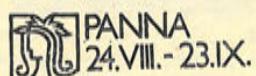
BLÍŽENCI
21.V.-21.VI.

Tepřve teď se dočkáš vděčnosti za dárek nebo prokázanou službu. Velmi to zlepší vztahy mezi tebou a tou osobou. Obě strany to velmi potřebují. Koncem měsíce dostaneš dopis nebo zprávu, na kterou už dlouho čekáš.

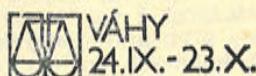
LEV
23.VII.-23.VIII.

Měsíc společenských setkání a zajímavých rozhovorů. Ve tvém

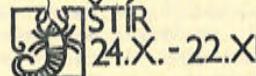
nejbližším okolí se vyskytnou problémy, které tě dosud příliš nezajímaly, ale budeš se muset jim věnovat. Dobře si však všechno rozmysli, než začneš jednat.

PANNA
24.VIII.-23.IX.

Ve spoustě různých úkolů a problémů budou i některé nové a neočekávané, ale většinou pro tebe příznivé, nemusíš si předem dělat starosti. Věnuj více času a pozornosti někomu blízkému, oba to potřebujete.

VÁHY
24.IX.-23.X.

Už od prvních dnů měsice naráží na problémy, které budeš muset rychle vyřešit. Budou tak důležité, že tě přinutí odložit jiné věci na pozdější dobu, ale jistě se ti to vyplatí.

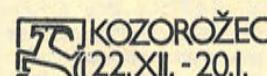
ŠTÍR
24.X.-22.XI.

To, co se ti dosud zdálo důležité, trochu zbledne a přestane tě zajmat. Nejdůležitější budou starosti někoho blízkého, čekajícího na tvou pomoc a radu.

Tvůj srdečný zájem může přinést mnoho dobrého ve vašich vztazích.

STŘELEC
23.XI.-21.XII.

Dobrý měsíc. Díky tvému nadání a chuti do práce se bez otálení pustíš do všeho, co se ti namane, a na výsledky nebudeš dlouho čekat. Chystáš-li se na cestu autem, bud' opatrny!

KOZOROŽEC
22.XII.-20.I.

Nejbližší dny by měly proběhnout hladce a bez potíží. Jen na jedno musíš pamatovat — bud' taktní a zdvořilý, to je podmínkou úspěchu. Jedno ostřejší slovo může všechno pokazit.

VODNÁŘ
21.I.-18.II.

Před tebou měsíc intenzivního společenského života, příjemných a užitečných setkání, která přinesou mnoho dobrého jak v práci, tak především v soukromém životě. Dobrý měsíc na odpočinek a dovolenou, i tam můžeš poznat mnoho zajímavých lidí.

NÁŠ TEST

STE SPOLOČENSKÍ?

1. Nieko nedodržal slub, ktorý vám dal. Co si o tom myslíte?

a) Každému sa také niečo môže stať 4

b) Človek sa skutočne nemôže spoľahnúť na iných 1

2. Ktorá z týchto tém sa podľa vás najviac nehodi k diskusii?

a) náboženstvo 4

b) politika 2

c) láska 0

3. Rastlina, ktorú ste mali opatrovať, uvädia. Co vás najprv napadne?

a) Chuderka rastlina! 2

a) Nieko kvôli tomu bude veľmi sklamáň! 4

c) Bude mať zlý dojem o mne! 0

4. Dáva vám fyzická práca aspoň niekedy skutočné uspokojenie?

a) Áno. 4

b) Neuspokojuje ma, ale sa jej nebojím. 2

c) Neviem si to ani predstaviť. 0

5. Co si myslíte o návšteve výročného trhu?

a) Celkom nič. 0

b) Vo veselej spoločnosti by to mohlo byt zábavné. 4

c) To závisí od mojej nálady. 2

VÝSLEDKY TESTU:

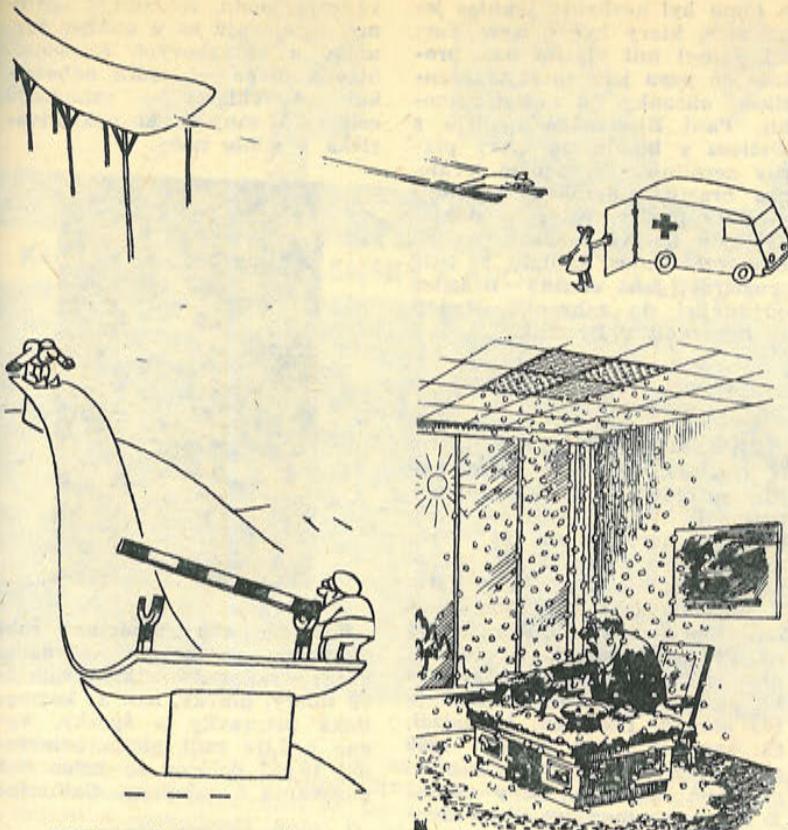
1 AŽ 6 BODOV: Keď sa niekto chce pustiť do nejakej akcie, zvlášť keď je nebezpečná a komplikovaná, celkom iste nemôže s vami počítat. Vy totiž nemáte záľubu v spoločných akciach. Oveľa viac sa staráte o vlastné veci, ako o záujmy iných. Často aj láskavosť iných novážujete za ponuku k protisužbe. Trochu viacéj láskavosti a ochoty prísť s pomocou priateľom a známym by vám iste neuškodilo. Ak nič nedávate, nič nemôžete dostať.

7 AŽ 12 BODOV: Ľudia z vášho okolia ani vo vás nevidia priateľa, na ktorého sa možno

vždy spoľahnúť. Všeobecne povedané, obvykle stojíte stranou a riadite sa vlastnými pochútkami. Kto si však raz získal vaše priateľstvo, môže s vami počítať! A nielen vtedy, keď všetko ide podľa plánu, ale aj v ľažkých situáciach. Ste pripravený s priateľmi vydržať v dobrom a v zlom. Zbavte sa svojej uzavretosti, lebo vaši priatelia nemôžu vedieť, aké vo vás majú bohatstvo.

13 DO 18 BODOV: Lepšieho priateľa ako ste vy, by si nikto niemohol priať. Stále ste pripravený pomáhať iným a máte rád spoločenské akcie. Keď je někomu potrebný skutočný kamarát, iste si spomenie predovšetkým na vás. Vaši priatelia sa môžu na vás spoľahnúť a vy na nich. Váš zmysel pre priateľstvo môžete preniesť aj na iných. Urobte to.

19 BODOV A VIACEJ: Ste vždy pripravený pomoci priateľom bez ohľadu na to, o čo ide. Čokoľvek od vás žiadajú, vždy nájdete spôsob, ako im vyhovieť. Je vám jedno, či sa to spája s fažkostami, alebo nie. Keď však potrebujete podporu a pomoc vy, ste často rozčarovávaný: vaše priateľstvo a pomoc vám neopäťujú takou istou mierou. Preto majte stále na zreteli: nerobiť všetko bez výhrad. Vaši priatelia, pokiaľ sú skutočnými priateľmi, budú vedieť priať aj vaše občasné „nie“.

— Môj manžel zasa prišiel opičky domov, — sťažuje sa mladá manželka.

— To je tvoja chyba! Keby si mu dávala viac peňazí, prinesli by ti ho...

* * *

Lekár prezerá zranenie pacienta:

— Auto? — pýta sa.

— Áno, — odpovedá zranený tichým hlasom.

— Asi jazdite príliš rýchlo...

— Nie, príliš pomaly chodíme.

* * *

Sesedesiatročný muž sa oženil s osiemnásťročnou dievčinou.

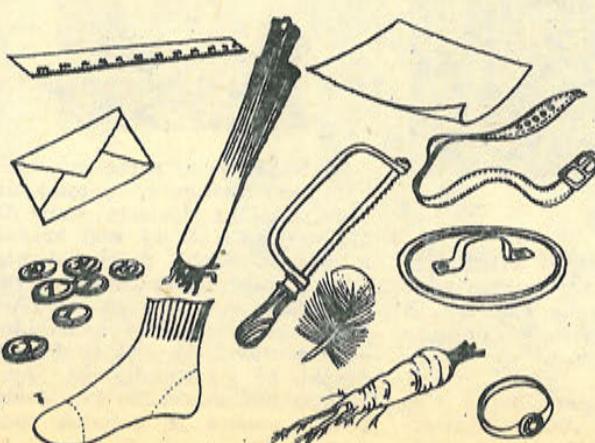
— Uvážil si, že keď budeš mať osmedesiat rokov, tvoja manželka bude mať tridsaťosem? — pýta sa ho priateľ.

— Keď má muž ženu naozaj rád, tak mu jej vek neprekáža.

DOKÁŽEŠ TO?

POROZMÝSLAJTE!

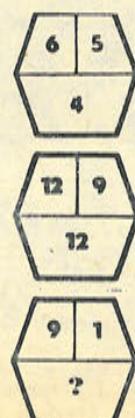
Uhádnite, čo sú tieto predmety majú spoločného?

DEVÁTÉ ČÍSLO

v každej trojici čísel vznikne dolní z horních dvou užitím stejného početného vzťahu. Ten je nutno objeviť a nahradit „?“ správnym číslom.

(Odpověď na str. 29)

MENO VEŠTÍ

MARTA: meno panovačné, despotické, náladové, neústupné. Najčastejšie vysoká, štíhla blondina so šedými alebo svetlomodrými očami, s nenápadným nosom a snedou pleťou. Pery silné, mäsité. Urastená, štíhla so štíhlymi nohami. Pohľad udivený, skúmajúci a nedôverčivý. Od detstva má stále komplexy, je náladová, plačlivá, nič sa jej nepáči, má za zlé rodicov, že je menej pekná a menej nadaná, ako jej starší, pekný a inteligentný brat (alebo sestra). Je veľmi etižadostivá, túži po sláve, uznaní a keďže ju zriedka dosahuje, trpi, je zlá a mstí sa na iných. V škole žaluje na iných a učiteľov považuje za nespravodlivých. Nemá nadanie pre prírodné vedy, ale ani pre jazyky. Neznáša domácu prácu, také ako varenie, upratovanie a pranie. Ak už musí niečo doma urobiť, robí to mimoriadne pomaly a nešikovne a hnevá tým pracovitú mátku, ktorá je dobrú gádzinkou (otec je dobrý, kľudný a pracovitý človek, ktorý trpi na žalúdočné choroby). Pre svoju povahu a panovačnosť má málo priateľiek. Chlapca si nachádza až neskoro a iba na krátku dobu. Málokedy uznáva autoritu niekoho a chce sa podriadiť. Rada sa pekne a módne obliecka. V jedle je prieberčivá, sústavne sa odťučňuje. Ako-tak končí strednú školu, málokedy študuje na vysokej škole. Ak má odborné vzdelanie, nájde si priemerné zamestnanie. Neskoro sa vydáva, často býva starou pannou. Nemá rada psov ani mačky a zvieratá to čítia a odplácajú jej tým, že ju nemajú radi. Manžel a deti sa jej musia podriadiť a tak uplatňuje svoju panovačnú povahu. Má vysoký, plačlivý, neprirodený hlas. Túži po bohatstve. Trpieva na nervové a srdečné nemoci.

TADMIR

Věříte snům? Ne? Ani my nevěříme, ale co to škodi podíváte občas do snáře. Je to přece jen zábava, a co když se vám dobrý sen vyplní? Tedy, zdálo

SNÁŘ

se vám o:

Cestovním zavazadle — návštěva ze zahraničí.

Cigaretě — jsi dobrodružně založen.

Cepici — uděláš nějakou hloupost; staré, odřené — získáš uznání; nové — neúspěch v podnikání.

Cele vysokém — projevíš rozum a úsudek; nízkém — musíš jednat s odvahou; zraněním — škoda; vrásčitém — musíš se určitě a přesně vyjadřovat.

Krmení drůbeže — hádka v domácnosti.

Kaprovi — vzdor své lehkomyšlnosti máš štěstí.

Kalhotách černých — hoře, zármutek; bílých — poznáš svůj omyl; roztrhaných — budeš mit hanbu; ztracených — budeš pod pantoflem; spravovaných — nesnáze, rozpaky.

Zvířecích kopytech — dozvíš se o něčem přijemném.

Krysach — budeš zaskočen přáteli.

Lupiči — upadneš v nemilosť u představených.

Ovocné zahradě — tvůj život se utváří příznivě.

Pární stehů — shledání.

Písmi — špatné poměry.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
60-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO
CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS
31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3—4, tel. 22-12-92.

ODZNACZONY: Złotym Medalem ze Wstęga Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TKCIS.

REDAKCJA: Adam Chalupec (redaktor naczelny), Areta Fedak (opracowanie graficzne), Anna Krystofeková, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnicka (tłumacz), Alzbeta Stojowska (tłumacz), Dominik Surma, Ján Špernoga (sekretarz redakcji).

WYDAWCA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wilejska 12, tel. 28-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGIUM REDAKCYJNE: Augustin Andrašák, Ján Galiač, Jozef Grigľák, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Eugen Kott, Angela Kulaviaková, Ján Lukáš, Lídia Mšálová, František Paciga, Severín Vaksmanský, Andrej Vojtas.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch”, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach: do dnia 10 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do dnia 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego. Cena prenumeraty: kwartalnie 30 zł, rocznie 120 zł. Instytucje i zakłady pracy opłacają prenumeratę w miejscowościach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch” lub w miejscowościach, gdzie Oddziałów nie ma — w urzędach pocztowych. Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i (na wsi) w doręczycielu.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch” Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata z wysyłką za granicę jest droższa o 50% dla zleceniodawców indywidualnych i o 100% dla instytucji.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 3.

Nie zamówionych tekstów, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótu.

Numer oddano do składu 30.XII.1985, podpisano do druku 10.II.1986.

STÁVA SA ■ STALO SE...

ROGER MOORE, kterého si většina televizních diváků pamatuje ještě jako neohrozeného, neporazitelného, elegantního „Svatého“ ze seriálu, skončí zanedlouho šedesát let a není už

takový fešák jako kdysi. Konkurenční mu v tomto směru dělá jeho vlastní syn, dvacetiletý Geoffrey Moore. Mladý muž také sní o slávě a velké kariéře, ale herectví se mu zdá být příliš únavným povoláním. Chce být zpěvákem ve stylu rocku; udělal už první krůčky na tomto poli. Nahrál desku, která vyšla v lednu. Odborníci však nemají o jeho nadání a hudebním vkusu nejlepší mínění. Zatím ho obdivují hlavně mladé dívky. Na snímku: otec a syn.

PŘIROZENÝ PŘÍRŮSTEK MEZI HVĚZDAMI. U filmových hvězd se očekává demografická špička. Už nějakou dobu je rození dětí v módě. Dnešní herečky se nebojí, že ztrati štíhlou linii, že po porodu budou méně půvabné. Rodí ty mladé, a ty, které dosud děti neměly, to chtějí rychle dohonit, ačkoliv se už rozloučily s prvním mládím.

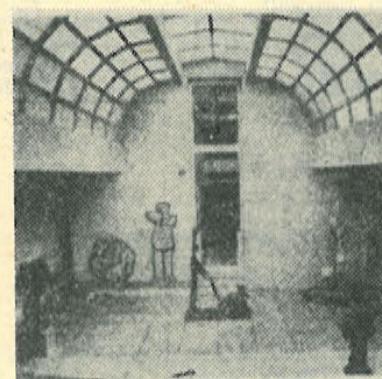
První dítě očekává Jessica Langeová, kterou jsme poznali v King Kongu a která dnes patří k nejlepším světovým herečkám. Je ji 36 let, není vdvaná, jejím přítelem je scenárista Sam Shepard. Poprvé se stane matkou 39letá Candice Bergenová, žena režiséra Louisa Malle. Candice už několik týdnů před porodem leží v nemocnici, lékaři se obávají komplikací, ale herečka věří, že

k tomu byl nezbytný souhlas jejího otce, který byl v New Yorku. Musel mít vlastní pas, protože do pasu jeho matky, argentinské občanku, ho zapsat nemohl. Paní Biscionová bydlela s dítětem v hotelu, za který platily aerolinie. Tři neděle trvalo, než braziliště byrokrati vyřídili všechny papíry. Když už doklady byly hotové, ukázalo se, že novorozené musí zaplatit 22 tisíc cruzeiros jako každý Brazilec odjíždějící do zahraničí. Raději se nenarodit v Brazílii...

vádzajú módu, reklamujú parfemy, usmievajú sa z obálok žurnálov a obrázkových časopisov. Slávne mená — podľa odborníkov od reklamy — vzbudzujú ešte väčší záujem ako pekná tvárička a štíhle nohy.

PICASSOVO MUZEUM. „Dám ti všechno, co chceš,“ řekl prý Picasso řediteli pařížského Musée national d'Art moderne, „ale přeče to nemáš kam dát.“ Byla to pravda a proto za života genialního malíře nevzniklo v Paříži muzeum jeho děl. Bylo otevřeno teprve nedávno, dvanáct let po Picassově smrti, v obnověném a přestavěném paláci ze 17. století. Ve sbírce muzea je 203 obrazů, 159 soch, 16 koláží, 88 keramik, 1500 kreseb, 1600 grafických listů a 30 náčrtníků, skutečné bohatství, díky němuž je Picassoovo muzeum cílem mnoha návštěvníků, Francouzů i cizinců.

Většina děl umístěných v muzeu pochází z dědictví jeho rodiny — ženy, tři děti a dvou vnoučat. Neměli dost peněz na zaplacení obrovské dědičné daně; zaplatili tedy Picassovými díly. Na snímcích: jedna z muzejních síní a Picassoova vlastní podobizna z roku 1901.

Kariéru ako modelka robi Stephanie, princezná Monaka. Predvádzá predovšetkým športové úbory, plavky, ako aj kozmetické prípravky a šperky. Vogue a Life radi platia princeznej 10 000 dolárov za jeden deň pôzovania k snímkam. Catherine

se ji narodi zdravé a krásné dítě. 37 let je Olivie Newton-Johnová, herečce a zpěvačce. Ona a její o dvanáct let mladší manžel chtějí mít mnoha dětí. První se narodi v únoru. Těhotná je také Liza Minnelli, rovněž 39letá. Nezapomenutelná Liza z Kabaretu už dříve snila o dítěti, ale třikrát těhotenství skončilo potratem. Nyní je po odvyskovém léčení, má nového muže a doufá, že tentokrát všechno dobře dopadne. Půvabná Jaclyn Smithová, známá z Charlieových andílků, má už syna a ve věku 37 let se rozhodla, že bude mit druhé dítě. Chce mit dcerušku... Na snímku: Jaclyn Smithová, budoucí maminka.

SLEČNY Z VELEMI DOBRÝCH DOMOV, sú dnes mimoriadne vyhľadávané — ako modelky. A to nielen z dobrých, ale priam z kniežacích domovov...

Bolo by to nemysliteľné ešte pred niekoľkými rokmi! Princezny, ktorých je stále viacej, pred-

Oxenberg, dcéra juhoslovanskej princeznej Alžbety hrala už v niekoľkých filmech, ale fakt, že pochádza z kráľovskej rodiny (hoci už dávno nevládne) spôsobil, že ju vysoko cenia ako modelku. Snímky Catherine zdobia nielen obálky časopisov, ale aj katalóg istého zásielkového obchodného domu.

Modelkou je aj princezná Sophie von Habsburg, potomkyňa rodu, ktorého história siaha do 12. storočia a ktorý mal kráľov a cisárov. Sophii patrí dokonca titul princeznej kráľovského rodu. Táto mladá osoba nie je klasickou krásou, ani nemá ideálnu postavu. Ale má titul a to pôsobí, že jej snímky chce mať tlač, najmä americká. Po druhej strane oceánu je dostatok snenov...

Karolína prednedávnom poskytla interviery slávnej novinárke americkej televízie Barbara Waltersovej. „Všetko, čo sa píše a rozpráva o mne a o mojej rodine — povedala Karolína — to je čosí ako vaše „mydlové opery“, čiže jednoducho nezmysly. Chcela by som, aby sa konečne všetci dozvedeli, že sme normálnymi, obyčajnými ľuďmi, ktorí žijú tak ako všetci, majú podobné radosti a starosti.“

Na snímcach: malý Andrea a jeho mama Karolína.

Karolína prednedávnom poskytla interviery slávnej novinárke americkej televízie Barbara Waltersovej. „Všetko, čo sa píše a rozpráva o mne a o mojej rodine — povedala Karolína — to je čosí ako vaše „mydlové opery“, čiže jednoducho nezmysly. Chcela by som, aby sa konečne všetci dozvedeli, že sme normálnymi, obyčajnými ľuďmi, ktorí žijú tak ako všetci, majú podobné radosti a starosti.“

Na snímcach: malý Andrea a jeho mama Karolína.

STALO SE ■ STÁVA SA...